

2012
11.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

IRK FERENC: Közlekedésbiztonságunk jelene és jövője

„A politikusok ne akarjanak KRESZ-t alkotni...” Beszélgetés **DR. IRK FERENCCEL**

VAVRÓ ISTVÁN: A vagyon elleni bűnözés néhány kérdése

TILKI KATALIN: Környezetvédelem – jogalkalmazói problémák

SZABÓ HENRIK: A rendőrségi bűnmegelőzés eszközrendszere és helye a bűnözéskontroll rendszerében

BUDAVÁRI ÁRPÁD: A közbiztonság köleveése

60.
évfolyam

TARTALOM 2012/11.

IRK FERENC Közlekedésbiztonságunk jelene és jövője (5–14)

• **INTERJÚ**

„A politikusok ne akarjanak KRESZ-t alkotni...”
Beszélgetés **DR. IRK FERENCCEL** (15–21)

VAVRÓ ISTVÁN A vagyon elleni bűnözés néhány kérdése (22–34)

TILKI KATALIN Környezetvédelem – jogalkalmazói problémák
(35–53)

SZABÓ HENRIK A rendőrségi bűnmegelőzés eszközrendszere
és helye a bűnözéskontroll rendszerében
(54–69)

BUDAVÁRI ÁRPÁD A közbiztonság közelevese (70–98)

MOLNÁR KATALIN A szakdolgozatokról (99–106)

JÓJÁRT BORBÁLA GYÖNGYIKE A kiutasítás bírói kontrollja (107–115)

• **HÍRES BŰNÜGYEK,
TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK**

GULYÁS JÓZSEF Az eltűnéstől az emberölésig (116–124)

• **KÖNYVISMERTETÉS**

Irk Ferenc: Kétkedő kriminológia (125–128)

• **EURÓPAI UNIÓ**

A hónap eseményei
az EU belügyi együttműködése terén (129–132)

SZERZŐK 2012/11.

BUDAVÁRI ÁRPÁD rendőr alezredes

GULYÁS JÓZSEF rendőr alezredes, kiemelt főnyomozó,
Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnügyi Osztály

DR. IRK FERENC az MTA doktora, professor emeritus,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

DR. JÓJÁRT BORBÁLA GYÖNGYIKE

bírósági fogalmazó, Fővárosi Törvényszék,
doktorjelölt, Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola

DR. MOLNÁR KATALIN főiskolai docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Magatartástudományi
Tanszék

DR. SZABÓ ADRIENN tanácsos, Európai Együttműködési Főosztály,
osztályvezető, BM EU Együttműködési Főosztály

DR. SZABÓ HENRIK rendőr alezredes, kiemelt főreferens,
ORFK Bűnmegelőzési és Áldozatvédelmi Osztály

DR. TILKI KATALIN tudományos munkatárs,
Országos Kriminológiai Intézet

DR. VAVRÓ ISTVÁN DSc professor emeritus,
nyugalmazott IM-főosztályvezető

Irk, Ferenc

The present and future of traffic safety [5–14]

The author provides an assessment of law enforcement activities concerning traffic safety.

Interview with Ferenc Irk [15–21]

Vavró, István

Notes on crimes against property [22–34]

Focusing on the economics of the offense, that author provides a complex, theoretical and practical assessment of how crimes against property should be perceived.

Tilki, Katalin

Environmental regulations from the authority's perspective [35–53]

The author provides an overview of a research consisting of a set of round-table discussions with experts of various organizations involved in environmental protection, including the prosecution, the police, the environmental inspectorates and the national park directorates, the Parliamentary Commissioner for Future Generations, and environmental non-governmental organizations. The interactive sessions highlighted good practices and promising initiatives

Szabó, Henrik

Police tools for crime control and crime prevention [54–69]

The author provides an overview of current trends and models for criminal policy and crime control, with a special attention on problem oriented policing.

Budavári, Árpád

Notes on public security [70–98]

Following an overview of NYPD strategies, the author offers routes to navigate between a repressive approach and community policing in Hungary.

Molnár, Katalin

On theses [99–106]

The author offers a unique perspective on academic writing.

Jóárt, Borbála Gyöngyike

Expulsion by courts and immigration authorities [107–115]

Focusing on third country nationals, especially persons enjoying the status of refugees, with regard to the recent transposition of the Return Directive, Directive 2008/115/EC., the author compares the legal nature of two expulsion procedures: those ordered by a judge and by the immigration authorities.

Gulyás, József

From disappearance to homicide [116–124]

The author provides an overview of an atypical and extremely complex „no body” murder-investigation, and the subsequent criminal procedure.

IRK FERENC

Közlekedésbiztonságunk jelene és jövője

A magyarországi közúti közlekedés biztonságáról ellentmondó hírek kelnek szárnyra. Vannak, akik már-már paradicsomi állapotokról beszélnek – különösen ahhoz képest, hogy mi volt itt akárcsak egy-másfél évtizeddel ezelőtt. Mások továbbra is Európa egyik halálgárának tartják a hazai utakat. És végül vannak a mérsékelték, akik tényként kezelik a baleseti és a bűnügyi statisztikai adatokat, amelyekből az következik, hogy az utóbbi tíz évet tekintve tendenciájában csökkenő számokkal szembesülünk, bár az okokra vonatkozóan nem teljesen esnek egybe a nézetek. *Rendőrségi források* inkább azt közvetítik, hogy az egyre szigorodó büntetésekkel is párosuló intézkedések hozták meg gyümölcsüket. *Az e körön kívül álló szakemberek* az állítást nem tagadják, annak mégis csak részben tulajdonítanak jelentőséget. *Egyik részük* kiemelten fontosnak tartja az egyre fejlődő infrastruktúrát, *másik részük* a gépjárművek számának növekedése és így az utak mindinkább csökkenő kapacitása közötti egyre növekvő feszültségre, ennek következtében a kényyszerűen csökkenő sebességértékek és a balesetek kimenetelének súlyossága közötti fordított arányú összefüggésre vezet vissza a kedvezőbbé váló számadatok okait. *Végül vannak olyanok*, akik több éve felhívják a figyelmet arra, hogy a magyar utakon a járművek egyre kevesebbet futnak, és ezt az üzemanyag-felhasználás csökkenésével igyekeznek párhuzamba állítani.¹

Ahhoz, hogy valós képet kaphassunk, legalább két tényt célszerű egyidejűleg szem előtt tartani. Ezek egyike, hogy a balesetek száma, csakúgy, mint a balesetekkel összefüggő bűncselekményeké (utóbbiakon belül az ittas ve-

¹ A hírrel összefüggésben meg kell jegyezni: habár 2008 és 2011 között a benzinfogyasztás valóban tetemesen, több mint huszonnégy százalékkal csökkent, ezzel azonban a közlekedésbiztonsági mérőszámoknál csak az egyike: a személyi sérüléssel járó balesetek számának csökkenése tartott lépést (25,8 százalékkal). Ugyanezen időszak alatt azonban mind a halálos kimenetelű baleseteknek, mind a balesetekben meghaltaknak a száma lényegesen nagyobb mértékben: több mint 48 százalékkal csökkent, amire tudomásom szerint ilyen rövid időtartamon belül nemcsak nálunk, de a világon másutt sem volt még példa. Ezt nem árt nem elfelejteni akkor sem, amikor – mint például 2012 első felében – ez a tendencia mintha megtörni látszana. A drága benzin is javítja a baleseti statisztikát. Index, 2012. február 20. http://index.hu/belfold/2012/02/20/javultak_a_baleseti_mutatok/; Hová tűnt a benzin a magyar tankokból? [origo], 2012. július 22. <http://www.origo.hu/gazdasag/gazdasag-plusz/20120720-miert-tankolunk-brutalisan-kevesebbet-mint-nyegot-eve.html>

zetéseké) csökkent.² A másik tény, hogy Magyarország ezekkel a baleseti számadatokkal (ezeken belül különösen a halálos kimenetelű balesetek, illetve a balesetekben meghaltak számarányával) még mindig nem „fogta be” nemhogy az észak-, de még a nyugat-európai országok zömét sem.³ Tehát van még mit és min javítanunk akkor is, ha a felsorolt számadatok kétséget kizáróan reménykeltők. A következőkben ennek néhány részletéről fejtem ki a véleményemet.

A közlekedés az életünk szerves része

Bár vannak, nem is kevesen, akik úgy gondolják: a motorizált közlekedés napjai meg vannak számlálva, mi még nem ebben a korban élünk. Nekünk ma és a közeljövőben arra kell felkészülnünk, hogy megváltozott környezeti feltételek közepette, egyre korszerűbb járművekkel és infrastruktúrával körbevéve a leglassabban módosítható „elemmel”⁴: a közlekedő emberrel kell elvisselhetőbbé, élhetőbbé tennünk azt az időt, amit önként vagy kényszerűen a közutakon, azok közvetlen környezetében töltünk.

Ennek során néhány körülményről kénytelenek vagyunk nemcsak tudomást venni, hanem ezeknek megfelelően tervezni-szervezni az életünket. Talán egy közismert jelenséggel, a globalizációval kezdem a sort. Szeretjük vagy sem, az e fogalomban összegyűjtött életminőséggel még jó ideig együtt kell élnünk. Ha pedig ez így van, akkor célszerű ehhez alkalmazkodnunk. Ma már birtokában vagyunk néhány olyan ismeretnek, amelyet még néhány éve is hevesen vitattak. Voltak például, akik úgy vélték: az emberek és áruk nagy távolságokra szállítása nem terheli majd túlságosan a közúti közlekedést. Azt képzelték, hogy a terhek nagy részét átveszi a vasúti, a vízi és a légi közlekedés. Hát nem vette át! Ha az illuzórikus terv valóra vált volna, akkor Európa autósútrádáin ma nem tolnák egymást az áruszállító gépjárművek.⁴ Az embe-

2 Nött a bűnözés 2011-ben. Fn.hu, 2012. június 17. <http://fn.hir24.hu/ithon/2012/06/17/nott-a-bunozes-2011-ben/>; Részletesen: A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2011. évi tevékenységéről. <http://www.parlament.hu/irom39/06851/06851.pdf>

3 Egyrészt például kétségtelen, hogy 1991-hez képest a lakosságszámhoz viszonyított baleseti halálzási szám 2011-re harmadolódott (201-ről 64-re csökkent), azonban ez utóbbi évben az említett viszonzszám Hollandiában 33, Németországban 49, Észtországban 42. Természetesen bőven vannak velünk egy sorban állók is (például Ausztria 62, Franciaország 61), sőt nálunk sokkal rosszabbul teljesítők is (például Lengyelország 109, Románia 94). A legfrissebb adatok: http://ec.europa.eu/transport/road_safety/pdf/observatory/historical_evolution_popul.pdf

4 Nemrég döntöttek arról Magyarországon, hogy megszünik a vasúti kamionszállítás, mert nem gazdaságos. Végveszélyben a kamionok vasúti szállítása? Alternatívenergia.hu, 2012. október 10.

rek pedig – még ha az egyre növekvő üzemenyagárok miatt, erősen a gazdasági helyzet függvényében, olykor a korábinál csökkenő mértékben is, de – nem szállnak meg saját gépjárműveikkel ugyanezeket az utakat.

Természetesen feltehető a kérdés: kell ez nekünk? Jó ez nekünk? A válaszok eltérők, de a tények tények maradnak. A mi feladatunk az, hogy a valóság jelene és valószínű közeljövőjének figyelembevételével tervezzünk. Ehhez pedig első lépés egy alapos *állapotfelmérés*. E tanulmány talán némi segítséget nyújthat ehhez.

A *közlekedés célja* régóta ismert, csak az eléréséhez vezető út változik az idők folyamán. Ez a cél pedig nem más, mint emberek és áruk gyors és biztonságos továbbítása egyik helyről a másikra. Ehhez járul egy mind fontosabb feladat megvalósítása is, ez pedig az immár az egész világra jellemző kapitalizmus egyik lényegi eleme: a költséghatékonyság. Tehát már nemcsak gyorsan és biztonságosan, hanem a lehető legolcsóbban kell (elsősorban nagy mennyiségű árut) szállítani – olykor sok ezer kilométer távolságra.

A három E

A közlekedésbiztonság összetett megközelítésének *egyik* hármas bűvös szókapcsolata az ember–jármű–környezet. Ezek közül az elsőre és a harmadikra a továbbiakban még visszatérek. Azért csak ezekre, mert leginkább az ember–környezet páros optimalizálására van lehetőségünk. A *másik* ilyen az alcímben jelzett fogalom. A betű mögött három angol szó kezdőbetűje húzódik meg: Education–Engineering–Enforcement (nevelés–tervezés–ellenőrzés). Első pillantásra is érzékelhető a kapcsolat az ember és a nevelés, továbbá a jármű–környezet és a mérnöki munka között. (Előrebocsátom: e helyütt csak a közlekedő ember viselkedését befolyásoló környezet kerül majd szóba.) S végül itt van a három E utolsó eleme, ami szintén az emberi viselkedés szabályozását célozza: ez pedig a felügyelet, az ellenőrzés. Az is jól kivehető, hogy ezek a rendszerek alapvetően kétfajta megközelítésben teljesednek ki: az első a közlekedő ember felkészítése arra, hogy általában megfeleljen a környezet elvárásainak. A második már a szituáció függvényében segít, s ha

<http://www.alternativenergia.hu/vegveszelyben-a-kamionok-vasuti-szallitasa/53489>; Decembertől évente mintegy harmincezer kamion zúdul az osztrák és a magyar autópályákra. Megszűnik a Ro-La: 30 kamion zúdul a sztrádákra. Greenfo.hu, 2012. október 17.
<http://greenfo.hu/hirek/2012/10/17/megszunik-a-ro-la-30-ezer-kamion-zudul-a-sztradakra?referrer=rss>

feltétlenül szükséges: büntet annak érdekében, hogy a közlekedő ember eleget tegyen az adott helyzetből fakadó elvárásoknak, ne hozza önmagát bajba és másokat se sodorjon veszélybe.

A *nevelésről* ezúttal csak röviden ejtek szót. A legfontosabbnak az alkalmazkodást, a mindenkori környezet igényeinek való megfelelést tartom. A látszat az, hogy ilyen viselkedés tanácsolása kiüresíti az emberi mivoltot, hiszen nem önmagát valósítja meg, hanem mások diktátumainak engedelmeskedik. Kellő figyelemmel hamar rájöhetünk, hogy ez nem így van. A felületes megközelítés ékes cáfolata, hogy rengeteg, személyiségében autonóm ember nagy élvezettel, egyszersmind balesetmentesen vesz részt a forgalomban. A balesetmentes közlekedés ugyanis bizonyos szempontból művészet, ami az ésszerű (és gyakran elkerülhetetlen) kockázatvállalás, a mások érdekeinek, viselkedésének tiszteletben tartása, az önkéntes normakövetés és a vakszerencse különös elegye. Tudattalanul (ez a rosszabbik eset, mert észre se vesszük) vagy tudatosan (ez a jobbik eset) olykor kockázatot kell vállalnunk, mert nélküle elképzelhetetlen a közlekedés. Vizes útról jeges útra rá kell hajtanunk, s a kétfajta úthoz más-más tapadási tényezők, ennek megfelelően eltérő sebességértékek tartoznak. A KRESZ gumiparagrafus (mindig az útviszonyoknak megfelelő sebességgel kell közlekedni) ilyenkor éppúgy semmit nem ér, mint az útra elrendelt sebességhatárok betartása. A követendő magatartás tanúsításakor viszont sokat nyomnak a latban például olyan információk, amelyeket az ember korábbi tapasztalatából, a környezetből szerezhet, a többi közlekedő viselkedése, az a tény, hogy egyedül vagy többedmagammal vagyok-e az adott járműben. Az ember kiélezett helyzetben értelmes társadalmi lényként viselkedik, ez visszatükröződik a döntéseiben és a cselekvéseiben. Hol jól, hol rosszul. A személyiség váratlan helyzetekben vizsgálják a hordozója és a környezete előtt, hogy miképp reagál a környezet próbatételeire.

A nevelés célja egyértelmű: a szituációhoz igazodó viselkedés lehetőség szerinti elősegítése. Ezt támogatja (vagy hátráltatja) a jó (vagy rossz) szocializáció, a legfontosabb (s ebből következően a jelenleginél sokkal kevesebb) közlekedési (KRESZ) szabályok rutinszintű elsajátítása és követése. És ezt kell hogy elősegítse a hatósági tevékenység, annak mind a mérnöki-forgalomtervezői, -szervezői, mind az ellenőrző válfaja.

A *forgalomtervezés és -szervezés* célja látszólag kettős, e célok azonban szervesen egymásra épülnek. A forgalom folyamatosságának fenntartása, ideértve a nagyobb kapacitását, a lakott területeket elkerülő utak építését, a tájékoztató jelzések meglétét és még számos hasonló szempontot. Ezek gyakran

látszólag csak a nagyobb áteresztő képességet szolgálják. Többnyire azonban ez együtt jár a forgalom biztonságának növelésével, sőt olykor csak ez utóbbi tűnik fel a közlekedőknek (például bizonyos útszakaszokon vagy időszakokban a sebesség korlátozása), pedig gyakran ilyenkor is az átbocsátó képesség növelése a cél.

A biztonságos közlekedés alapfeltétele a kifogástalan forgalomszervezés. Ennek szemléletében folyamatos a (többnyire kedvező) változás. Ezek részét a közlekedők nem veszik észre, és ez így van jól. Mindazonáltal számos „újítás” vagy nem váltotta be a reményeket, vagy csak alapos átdolgozás után teljesítette (fogja teljesíteni) legfontosabb feladatát: a közlekedő ember lehetőség szerint félre nem érhető tájékoztatását, adott környezetben helyes döntésének és cselekvésének biztosítását. Tekintettel arra, hogy ezek a jelzések többnyire helyhez kötöttek, a hibák is csak nehezen általánosíthatók. Pedig a számuk nem csekély, egyik részük csak bosszúságot, másik részük szükségtelen veszélyhelyzetek bekövetkezését idézi elő.

A harmadik E

A forgalom-ellenőrzést számos országban inkább *-felügyeletként* kezelik. Ez a tágabb szóhasználat jobban fejezi ki azt az igényt, amelyet egy korszerűnek mondható szemlélet a rendőri tevékenység vonatkozásában támaszt. Régen (és sok helyütt sajnos mind a mai napig) a közlekedésrendészet a szabálysértők lefűlélésére és megbüntetésére összpontosítja személyi és anyagi erőit. Ez a felfogás azokban az országokban (és ezúttal már Európában maradunk), amelyekben a biztonság példamutató az utakon, rég meghaladottá vált. *A korszerű rendőrségi tevékenység a biztonság megőrzésére összpontosít, ez egyet jelent a normaszegés lehetőség szerinti megelőzésével.* Ez a forgalomfelügyelet lényege, ami természetesen – miként korábban – megvalósulhat látható és rejtett, közvetlen vagy közvetett formában, műszerekkel vagy azok nélkül. A nálunk csak pénzgyűjtő akcióknak tekintett „ravasz” módszerek jobb helyeken réges-rég kimentek a divatból. Íme, néhány példa. A sebesség-ellenőrzésnek nem az az elsődleges célja, hogy minél több gyorshajtót „kapjon el” a rendőr, hanem az, hogy – természetesen előzetes balesetelemzés után – adott helyen és időben, leginkább a baleseti góccoknak nevezett útszakaszokon, útkereszteződésekben, lehetőség szerint ne következzen be baleset. Nyilvánvaló, hogy nem ezt a célt szolgálja, amikor például a lakott terület végét jelző táblától néhány száz méterre a helységről kifelé hajtókat

próbálják megbüntetni.⁵ Nemkívánatos (és leszámítva a költségvetési bevételt: improduktív), ha a rendőrség a forgalomszervezési hibákat, hiányosságokat és ellentmondásokat kihasználva próbál meg büntetni. Útjavítások után kinnfelejtett sebességkorlátozó és előzést tiltó táblákat nem illik (más megközelítésből: értelmetlen) arra felhasználni, hogy az autósokkal fizetessék meg a hatósági hibák balesetveszélyt nem jelentő következményeit. És a sor sajnos folytatható...

A forgalomfelügyelet egyik célja éppen az, hogy az említett és más hasonló hibákat az arra kötelezettel – az autósok érdekében – minél előbb megszüntettesse, és nem az, hogy e hibákat – az autósok kárára – kihasználja.

További kíváncsi, hogy a rendőrség a szabálysértés elkövetését kétséget kizáró módon bizonyítani is tudja. Részben a hazai rendőrségi (anti)kultúra folyományaként, részint a mindmáig sok területen szabályozatlan feladat- és felelősségmegosztás, részint a katonai szemlélettől mindmáig teljességgel elszakadni képtelen struktúra miatt⁶ eme követelmény teljesítésekor a rendőrség visszatérően bakot lő. Ráadásul nem veszi észre, hogy ez nemcsak a saját tekintélyét rongja, de az új médiaeszközök általánossá válásának korszakába érve mind nehezebben képes az álláspontját megvédeni, s már egyre gyakrabban válik nevetség tárgyává. Ez pedig azt jelenti, hogy mára *a rendőri tekintély* (ami nélkül az eredményes munka elképzelhetetlen) *leghatékonyabb rombolója maga az apparátus*.

⁵ Ezért fogadja a szkeptikus kutató mérsékelt derüléssel az olyan bejelentést, mint hogy a megnövekedett baleseti halottszám okán a rendőrség az összes traffipaxot beveti a közlekedés biztonságának fokozása érdekében. Kérdés, hogy hol. Ott-e, ahol sok szabálysértőt lehet „fogni”, de egyébként biztonságos az ellenőrzés alá vont útszakasz, vagy ott-e, ahol úgynevezett baleseti góc található, ott tehát, ahol sok a szabályszegés, de sok a baleset is. Lásd: Közlekedésbiztonság alakulása az év első hét hónapjában (ORFK). Police.hu, 2012. augusztus 10.

http://www.police.hu/nyitoidal/cikkek/orf_120810_02.html ; továbbá Vigyázzon: országos razzia indult. Totalcar.hu, 2011. augusztus 11.

http://totalcar.hu/magazin/hirek/2012/08/11/vigyazzon_orszagos_razzia_indult/

Megjegyzem: arra hivatkozva, hogy a balesetekben meghaltak száma az összehasonlított időszakban 319-ről 326-ra nőtt, nem túlságosan logikus különleges akcióit alapozni. Mi lett volna, ha megint egy külföldi autóbusz hajt a vasúti sínekre, mint néhány éve? Az intézkedések megalapozásához helyesebb lett volna a halálos kimenetelű balesetek számának változására hivatkozni. (De erről nem kaptunk információt, illetve annyit mégis, hogy itt 0,7 százalékos a csökkenés!) Vagy egyszerűen csak a soron következő többnapos ünnepre, amint az Európai Unió tőlünk nyugatra és északra lévő országaiban a rendőrhatalóságoktól évtizedek óta megszoktuk.

⁶ Ezek lényegi összefüggéseiről az elmúlt két és fél évtized során megszámlálhatatlan mennyiségű tanulmány, interjú, monográfia született, kiemelten Finszter Gézától, Korinek Lászlótól, Krémer Ferentől, Szikinger Istvántól, sok más mellett e periodika hasábjain is. Vajon olvassák-e a soraikat azok, akikért ők haragszanak?

Nem segíti a hatékony ellenőrző munkát a gyakorta ellentmondásos és politikai felhangoktól sem mentes fontossági sorrend. Van politikus, aki a gyalogosoknak már akkor elsőbbséget szeretne adni, amikor még csak a kijelölt átkelőhely felé közelítenek a járdán. Azt a járművezetőt pedig, aki nem áll meg már ekkor, szándékos bűncselekmény elkövetésével vádolnák. Erről csupán annyit: bárcsak már ott tartanánk, hogy a hatályos KRESZ szerinti elsőbbségadási kötelezettségnek eleget tennének a járművezetők, s bárcsak ennek elmaradását a rendőrség korlátlan számban, objektív módszerekkel bizonyítani tudná. Az utóbbi évtizedben többször változott az álláspont a sebesség-ellenőrző eszközök előre jelzésének és a mérés blokkolásának kérdésében. Túl azon, hogy e témakörben (a blokkolást leszámítva, mert az tudtommal valamennyi alkotmányos jogállamban tilalmazott tevékenység) nemzetközi viszonylatban sincs egységes álláspont, a magyar felfogás is erősen ingadozó.⁷ Ez éppúgy nem erősíti a jogbiztonságot, nem növeli a rendőrség tevékenységének elfogadottságát, mint az, hogy időről időre napvilágot látnak (az utóbbi években immár a közösségi portálokon) a hibás méréseket produkáló felvételek, amelyek hamisságát a rendőrség nem hajlandó akceptálni, és a régről ismert, ám immár mintegy két évtizede meghaladott módon megpróbálja „megmagyarázni”. De e körbe sorolható például a gépjárműről és annak hatósági jelzéséről felvétel készítő eszközre vonatkozó követelményekről szóló 18/2008. (IV. 30.) GKM rendelet, ennek 6. § (3) bekezdésében foglalt előírása nem – csaknem öt év elteltével sem – lesz határidőre megvalósítható.⁸

⁷ Így legutóbb 2012. szeptember 1-jei hatállyal. De a kormánynek a közúti közlekedéssel kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 228/2012. (VIII. 23.) kormányrendelete 5. §-ában rögzített álláspontja a sebességmérők továbbra is megengedett előrejelzéséről is megosztja a szak- (és kevésbé szak-) embereket. Mégpedig azért, mert senki nem közölte sem azt, hogy ha közlekedésbiztonsági szempontból megfelelő helyen történik az ellenőrzés, akkor ez az eszköz kifejezetten segíti a közlekedésbiztonságot, sem azt, hogy ennek az eszköznek a használata számos országban (például Ausztria, Németország) ettől függetlenül vagy ennek ellenére tilos. Erről leginkább onnan értesülhet a figyelmes olvasó, hogy – országnév említése nélkül – egy internetes fórumon az olvasható, hogy az alig egyhetes jogszabály ellentétes több európai országgal. Bővebben: Zách Dániel: A Rendőrök háborognak: új szabályok a közlekedésben. Totalcar.hu, 2012. szeptember 7.

http://totalcar.hu/magazin/kozelet/2012/09/07/a_rendorok_haborognak_uj_szabalyok_a_kozlekedesben/

Hozzáteszem nyomban: más országokéval viszont nem! De ez utóbbiak többsége a tőlünk földrajzilag távolabbi régiókban lelhető fel.

⁸ 2013. január 1-jétől alkalmazni kell e rendelet mellékletének valamennyi előírását, így az ezúttal csak rövidítve megfogalmazott emberi beavatkozás nélküli mérés és a feldolgozási helyre történő zártlancú adattovábbítást. Részletes kifejtését – ami akár még idejében történő figyelemfelhívásként kezelhető – lásd *Az autó* 2012. júniusi számában. Ez az újságírói „kibeszélés” egyben azt is jelenti: az autósok jelentős része számon fogja kérni a rendelet érvényre juttatását, azaz ettől eltérő módszeren alapuló büntetést – alappal – nem fog elfogadni.

És ha már a sebesség-ellenőrzésről ejtek szót, engedessék meg még egy észrevétel, illetve kérdés. Vajon honi közlekedésbiztonsági őrünk mikor szánják rá magukat arra, hogy a pontszerű gyorsajtás ellenőrzését részben kiegészítsék, részben felváltsák a meghatározott útszakaszon belüli (átlag)sebesség kontrollálásával? Bár ezt az említett kormányrendelet már nevesíti (helyesen, bár erre egyébként szerintem semmi szükség), azért röviden összefoglalom, hátha – megint csak kormányzati tájékoztatás híján – valaki mégsem tudja, mire gondolok. Amíg a hagyományos műszeres sebesség-ellenőrzés arról ad felvilágosítást, hogy a jármű egy adott ponton gyorsabban haladt-e a megengedettnél, vagy sem, addig a szakaszellenőrzés az említett-hez képest „humánusabb”, egyúttal jobban szolgálja a közlekedésbiztonság érdekét. Ennek során azt mérik, hogy a járművezető az A és B pont közötti távolságot (például egy alagút bejárata és kijárata közötti úthossz) mennyi idő alatt tette meg, következésképp megállapítható, hogy a jármű a mért szakaszon átlagosan belül maradt-e az elvárt sebességértéken, vagy sem. Ennek eredményeképp nem egy ponton, hanem egy hosszabb-rövidebb útszakaszon is elősegíthető a biztonságos sebesség betartása.

Van, aki – magamat is közéjük sorolom – ezt a visszamaradott állapotot nehezen viseli el. Amikor – munkatársaimmal együttesen – immár több mint másfél évtizednyi oktatómunka után még mindig azt látjuk, hogy az utakon intézkedő rendőrök (akiknek a parancsnokai mára szinte kizárólag az egykori tanítványaink) ugyanazokat az ordító, kulturálatlan intézkedési hibákat követik el, ugyanúgy vétének saját maguk, nemkülönben kenyéradó gazdájuk és a köz érdekei ellen, mint egykor „az átkosban”, nos akkor erős bennünk a kétség: vajon érdemes volt-e (nyugat- és észak-) európai értékeket és módszereket tanítani nekik? Hiszen alig változott valami, és ami mégis, az is leginkább csak a külső kényszerítő körülmények hatására.

Félreértés ne essék! A tehetetlenségért nem vagy nem elsősorban az egyébként a gondokat világosan látó és értő rendőrtiszteket okolom. *Az a követelményrendszer a hibás, amelyik nem a közösség érdekeivel megegyező kívánalmakat támaszt a közlekedésrendészeti (ezen belül is elsősorban a parancsnoki) állomány vonatkozásában.* Mindaddig, amíg egy parancsnok munkájának eredményességét nem kizárólag a biztonság és a biztonságérzet mérhető-érzékkelhető változásával, hanem – az előbbi mellett, gyakran helyette – az állampolgárokat érintő intézkedések számával és a kiszabott büntetések összegének nagyságával értékélik „fent”, addig esély sincs arra, hogy az állampolgár egy valóban „européer” rendőrség képviselőivel találkozhasson az utakon.

Mert hol is van a büntetés – általában a büntetések – helye? Nem az emberi magatartás befolyásolási lehetőségeinek rangsora legvégén? Ezért hívják úgy, hogy ultima ratio. Mindenfajta büntetés az, a közlekedési szabályszegés megtorlásáé éppúgy, mint az emberölésé. (Azt már le sem merem írni, mégis megteszem, mert vannak, akiknek úgy látszik, tanulmányaik dacára nem világos: a büntetés nem cél, hanem eszköz. Nem azért büntetem meg a gyorsajtót, hogy több pénz vándoroljon az államkasszába, hanem azért, hogy ne legyen baleset okozója. És ezt nemcsak így mondom, hanem őszintén így is gondolom. S ha ez így van, akkor talán e szerint kellene cselekednem is.)

Célszerű volna egyszer alaposan felmérni: *mi a része a tényleges rendőri munkának*, s melyek azok – az idők során ma már jórészt felderíthetetlen okok folytán – az e szervezetre testált megbízások, amelyekkel a napi felügyeleti-ellenőrzési tevékenységet ki kell egészíteniük. Ezek között vannak állandósult, s vannak időről időre visszatérő, majd eltűnő feladatok. A „profilisztítás” része lehetne például a kötelező gépjárműbiztosítás befizetése kontrollálásának megszüntetése. Vajon mennyire befolyásolja a köz- és közlekedésbiztonságot, hogy egy járművezető vagy vállalkozás eleget tett-e valamely (biztosító) magáncéggel kötött megállapodásnak, vagy sem? Ha e szervezeteken belül és a szervezetek közötti nyilvántartás rendben van (tehát nem a jelenlegi és közelmúltbeli viszonyokra gondolok, bár ebben az esetben a rendőri kontroll kikényszerítésének megalapozottsága még kétségesebb), e szervezeteknek kellene – saját érdekükben – az ellenőrzést, illetve a polgári jogi kötelezettség nem teljesítését a jogállamban erre a célra az állampolgárok adójából működtetett intézmények közreműködésével kikényszeríteniük.⁹

Végezetül röviden abban a vitában szeretnék állást foglalni, amely a *szabálysértési büntetés* fix vagy egyéni mérlegelést lehetővé tevő két változata kapcsán folyik.¹⁰

⁹ Ötleteknek nincsenek híján más országok rendőrségei sem. Kevesen tudják, de ettől még tény: Franciaországban minden (így valamennyi külföldi rendszámú) autó kötelező felszerelése egy a rendőrség által elfogadott szabvány szerinti, le nem járt szavatosságú alkoholszonda, amelyet a rendőr bármikor ellenőrizhet, felhasználthat, és az említett kritériumok nem teljesülése esetén büntet. Méltó párja az elsősegélynyújtó dobozok csak közelmúltban megszüntetett kontrolljának, bár a francia szabályozás államháztartási haszna megkérdőjelezhetetlen.

¹⁰ Lásd erre például Zách Dániel korábban már idézett cikkét, az ahhoz hozzászólók véleményét, de az interneten több helyütt is bőséges „szakirodalom” áll rendelkezésre, ami ha mást nem is, azt mindenestre ékesen bizonyítja, hogy a nézetek és érvelések gyakran homlokegyenest ellentétesek egymással. Ugyanitt figyelemre méltó eszmefuttatás olvasható a 2012. szeptember 1-jétől hatályos jogszabály szerinti, a közlekedésbiztonsági szakértői szemmel indokolatlan és megindokolhatatlan büntetésenyhítések egyes fajtáiról.

Előrebocsátom: mindkettő mellett és ellen egyaránt felsorakoztathatók megfontolást érdemlő érvek. Én most mégis határozottan az egyik mellett teszem le a garast, kiemelve ennek a másikkal szembeni előnyeit. (Mások majd ezt fordítva szintén megtehetik.)

Úgy gondolom, hogy a gyakran a „kis büntetőjog” részének tekintett, a KRESZ megsértése miatt kiszabott bírságok gyakorlatában a *fix összegű büntetés kiszabása az indokolt*. Ezt sok érv támasztja alá. Jogpolitikai megfontolásból elsősorban az szól mellette, hogy – szemben a „nagy”, tehát az igazi büntetőjogi büntetésekkel – ezúttal nem a cselekmény és a személy együttes társadalmi veszélyessége, hanem kizárólag a tett tényleges vagy potenciális károssága alapján szabható ki a büntetés. Ezen intézkedések kapcsán nincs lehetőség (és ennek valójában célszerűségi indoka sincs) a személy szociális és egyéb körülményeinek a vizsgálatára, a társadalomba való beilleszkedésének felmérésére. Van egy fontos kriminálpolitikai elv, ami ezúttal is azonos a büntetőjogi büntetés során hangoztatottal: ez pedig a normasértésre adandó minél gyorsabb hatósági válasz. Ennek a közlekedési szabálysértések kapcsán érvényt lehet szerezni, de csak akkor, ha a hatóság a körülmények felderítését negligálja.¹¹

A közlekedésrendészeti szabálysértések társadalomra veszélyessége (akár annak absztrakt, akár konkrét – tehát közvetlen veszélyt teremtő – formájában) jól modellezhető. Már csak ezért is célszerű ennek függvényében meghatározni a jogkövetkezményeket. S bár a normasértések jelentős részét a közlekedők tudatosan (szándékosan) követik el, ezt a szándékosságot azonban csak kivételes esetben lehet bizonyítani, ezért marad a tényállás megvalósításához és a veszély mértékéhez kapcsolható fix összeg. Szokás azt is mondani, hogy teljesen mindegy: gazdag vagy szegény hajt-e az autójával a tilosba, a veszélyteremtés mértéke azonos.¹² A visszatérően veszélyes szabálysértéseket elkövetőket pedig egy ugyancsak régen kitalált eszköz eredményesen képes kordában tartani: ez pedig a büntetőpontrendszer, amelynek az utolsó állomásán lehull Damoklész kardja, és bekövetkezik a mai autós számára a sorozatosan elkövetett szabálysértésekért járó leg súlyosabb megtorlás: a járművezetéstől eltiltás. Persze csak akkor, ha a rendszer jól, hézagmentesen működik.

¹¹ Ismertünk országokat, amelyekben a közlekedési szabálysértési bírságok mértékét is a jövedelemhez igazítják. Magyarországon ezt ma – és még a beláthatatlan jövőig – aligha lenne célszerű megvalósítani.

¹² Ami természetesen nem zárja ki azt a társadalmi igazságtalanságot, hogy a szegénynek épp a pénzsűke miatt óvatossabban kell közlekednie, mint a gazdagnak.

INTERJÚ

„A politikusok ne akarjanak KRESZ-t alkotni...”

Beszélgetés dr. Irk Ferencsel

Az utóbbi hónapokban ismét élénkebbé vált a vita arról, hogy ideje lenne már a csaknem négy évtizedet – és ezenközben megannyi változást – megélt közlekedési szabályokat átadni a múltnak, és egy a mai életviszonyoknak jobban megfelelő újat alkotni. Szakemberek és botcsinálta „outsiderek” fejtették ki különböző fórumokon a véleményüket, adtak ötleteket egymásnak és a jogalkotóknak, hogy mi menjen, és mi maradjon. A ma hatályos jogszabály megszületésénél bábáskodott interjúalanyunk, *Irk Ferenc* is.

Idestova ötven éve vagy kapcsolatban a közlekedésbiztonsággal. Már csak ezért is adódik a kérdés: szerinted szükség van új KRESZ-re? És ha igen, akkor melyek lehetnének ehhez a vezérlő elvek?

1964 márciusától az akkoriban még a többi fővárosi tömegközlekedési vállalatnál különállóan működő Fővárosi Autóbuszüzemben, annak Curia utcai jogi osztályán voltam balesetvizsgáló. Ettől kezdve a napi munkám részeként igyekeztem a baleseteket megérteni. Előbb ennél a cégnél, majd az egyetem elvégzése után, 1969-től a jelenlegi munkahelyemen, az Országos Kriminológiai Intézetben, immár kutatóként. Itt abban a szerencsében és megtiszteltetésben volt részem, hogy a huszadik század második felének – általam – leginkább tisztelt, nemzetközi hírű büntetőjogásza, *Viski László* mellett dolgozhattam, s így vehettem részt az 1975-ös KRESZ kidolgozásában is, igaz, csak mellékszereplőként, de Viskinek hála, annak minden fázisáról értesülhettem. Már vagy három évtizeddel ezelőtt is meg kellett volna újítani ezt a minden ember számára a szó szoros értelmében életfontosságú jogszabályt. Már a rendszerváltozás előtt – az egykorvolt Országos Közlekedésbiztonsági Tanács felkérésére – *Destek Miklós* mérnökkel elkészítettünk egy tervezetet, amelyik nem csak alapelveket, hanem tudományos, rendszerelméleti alapon álló szövegtervezetet is magában foglalt. Ezeket gyakorló szakemberekkel (mérnök, jogász, igazságügyi szakértő, rendőrtiszt, ügyész, bíró) több fordulóban megvitattuk, finomítottuk. A hivatásos jogalkotókat ez nemigen érdekelte, ők gyakorlatilag mind a mai napig beérték az 1976. január 1. óta hatályos rendelet toldozásával-foltozásával. A huszadik század végi társadalmi-gazdasági változások egy időre megakasztották ezt a műhelymunkát, az

INTERJÚ

elmúlt évtizedben azonban már egy újabb generáció¹ ismét nekidurálta magát, de ebből sem lett a lassan négy évtizede megalkotott és azóta számtalanszor módosított, két tárca nevét is magán viselő miniszteri rendeletet felváltó új törvény. Időközben annyi történt, hogy egyrészt – meglehetősen önkényes válogatás alapján – az ugyancsak megszámlálhatatlan alkalommal módosított 1978. évi I. törvény (az úgynevezett közlekedési törvény) szövegébe a jogalkotó beemelte a KRESZ néhány passzusát, másrészt az értelmezésnek megjelentek előbb tárcaszintű, majd szakmai magántapasztalatokat tartalmazó úgynevezett *Útmutatói*. Ezek mindegyikére jellemző, hogy az oktatás során felhasználták, illetve hasznosítják őket, joghierarchyi okok miatt azonban a kizárólag a parlamentnek felelős bíróságokat és ügyészségeket ezek a szakmai álláspontok nem kötik a saját véleményük kialakításában. Akkor sem, ha a szövegeket a szaktárcák jegyzik. És ez így van rendszerben – legalábbis alkotmányossági szempontból. Más kérdés, hogy a gyakorlatban bebetonozza a jogbizonytalanságot, hiszen nem biztos, hogy amit az oktatás során az *Útmutató* alapján követendő magatartásként tanítanak, annak tanúsítása egy esetleges baleset elbírálása során is megállja a helyét. A *vezérlő elvekről* pedig röviden annyit, hogy a jogszabálygyűjtemény elsődlegesen meg kell hogy feleljen a Magyarország által aláírt nemzetközi egyezményeknek. Épülnie kell a magyarországi és a környező országokbeli közlekedési szokásokra és hagyományokra. A szövegezésének olyannak kell lennie, hogy a szabályok zömét a felhasználók többsége első olvasásra megértse, tehát könnyen megtanulhatónak kell lennie. Fontos az összhang megteremtése a természet- és társadalomtudomány korszerű felismeréseivel, eminensen az emberi viselkedés pszichés törvényszerűségeivel. S végül, de nem utolsósorban: mindig szem előtt kell tartanunk, hogy a közlekedő embertől csak a gondosság magas foka várható el és nem a mindenkor hibátlan válaszreakció a környezet próbatételeire. Ez feltételezi, hogy a KRESZ-t az emberek többségének helyes viselkedését elősegítő és ezért hatékony forgalomszervezés támogatja.

A médiát javaslatokkal elárasztók egy része meglehetősen sürgetőnek tartja a nagy változást. Mennyi idő alatt hozható tető alá egy a jogállami kritériumoknak és a nemzetközi követelményeknek is megfelelő szabálygyűjtemény? Attól függ, milyen szakemberekből áll az a csapat, amelyik egy ilyen jogszabályt megalkot. Annak idején a nemzetközi tapasztalatokat is magában fog-

¹ Ebben a tölem már független műhelymunkában fontos szerepet játszott a jogász-bíró *Fülöp Ágnes* és a jogász-mérnök-rendőrtiszt *Major Róbert*.

INTERJÚ

laló ismeretekkel felruházott Viski László vezérletével elég volt néhány hónap erre. Megjegyzem: első lépésként Viski hat hét alatt magyarra fordította az akkor hatályos nyugatnémet KRESZ-t. Mint az ábra mutatja: nem volt rossz alapanyag. Ebből és a nemzetközi egyezményekből indult a hazai fejlesztés. Iszonyatosan intenzív, heti hétnapos munkával. Az idő sürgetett, mert az ország renoméja forgott kockán, hiszen meg kellett felelnünk az akkori ENSZ-követelményeknek. A végső szövegtervezet heves viták után alakult ki, és látta el kézjegyével a két miniszter.² Ezzel egy időben elkészült az *Útmutató* első változata is, hogy a KRESZ-ben egyértelműen nem rögzíthető, úgynevezett tisztázatlan forgalmi helyzetekre is megoldási javaslatokat kapjon a szakma – ideértve az ekkor még a maihoz mérten viszonylag kevés gépjárművezetőt is.

Mekkora terjedelem indokolt egy ilyen jogszabály esetében, lehet-e nagyon vaskos a közlekedési szabályokat magába foglaló kódex? Melyek lehetnek a követendő szerkezeti elvek?

A terjedelemtől megoszlanak a vélemények. Ez nagymértékben attól is függ, hogy elsődlegesen kiket céloz meg a jogszabály. Főként a közlekedőket? Gyalogosokat, kerékpárosokat, gépkocsivezetőket? Vagy az a legfontosabb cél, hogy a paragrafusok arzenáljából az egész jogásztársadalom ki tudja magának választani azt az egyetlenegy bekezdést, alpontot, amelynek alapján eldönthető, hogy egy konkrét esetben valaki bűnös-e vagy ártatlan? Ma Magyarországon a második elv szerint „osztják az ígét”. Gyakori hivatkozási alap, hogy nálunk nincs precedensjog, és az úgynevezett jogszabályhoz kötöttség ezt a megoldást teszi szükségessé. Megjegyzem: ez nem igaz, a precedensjog a közlekedésben él és virul, de ennek részletezése már messzire vezetne... Elég legyen itt most csak arra utalni, hogy a Bírósági Határozatok Tára évtizedek óta tele van ilyen, a bíróságok jogalkotását befolyásolni hivatott felsőbbbírósági döntésekkel, ítéletekkel. Nem haszontalan felhívni a figyelmet néhány apróságra. Annak idején Viskitől kaptam ajándékba egy tizenkét lapból álló, gyufaskatulyánál alig nagyobb méretű, leporellószerűen összehajtogatható színes ábragyűjteményt, összesen huszonnégy rajzzal: ez volt a kaliforniai KRESZ. Rajta volt minden, amit egy átlagos közlekedőnek tudnia kell. Egy másik tapasztalat – immár kutatói munkásságom talán legtanulságosabb eleme. A hetvenes évek elején sor került a hivatásos járművezetők által okozott balesetek

² Ebben a „diplomáciai” fázisban elévülhetetlen érdemei voltak *Ladvánszky Károly* ny. rendőr vezérőrnagynak.

INTERJÚ

kriminológiai vizsgálatára. Egy részüket a Baracscai Fogház és Börtönben hallgattam meg, de létrehoztam egy kontrolcsoportot is azok köréből, akik – ugyancsak hivatásos autóbusz-, illetve tehergépkocsi-vezetőként – a meghallgatást megelőző öt éven belül nemhogy saját, de idegen hibás koccanásos balesetnek sem voltak részesei. A Baracsára beutaltakból két csoportot alkotam: akik ittasan és akik nem ittasan okoztak balesetet. A vizsgálat része volt egy tizenkét kérdésből álló tesztlap kitöltése, amely csupa alapszintű kérdést tartalmazott. A feltevésem az volt, hogy a KRESZ-t legjobban a hosszú idő óta balesetmentesen vezetők, legrosszabbul pedig a balesetesezők, közülük is az ittas vezetők tudják. Az eredmény – amit azóta se tudott senki megcáfolni – döbbenetes volt: a meghallgatott háromszáz balesetmentesen vezető hivatásos járművezető közül egyetlenegy sem tudta hibátlanul kitölteni ezt a tesztlapot, annak ellenére nem, hogy rendszeres vállalati KRESZ-oktatásokon vettek részt. A többi talán már nem is meglepő: náluk lényegesen jobb eredményt értek el a súlyos kimenetelű balesetet okozók, s közülük is az ittasan balesetet okozók produkáltak a legjobban. Amikor az eredményeket nyilvánosságra hoztam, az intézet igazgatójának azt tanácsolta valaki, hogy sürgősen szabadjon meg tőlem, mert rombolom a közlekedési morált, és hamis adatokat hozok nyilvánosságra. A kérdésre válaszolva úgy gondolom: kell egy viszonylag rövid, feszes szöveg, amely a legfontosabb szabályokat tartalmazza (nem több húsz-harminc alapszabálynál). Ez szólna a közlekedőknek, nekik csak ezeket kellene megtanulniuk. Egy másik részben szerepelhetnének azok az ugyancsak közérthetően megfogalmazott jogszabályok, amelyek csupán az előbbinél szűkebb körre, például az autóbuszokat, a pótkocsis tehergépkocsikat vezetőkre, vagy éppenséggel a veszélyes anyagokat szállító hivatásos járművezetőkre vonatkoznának. Ehhez kellene hogy járuljon egy terjedelmes értelmező rendelkezéshalmaz, amely elsősorban az oktatást, másodsorban a napi joggyakorló munkát támogatja. Az persze nem volna tiltott, hogy ez utóbbiakkal is megismerkedhessen az, akinek ez valóban fontos, vagy aki csak úgy érzi, hogy szüksége van rájuk. Ám nem mindegy, hogy milyen szerkezetben! Viski annak idején minden tőle telhetőt megtett, hogy a KRESZ-t törvényi szinten fogadja el az országgyűlés, s hogy a vele párhuzamosan készülő *Útmutató* legyen a miniszteri indokolás. Jól látta, hogy egyrészt egy az ország minden polgárához szóló jogszabály olyan súlyú, ami törvényi szabályozást kíván; másrészt ebben az esetben a magyarázó rendelkezések is törvényi rangra emeltek. A politika akkor másként döntött. Törvény helyett miniszteri rendelet, a törvényszöveg miniszteri indokolása helyett *Útmutató* látott napvilágot. Ennek néhány következményéről már szoltam. S végül hadd álljon itt

„A politikusok ne akarjanak KRESZ-t alkotni...”
Beszélgetés dr. Irk Ferencsel

INTERJÚ

egy sokak által bizonyára titkolni- és szégyellnivalónak tartott tény. Az utóbbi másfél évtizedben – amióta levelező tagozatos rendőrtisztjelölt hallgatókat okítok, minden évben felteszem nekik a kérdést: jelentkezzen (főleg, aki már éveket töltött el baleseti helyszínelőként), aki akár csak egyetlen olyan balesettel is találkozott, ami a KRESZ ismeretének hiányára volt visszavezethető. Egybehangzóan állították: valamennyi, általuk ismert baleset az alapvető szabályok be nem tartásából eredt. Vegyük már végre tudomásul: *a balesetek nem a szabályismeret hiányára, hanem a néhány, nagyon is jól ismert előírás figyelmen kívül hagyására vezethetők vissza. Az előbbieket még véletlenül sem szabad azonban úgy értelmezni, hogy a forgalom ellenőrzésében tevékenykedő rendőröknek nem kellene betéve tudniuk a KRESZ-t. De sajnos sokan közülük nem tudják. Így viszont könnyen kudarcos élményeket szerezhetnek egy-egy intézkedés során.*

Az is elhangzott, hogy az ország lakosságát az új jogszabály hatálybalépése előtt újra kellene vizsgáztatni. Szükség van-e erre, s különösen a közlekedők melyik részének volna ez fontos?

Nincs szükség ilyesmire. 1975–1976-ban más volt a helyzet. Akkor a nyugat-európai szemlélettől teljesen eltérő elvek alapján nyugvó szabályozásnak kellett búcsút mondaniuk az ország motorizált közlekedőinek. Merthogy akkor tájt is csak az ő újrávizsgáztatásukról volt szó. A hivatásos vezetők körében a vállalatok elrendelték, a „maszekok” pedig önkéntes alapon, ingyen vehettek részt tanfolyamokon, amelyeket vizsga követett. De mint már mondtam: a balesetek nem a KRESZ nem tudása miatt következnek be.

Milyen feladatokat és hatásköröket szánhat a jogalkotás a közlekedésbiztonság által érintett főhatóságoknak?

Amennyire én ismerem az európai gyakorlatot, a jogszabályokat az illetékes tárca készíti elő a törvényhozásnak. Ez a közlekedésért felelős tárca, a közlekedési minisztérium. Friss példa: a Németországban a 2013. január 1-jén hatályba lépő új büntetőpontrendszer előkészítése és „reklámozása” sem a belügy-, hanem a közlekedési miniszter személyes kompetenciája. Őt látni tévében, filmekben, interneten, szaklapokban. A törvényalkotási folyamatban esetleg még az igazságügyi tárcának lehet szerepe. A belügyi tárca és a rendőrség feladatai közé tartozik az egyeztetésben való részvétel, és egyértelműen a már hatályban lévő jogszabály érvényre juttatása feltételeinek megteremtése. Ennyi és nem több. A hatályos jogszabály helyes értelmezésének eldöntése és nyilvános közlése nem tartozik ebbe a körbe. És természetesen

INTERJÚ

a közlekedési tárca dolga nemcsak az aktuális közlekedésbiztonsági helyzet állapotfelmérése, hanem az általa kezdeményezett közlekedési szabályok minden fontos – így infrastrukturális – feltételének megteremtése is.

Milyen egyéb feltételeknek kellene – mint úgynevezett minimálkritériumoknak – teljesülniük ahhoz, hogy a változás ne csak formai, hanem tartalmi megújulást is hozzon mindannyiunk számára?

Talán az első, hogy szülessen politikai akarat egy új KRESZ megalkotására. Mégpedig most már mielőbb! Ez után a közlekedési tárca találjon három-négy olyan, részben a minisztériumon belül, részben azon kívül dolgozó elkötelezett, a témához értő elméleti és gyakorlati szakembert, aki tud és akar KRESZ-t csinálni. A politikusok ne akarjanak KRESZ-t alkotni, mert a jogszabályalkotás nemcsak egyfajta szakma, hanem annál több: művészet is. Ez szakmai és nem szavazatmaximalizálási feladat. Az eddigi ötletrohamok – amelyekhez olykor még végrehajtott feladatokat ellátó vezetőket is megkíséreltek megnyerni – nem többek rémálomnál. Egy alapvető változásra volna szükség, ami szemléletváltással is együtt kellene hogy járjon. A lényegi kérdés a következő: vajon tud-e, akar-e a mindenkori hatalom segítséget nyújtani a sok-sok esendő embernek, mégpedig a jelenleg elképzelhető legeredményesebb módon? Tisztaba kellene tenni a közlekedésrendészeti munkát is. Előjáróban végre mentesíteni kellene a rendőrséget a profilidegen feladatok alól, mint amilyen például a kötelező biztosítás befizetésének ellenőrzése, a külföldi rendszám kontrollja. A rendőrség közúti ellenőrzési feladatai (a közterületi bűnözés körét nem számítva) korlátozódnak a közúti balesetveszély megelőzésére és a veszélyelhárításra. A prevenció eszközök alkalmazásánál pedig minden lehetséges kelléket vessenek be a szabálysértés elkövetésének bizonyítására, és egyetlen esetben se kíséreljenek meg vitatható normasértést (ilyen például a jogellenes „sárgába hajtás”, ami a mai lehetőségeinket tekintve bizonyíthatatlan) szabálysértésnek tekinteni. Nem tesz jót a hatalom imázsának, ha az állampolgárok egy sor rendőri intézkedést nem a biztonságot szolgáló tevékenységnek, hanem pusztán pénzgyűjtésnek tekintenek. Ennél csak az a rosszabb, ha a beavatkozások során egyrészt a dilettantizmus (nem ért ahhoz, amit csinál), másrészt a hatalmi gőg (megteszi, mert megteheti) árnyéka vetül a szervezetre.

Megkérdezett már valaki, hogy mi a véleményed? Bevontak esetleg valamilyen előkészítő bizottságba mint szakértőt?

Nem, se nem kérdeztek, se nem vontak ilyenbe bele. Sem mostanában, sem az elmúlt másfél-két évtizedben. De úgy tudom, jelenleg még csak pártszin-

INTERJÚ

ten van ilyen képződmény. Ők pedig ne akarjanak KRESZ-t csinálni, legfeljebb odáig jussanak el, hogy igen, szükség van erre, mégpedig nem a távoli jövőben, hanem mondjuk fél éven belül, s erre tervezzenek még fél év felkészülési időt. Ebben hozzanak felelős döntést, a többit bízzák a szakemberekre! Ha bármilyen szintről felkérnének efféle közreműködésre, biztosan nem vennék részt ilyesmiben. Viszont azonnal meg tudnám adni néhány olyan szakember nevét és telefonszámát, akik értenek hozzá és akarnának is egy új KRESZ gyártásában közreműködni. A több évtizedes tapasztalat azonban azt súgja nekem: a minisztériumi bürokrácia, mint már annyiszor, ezúttal is erősebb lesz a politikusi akarathnál, s mint korábban, most is sikerrel szabotálja az egyébként sürgősen szükséges jogalkotási folyamat eredményes végigvitelét. Ennek ékes bizonyítéka a szeptember 1-jén hatályba léptetett részleges KRESZ- és szabálysértésbírságösszeg-módosítások esete. Botrányosnak tartom, hogy a kormányzat mindössze öt munkanapot adott az állampolgároknak és a rendőri szerveknek arra, hogy a nem csekély mennyiségű és minőségű szabályt elsajátíthassák, a gyakorlatban jól alkalmazhassák. Ne csodálkozzunk, hogy az újságírók, az állampolgárok balgaságok sorát magyarázzák bele az újdonsült paragrafusokba. Saját értelmezéseik közben pedig okkal-joggal élesen kritizálják a változásokat akár az előkészítés hiányai, akár a kellő minőségű tájékoztatás elmaradása miatt. Merthogy e szabálydömping egy része koncepciótlan, így nem csoda, hogy nélkülöz mindenféle logikát és közlekedésbiztonsági ismeretet.

Készítette: Finszter Géza

VAVRÓ ISTVÁN

A vagyon elleni bűnözés néhány kérdése

A bűnözés mint deviáns jelenség statisztikai szempontból többféle módon is megközelíthető és vizsgálható. Egyrészt az alanyi (elkövetői) és a tárgyi (bűncselekményi) oldal mennyiségi és szerkezeti változásainak áttekintésével, másrészt a büntetőeljárás különböző szakaszaiból szerezhető adatok összehasonlításával. A megközelítés módja és a használt módszer meglehetősen eltérő képet adhat a jelenségről, aminek az az oka, hogy a bűnözést mint jelenséget nem önmagában, hanem a jogalkalmazó szervek tevékenységének segítségével ismerjük meg. A jogalkalmazás pedig folyamat, amelynek során a jelenségről alkotott képünk a bizonyítási eljárás előrehaladtával és annak eredményeként megváltozhat (bizonyos esetekben meg is változik).

A lehetséges megközelítési módok közül most a bűnözés egy részének bizonyos elemeit, nevezetesen a vagyon elleni bűnözés mennyiségi változásait és az okozott kár alakulását vesszük vizsgálat alá.

A jelenség vizsgálata lehetséges a büntetőeljárás különböző szakaszaiban. Ebben az esetben a rendőrségi-ügyészségi szakasz adatait tekintjük át, mint-hogy ezek tükrözik az elkövetéshez időben legközelebb eső állapotot. A büntetőeljárás időtartamának alakulása következtében ugyanis a bírósági szakasz adatai az elkövetéshez képest időben már nagyon távoliak, és a különböző bíróságok eljárási időtartamának különbözősége folytán már jelentősen szóródnak is.

A bűnözés mint jelenség két alapegysége – mint az előzőekben már jeleztük – a bűncselekmények és a bűnelkövetők adatainak elemzésével közelíthető meg. A két oldal mennyiségében és szerkezetében jelentős mértékben eltér egymástól. Ennek legfontosabb okai egyrészt a felderítési arány alakulása (nem minden regisztrált bűncselekmény elkövetőjét derítik fel), másrészt a halmazati bűnelkövetés (ugyanabban az eljárásban ugyanazon személy ellen, több bűncselekmény miatt folyik eljárás). A regisztrált közvédas bűncselekmények és a bűnelkövetők számát, valamint ez utóbbiak százezer lakosra számított gyakoriságát az *1. számú táblázat* tartalmazza. Ebből látható egyrészt a mennyiségi változás, másrészt a cselekményi és a bűnelkövetői oldal mennyiségi különbsége.

A bűnözésről a társadalomban kialakult képet a tömegtájékoztatás híryanagai is jelentősen befolyásolják (minden valószínűség szerint nagyobb mértékben, mint a hivatalos tájékoztatók és különösen, mint a tudományos publikációk), ezzel együtt is megállapítható, hogy a bűnözést a közvélemény szemében néhány nagy bűncselekménycsoport képviseli. Ilyen elsősorban a vagyon elleni bűncselekmények köre, valamint a személy elleni, ezen belül elsősorban az élet ellenieké, másrészt – ugyancsak nem kismértékben a tömegtájékoztatás hatására – a nemi bűncselekmények és a közlekedési bűncselekmények köre. Utóbbiak esetében elsősorban egy-egy nagyobb érdeklődést kiváltó, általában az ügyben valamilyen mértékben érintett közismert személy esetében élénkül fel az érdeklődés.

A statisztikai adatokat vizsgálva a vagyon elleni bűncselekményeknél most a cselekményi oldalt vesszük vizsgálat alá és nem foglalkozunk a bűnelkövetői oldallal. Ennek terjedelmi okai is vannak, a két oldal külön-külön történő vizsgálata után ugyanis szükségszerűen felvetődik a két oldal összehasonlításának kérdése, ez pedig már terjedelmi problémákat is felvetethet. (Nem említve itt az esetleges, jogi szempontból lényeges kérdéseket.) Ezért csupán tájékoztató jelleggel közöljük az összébűnözésre vonatkozó legfontosabb demográfiai adatokat. Ezekből látható egyrészt az elkövetők nemek szerinti megoszlása, másrészt az e téren fennálló arányok változása (*2/a, 2/b számú táblázat*), továbbá az általában érdeklődésre számot tartó adatsor, a fiatalkori bűnözés alakulása (*3. számú táblázat*), valamint a bűnelkövetők korcsoportok szerinti megoszlása 2009-ben (*4. számú táblázat*). Utóbbi adattal kapcsolatban megjegyezzük, hogy csak az arányok érzékeltetése céljából közöljük. A korstruktúra kérdéseivel máshol már közölt anyagban külön is foglalkoztunk, így itt ettől el kellett tekintenünk.

A bűnözés szerkezetét tárgyi (bűncselekményi) oldalon – az elmúlt két évtized adatai alapján – vizsgálva azt látjuk, hogy mindenképp indokolt az a közvéleményben széles körben elterjedt nézet, hogy a bűnözés jelentős hányadát teszik ki a vagyon elleni bűncselekmények, a bűnözés volumenét tehát jelentős mértékben befolyásolja az efféle tettek száma. A vagyon elleni bűncselekmények számát és összébűnözésen belüli arányát az *5. számú táblázat* tartalmazza.

A vagyon elleni bűncselekményeken belül kétségtávolan a lopások képviselik a legjelentősebb hányadot. Ezért, ahogy az összébűnözés alakulását a vagyon elleni bűnözés, úgy a vagyon elleni bűncselekmények számát a lopások számának alakulása nagymértékben befolyásolja. A lopások terjedelmét és dinamikáját a *6. számú táblázat* tartalmazza.

A vagyon elleni bűncselekmények alakulásánál szükségszerűen felmerül az ilyen cselekményekkel okozott kár összege. Az adatok azt mutatják, hogy az okozott kár összege nagyságrendileg tíz-, egyes években százmilliárd forint volt. Nem tekinthetjük tehát ezt elhanyagolhatónak, sem a sértettek szempontjából, sem össztársadalmi oldalról, annál is inkább, mert ennek az összegnek egy része az elkövetői körben anyagi haszonként jelenik meg. Az okozott kár összegét és a vagyon elleni bűncselekmények számával történő összehasonlítását a 7. számú táblázat tartalmazza. Látható, hogy megfigyelhető ugyan bizonyos hullámzás, de az emelkedő tendencia kétségtelen. Még szembetűnőbb, ha a jelenséget az egy bűncselekményre jutó kár összegének átlagos alakulása alapján vizsgáljuk (8. számú táblázat). Az elmúlt húsz év adatait áttekintve azt látjuk, hogy az emelkedés mutat ugyan némi hullámzást, de az emelkedő tendencia kétségtelen, a növekedés több, mint tízszeres. Ez különösen figyelemre méltó akkor, ha tudjuk, hogy az eltelt húsz évben a vétségi és a szabálysértési eseteket elválasztó értékhatárt több esetben emelték. Az értékhatár a rendszerváltozáskor kétezer forint volt, ezt 1993-ban öt-ezer, 2000-ben tízezer, 2007-ben pedig húszezer forintra emelték. Az emelés mértéke tehát minden esetben, mondhatni, drasztikus volt. Ez azt jelenti, hogy esetenként a változás miatt annak üteme és mértéke nem úgy alakult, mint anélkül alakult volna, de a hatás tulajdonképpen kettős. Ha ugyanis nem emelték volna az értékhatárt, akkor az egy bűncselekményre számított kárösszeg kisebb mértékben nőtt volna ugyan, de a teljes sokaságra számított összege lényegesen több lenne. Így viszont az egy cselekményre jutó kárösszeg valamivel nagyobb mértékben nőtt, mint az emelés nélkül, de a kár teljes összege valamivel kevésbé.

Szükségesnek mutatkozik a vagyon elleni bűncselekménnyel okozott kár (ha úgy tetszik, akkor a bűnelkövetők oldalán mutatkozó nyereség) alakulásának összehasonlítása más gazdasági-társadalmi jellemzőkkel. Ezek: az egy keresőre jutó nominális átlagkereset, a fogyasztói árindex, az egy keresőre jutó reálkereset, az egy főre jutó reáljövedelem alakulásának összehasonlítása az egy vagyon elleni bűncselekményre jutó kár átlagos összegével. Ezt az összehasonlítást a 9. számú táblázat tartalmazza.

Ebből a táblázatból látható, hogy a vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár és ennek megfelelően az elkövetői jövedelem növekedésének üteme lényegesen felülmúlja a lakosság életszínvonalára szempontjából meghatározó mutatók növekedésének ütemét. Ez pedig annyit jelent, hogy – bár nem tűnik hasznosnak ezt kijelenteni – a vagyon elleni bűnözés mint „foglalkozás” lényegesen több hasznot hoz, mint más gazdasági tevékenységek.

Amikor tehát a bűnözés visszaszorítására irányuló törekvések keretében jogszabályváltozásokra kerül sor, vagy az ítélkezés alakulását vizsgálják, nem lenne haszontalan ezt a tényezőt is szem előtt tartani. Ha ugyanis a felderítési arányok alakulásából, valamint a kiszabott ítéletekből indulunk ki (utóbbiakat itt most nem kívánjuk vizsgálni), akkor azt látjuk, hogy a fenyegetettség mértéke, különös tekintettel az elkövetők erkölcsi aggályainak hiányára, nem jelenthet túlzott visszatartó erőt. Feltehetően hatékonyabb lenne a bűnözés elleni fellépés, ha a későbbiekben az anyagi haszon szempontjait is figyelembe véve alakítanák a büntetőjogi szabályokat és különösen azok gyakorlati alkalmazását.

1. számú táblázat
Bűnselekmények (közvédas) és bünelkövetők

Év	Az összes bűnselekmény száma	A bünelkövetők	
		száma	100 000 lakosra számítva
1990	341 061	112 254	1081,9
1991	440 370	122 835	1186,3
1992	447 215	132 644	1283,1
1993	400 935	122 621	1189,3
1994	389 451	119 494	1162,7
1995	502 036	121 121	1182,2
1996	466 050	122 226	1196,9
1997	514 403	130 966	1287,2
1998	600 621	140 083	1382,1
1999	505 716	131 658	1304,6
2000	450 673	122 860	1223,3
2001	465 694	120 583	1182,2
2002	420 782	121 885	1197,9
2003	413 343	118 145	1164,9
2004	418 883	130 182	1286,8
2005	436 522	133 790	1325,0
2006	425 941	124 171	1232,3
2007	426 914	116 161	1154,0
2008	408 407	116 584	1160,6
2009	394 034	112 830	1124,8

2/a számú táblázat
A bűnelkövetők nemek szerinti megoszlása

Év	Bűnelkövetők				
	száma	férfiak		nők	
		száma	%	száma	%
1990	112 254	98 432	87,7	13 822	12,3
1991	122 835	110 435	89,9	12 400	10,1
1992	132 644	119 097	89,8	13 547	10,2
1993	122 621	110 191	89,9	12 430	10,1
1994	119 494	107 167	89,7	12 327	10,3
1995	121 121	108 356	89,5	12 762	10,5
1996	122 226	108 546	88,8	13 675	11,2
1997	130 966	115 821	88,4	15 141	11,6
1998	140 083	122 222	87,2	17 842	12,7
1999	131 658	113 695	86,4	17 913	13,6
2000	122 860	106 061	86,3	16 719	13,6
2001	120 583	104 477	86,6	16 004	13,3
2002	121 885	105 149	86,3	16 637	13,6
2003	118 145	100 727	85,3	17 303	14,6
2004	130 182	110 486	84,9	19 501	15,0
2005	133 790	111 956	83,7	21 665	16,2
2006	124 171	104 075	83,8	19 932	16,1
2007	116 161	98 356	84,7	17 690	15,2
2008	116 584	98 220	84,2	18 267	15,7
2009	112 830	92 903	82,3	18 819	16,7

2/b számú táblázat

A fiatalok bünelkövetők nemek szerinti megoszlása

Év	Fiatalok bünelkövetők				
	száma	fiúk		lányok	
		száma	%	száma	%
1990	12 848	11 525	89,7	1323	10,3
1991	13 509	12 447	92,1	1062	7,9
1992	15 476	14 276	92,2	1200	7,8
1993	15 001	13 792	91,9	1209	8,1
1994	14 479	13 331	92,1	1148	7,9
1995	14 321	13 209	92,2	1112	7,8
1996	13 544	12 387	91,5	1157	8,5
1997	13 955	12 612	90,4	1343	9,6
1998	12 866	11 493	89,3	1373	10,7
1999	11 540	10 165	88,1	1375	11,9
2000	11 081	9 835	88,8	1246	11,2
2001	11 631	10 322	88,7	1309	11,3
2002	11 689	10 344	88,5	1345	11,5
2003	10 473	9 098	86,9	1375	13,1
2004	12 325	10 678	86,6	1647	13,4
2005	12 197	10 390	85,2	1807	14,8
2006	11 287	9 718	86,1	1569	13,9
2007	10 909	9 372	85,9	1537	14,1
2008	11 438	9 824	85,9	1614	14,1
2009	10 036	8 408	83,8	1628	16,2

3. számú táblázat
Fiatalkorú bűnelkövetők számának alakulása

Év	Fiatalkorú bűnelkövetők száma	1990 = 100%	A fiatalkorú népesség százalékában	100 000 fiatalkorú lakosra jut
1990	12 848	100,0	1,9	1916,0
1991	13 509	105,1	1,9	1925,3
1992	15 476	120,5	2,1	2145,6
1993	15 001	116,8	2,1	2138,3
1994	14 479	112,7	2,2	2173,1
1995	14 321	111,5	2,3	2267,4
1996	13 544	105,4	2,3	2263,0
1997	13 955	108,6	2,5	2467,3
1998	12 866	100,1	2,4	2409,7
1999	11 540	89,8	2,3	2258,6
2000	11 081	86,2	2,2	2220,8
2001	11 631	90,5	2,2	2237,1
2002	11 689	91,0	2,3	2268,1
2003	10 473	81,5	2,1	2050,5
2004	12 325	95,9	2,5	2465,2
2005	12 197	94,9	2,5	2457,8
2006	11 287	87,9	2,3	2268,4
2007	10 909	84,9	2,2	2205,8
2008	11 438	89,0	2,3	2346,3
2009	10 036	78,1	2,1	2113,1

4. számú táblázat

Gyermekkorú elkövetők, fiatal- és felnőtt korú bűnelkövetők korcsoportos megoszlása az összбүнözésben, a vagyon elleni, az erőszakos és garázda jellegű бűncselekményekben (2009)

Korcsoport években	Az össзбүнözésben részт vevő elkövetők, illetve бűnelkövetők	100 000 lakosra jutó elkövetők, illetve бűnelkövetők	Ebből			
			Vagyon elleni бűнözésben részт vevők		Erőszakos és garázda jellegű бűнözésben részт vevők	
			száma	aránya (%)	száma	aránya (%)
10 év és alatta	529	49,7	372	70,3	125	23,6
11	368	372,4	242	65,8	128	34,8
12	645	616,0	448	69,5	180	27,9
13	1 031	929,2	677	65,7	335	32,5
Gyermekkorú elkövetők összesen	2 573	186,6	1 739	67,6	768	29,8
14	1 790	1578,1	1 121	62,6	594	33,2
15	2 382	2062,0	1 408	59,1	812	34,1
16	2 843	2362,8	1 550	54,5	1 037	36,5
17	3 021	2403,8	1 652	54,7	977	32,3
Fiatalkorú бűnelkövetők összesen	10 036	2113,1	5 731	57,1	3 420	34,1
18	3 551	2811,3	1 847	52,0	1 006	28,3
19	3 323	2691,6	1 611	48,5	885	26,6
20–24	16 191	2496,3	7 064	43,6	3 559	22,0
25–29	16 163	2224,1	6 294	38,9	3 051	18,9
30–34	16 816	1939,8	5 920	35,2	3 065	18,2
35–39	13 877	1915,2	4 693	33,8	2 553	18,4
40–44	10 523	1612,1	3 464	32,9	1 855	17,6
45–49	7 786	1268,5	2 454	31,5	1 351	17,4
50–54	6 420	843,1	1 901	29,6	1 043	16,2
55–59	3 602	508,4	943	26,2	591	16,4
60 év és fölöttе	3 434	154,4	679	19,8	660	19,2
Felnőtt korú бűnelkövetők összesen	101 686	1243,6	36 870	36,3	19 619	19,3
Korcsoportok összesen	114 295	1139,4	44 340	38,8	23 807	20,8

5. számú táblázat
Közvétség bűncselekmények

Év	Az összes bűncselekmény száma	Ebből a vagyon elleni bűncselekmények	
		száma	aránya (%)
1990	341 061	265 937	78,0
1991	440 370	356 671	81,0
1992	447 215	350 582	78,4
1993	400 935	307 396	76,7
1994	389 451	287 095	73,7
1995	502 036	391 062	77,9
1996	466 050	365 235	78,4
1997	514 403	393 003	76,4
1998	600 621	457 188	76,1
1999	505 716	358 036	70,8
2000	450 673	311 611	69,1
2001	465 694	317 900	68,3
2002	420 782	283 664	67,4
2003	413 343	275 891	66,7
2004	418 883	262 082	62,6
2005	436 522	270 740	62,0
2006	425 941	260 147	61,1
2007	426 914	276 193	64,7
2008	408 407	265 755	65,1
2009	394 034	253 366	64,3

6. számú táblázat

A lopások terjedelme és dinamikája a vagyon elleni bűncselekményeken belül

Év	A vagyon elleni bűncselekmények száma	Ebből a lopások		
		száma	1990 = 100%	aránya (%)
1990	265 937	239 495	100,0	90,1
1991	356 671	309 769	129,3	86,9
1992	350 582	272 631	113,8	77,8
1993	307 396	227 887	95,2	74,1
1994	287 095	219 749	91,8	76,5
1995	391 062	238 580	99,6	61,0
1996	365 235	280 046	116,9	76,7
1997	393 003	286 719	119,7	73,0
1998	457 188	298 432	124,6	65,3
1999	358 036	258 316	107,9	72,1
2000	311 611	234 305	97,8	75,2
2001	317 900	232 034	96,9	73,0
2002	283 664	209 369	87,4	73,8
2003	275 891	184 280	76,9	66,8
2004	262 082	186 271	77,8	71,1
2005	270 740	180 600	75,4	66,7
2006	260 147	173 235	72,3	66,6
2007	276 193	176 065	73,5	63,7
2008	265 755	172 237	71,9	64,8
2009	253 366	164 848	68,8	65,1

7. számú táblázat

A vagyon elleni bűncselekmények terjedelme, dinamikája és az okozott kár

Év	A vagyon elleni bűncselekmények száma	1990 = 100%	Az okozott kár	
			forintban	1990 = 100%
1990	265 937	100,0	10 105 779 800	100,0
1991	356 671	129,3	21 079 480 000	208,6
1992	350 582	113,8	29 058 973 000	287,5
1993	307 396	95,2	35 904 892 200	355,3
1994	287 095	91,8	40 579 294 000	401,5
1995	391 062	99,6	62 390 903 400	617,4
1996	365 235	116,9	84 990 270 800	841,0
1997	393 003	119,7	78 189 336 700	773,7
1998	457 188	124,6	93 438 073 500	924,6
1999	358 036	107,9	80 682 254 800	798,4
2000	311 611	97,8	95 710 881 900	947,1
2001	317 900	96,9	113 025 156 600	1118,4
2002	283 664	87,4	92 007 437 400	910,4
2003	275 891	76,9	153 717 486 400	1521,1
2004	262 082	77,8	99 458 249 200	984,2
2005	270 740	75,4	104 308 328 000	1032,2
2006	260 147	72,3	95 381 706 100	943,8
2007	276 193	73,5	117 080 491 200	1158,5
2008	265 755	71,9	100 911 371 300	998,6
2009	253 366	68,8	101 657 114 493	1005,9

8. számú táblázat

A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár egy bűncselekményre jutó átlagos összege
(forint)

Év	A kár összege (forint)	1990 = 100%
1990	38 001	100,00
1991	59 101	155,52
1992	82 888	218,12
1993	116 803	307,37
1994	141 344	371,95
1995	159 542	419,84
1996	232 700	612,35
1997	198 954	523,55
1998	204 376	537,82
1999	225 347	593,00
2000	307 149	808,27
2001	355 537	935,60
2002	324 354	853,54
2003	557 167	1466,19
2004	379 493	998,64
2005	385 271	1013,84
2006	366 645	964,83
2007	423 908	1115,52
2008	379 716	999,23
2009	401 226	1055,83

9. számú táblázat
Összehasonlító adatok (1990 = 100)

Év	Egy keresőre jutó nettó nominális átlagkereset	Fogyasztói árindex	Egy keresőre jutó reálkereset	Egy főre jutó reáljövedelem	Egy vagyon elleni bűncselekményre jutó kár átlagos összege
1991	125,5	135,0	93,0	98,3	155,52
1992	152,2	166,1	91,7	94,9	218,12
1993	179,2	203,4	88,1	90,3	307,37
1994	228,1	241,6	94,5	92,7	371,95
1995	256,8	309,7	82,9	87,7	419,84
1996	301,5	382,8	78,8	85,1	612,35
1997	374,2	452,9	82,7	85,3	523,55
1998	443,0	517,7	85,6	87,3	537,82
1999	499,3	569,5	87,7	88,3	593,00
2000	556,2	625,3	89,0	90,7	808,27
2001	646,3	682,8	94,7	94,9	935,60
2002	773,0	719,0	107,6	101,1	853,54
2003	883,6	752,5	117,4	106,0	1466,19
2004	933,0	803,7	116,1	110,0	998,64
2005	1027,3	832,3	123,4	112,9	1013,84
2006	1105,3	864,8	127,8	115,1	964,83
2007	1138,5	933,8	121,9	110,5	1115,52
2008	1218,2	990,4	123,0	107,7	999,23
2009	1240,1	1032,0	120,2	–	1055,83

TILKI KATALIN

Környezetvédelem – jogalkalmazói problémák

A cím alatti *kutatás*¹ abból a *célből* született, hogy feltárja a magyarországi környezetvédelemmel kapcsolatos szabályozás hiányosságait, az ennek következtében kialakult folyamatok pozitív és negatív hatásait a hatóságok tevékenységére, valamint a lehető legszélesebb körben feltérképezze az e téren tevékenykedő szervezetek erőfeszítéseit, gyakorlati munkáját, gondjait, nem utolsósorban pedig hogy segítsen a jogalkalmazói gyakorlat és a jogalkotás között tapasztalható hiányosságok áthidalásában. A vizsgálat alapvetően gyakorlatorientált kutatási módszert alkalmaz: *kerekasztal-beszélgetésekre* került sor a különböző szervezetek szakembereivel, mert ez az interaktív fórum az említett célkitűzéseken túl lehetővé teszi a szférában már jelenlévő, előremutató kezdeményezések, jó gyakorlatok, azok alkalmazhatóságának felmérését, valamint információk és ötletek gyűjtését a környezetvédelmi tevékenység jövőjéről.

Jelen tanulmány az ügyészség, a rendőrség, az önkormányzatok, a környezetvédelmi felügyelőségek, nemzetipark-igazgatóságok munkatársai által felvetett legfontosabb problémákat mutatja be.

Jogi szabályozás

A szakemberek véleménye szerint egyrészt a büntetőeljárások eredményességét jelentősen befolyásolják a gyakori jogszabályváltozások, másrészt a büntetőperekben sem igazán cél a károsodott környezet helyreállítása; lényegében hiányoznak a környezetvédelmi status quo megőrzésére irányuló, vagyis a *non derogat* elvet előmozdító, a büntetés enyhítését szélesebb körben lehetővé tevő rendelkezések, bár a csírája néhány évvel ezelőtt a környezetkárosítás tényállásánál megjelent.² Ez – egyébként a közigazgatási szabályozással teljes összhangban – az elsőfokú ítélet meghozataláig tág lehetőséget adhat-

¹ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A környezetvédelmi szabályok érvényesülése a hatóságok szemszögéből. OKRI zárótanulmány, 2011

² Btk. 280. § (4) bekezdés. E szakasz szövegét a 2005. évi XC1. törvény állapította meg, amelynek rendelkezései szinte teljes egészében 2005. szeptember 1-jén léptek hatályba.

na az elkövetők közreműködésével a károsodott vagy veszélyeztetett környezet helyreállítására.

Átgondolandó volna a környezetkárosodással kapcsolatos deliktumok esetében is a jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekkel élni, ehhez azonban a törvény³ megfelelő „finomítására” volna szükség.⁴ (A jogi személynek nincs önálló büntető anyagi jogi jogalanyiséga; büntetőjogi felelőssége fő szabályként nem önálló, hanem származékos, azaz büntetőjogi szankcionálására csak akkor van lehetőség, ha van olyan természetes személy, akivel szemben büntetőeljárást lehet folytatni. Vagyis a jogi személy szankcionálása a természetes személy büntetőjogi felelősségéhez kapcsolódik. A jogi személy „felelőssége” azonban azon alapul, hogy a bűncselekmény folytán gazdagodott, vagyoni előnyhöz jutott, illetve kimutatható az előnszerzés célzata, és tagja a bűnös magatartást feladatkörével összefüggésben fejtette ki. Bár a törvény 2008. szeptemberi módosítása óta az előnszerzés célzata elméletileg a környezet károsodásával vagy veszélyeztetésével járó bűncselekményekkel is megvalósítható, a praxisban azonban nem vagy csak jelentős nehézségek árán bizonyítható a környezetromlással járó helytelen gazdálkodási (és egyúttal környezetet károsító) gyakorlatért ténylegesen felelős személy kiléte.

A környezet- és természetvédelmi szervezetek, valamint a polgármesteri hivatalok, továbbá a rendőrség képviselői is beszámoltak elsősorban az igazgatási szabályok értelmezésével és alkalmazhatóságával kapcsolatosan, e körben is különösen a párhuzamos eljárási lehetőségek (közigazgatási, szabálysértési eljárás) okozta problémákról, ezen belül a jogkövetkezmények alkalmazásával kapcsolatos dilemmákról és gondokról, valamint a szabálysértési tényállások kaotikus szabályozásából eredő bajokról. A környezetvédelmi törvény értelmében a jogi szankciók összeadódhatnak.⁵ A gyakorlatban azonban a többes szankcionálási lehetőség inkább gondot jelent, mint megnyugtató megoldást. A szakemberek szerint nagy baj, hogy az igazgatási (környezetvédelmi, természetvédelmi stb.) bírságok túlnyomó többsége kötelezően alkalmazandó szankció, holott a szabálysértési eljárás is nagyobb teret kaphatna akkor, ha a hatóságok – természetesen megfelelően kidolgozott

³ 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről.

⁴ Az építési törmeléknek a természetvédelmi területen való elhelyezése miatt a kivitelező építészvezetője ellen indult büntetőeljárás. Az ügyben a büntetőbíró megállapította, hogy a törmelék lerakása folytán teljesen elpusztultak az adott területen (helyi oltalom alatt álló) honos, védett növényfajok és azok élőhelye. BH, 2010/93.

⁵ Lásd a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 101. § (1) bekezdését és 107. §-át.

szempontrendszer alapján – a mérlegelési jogkörükben dönthetnének abban, eltekintenek-e (az igazgatási) bírságolástól.

E témák közül még kiemelkedik az illegális hulladéklerakással kapcsolatos azon gyakorlati tapasztalat, amely szerint még a sikeresen befejezett eljárások sem vezetnek minden esetben ahhoz, hogy a szemetet el is szállítsák, holott ez szolgálná a környezetvédelmi status quo megőrzésének kiindulópontját (amihez természetesen büntetés is kapcsolódhat).

A zöldombudsman szerint a jogi eszközök megvannak, de a joggyakorlat nem igazán megfelelő. E kérdésnél megvizsgálandó, hogy a környezetvédelmi közigazgatást illetően a jogalkotási folyamatban kikérik-e a jogalkalmazók véleményét. A legjobb szándék ellenére érzékelhetően azért születik nagyon sok használhatatlan szabály, mert a gyakorlati joghoz nincs köze. Sőt! Sajnos gyakran a joghoz sincs sok köze, mert a környezetvédelmi előírásokat nem jogászok készítik. A túlnyomórészt mérnökök által írt környezetvédelmi jogban például alapprobléma, hogy világosan nem tűnik ki, melyik az eljáró hatóság. A szabályozás terén is szemléletváltásra kellene törekedni, az eddigi, az egyes tevékenységek kimeneteleinek⁶ szabályozása helyett a végeredményt meghatározó bemeneteket kellene befolyásolni.

Összességében tehát a környezetvédelmi és az ilyen tárgyú büntető jogszabályi rendelkezések pontatlanságuk miatt számos tekintetben végrehajthatatlanok, vagy önkényes jogalkalmazásra teremtenek lehetőséget, és a legkevésbé sem segítik a környezet tényleges védelmét. Gyakran egyáltalán nem tisztáztak a jogszabályok által használt fogalmak, illetve szabályozott esetek. Így néhány szabály teljesen önkényesen értelmezhető, ami ellenkezik a normavilágosság követelményével. A büntetőjogi fenyegetettség is szükséges, de a jelenleginél pontosabban körülhatárolt, kevésbé absztrakt módon meghatározott tényállások kellene, amelyek csak a legsúlyosabb esetekre vonatkoznak, mert csak így szolgálhatják a prevenciócs célokat. Viszont a közigazgatási szankciókat nagyon következetesen kellene alkalmazni, és nem engedni azok megkerülését.

⁶ „Ez sem teljes körű, mert elsősorban a termelési folyamatok környezetterhelő tulajdonságaira, a szennyező anyag kibocsátására koncentrálnak, s kevésbé törődik a termék környezeti tulajdonságaival, annak életciklusonként megnyilvánuló tulajdonságaival. Az életciklus szemlélettről ma inkább csak beszélünk, mintsem azt következetesen számon kérnénk.” Gyulai Iván: Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről. Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest, 2008, 51–55. o.
<http://www.mtvsz.hu/dynamic/mtvszfvalaszok.pdf>

A büntető törvénykönyv tényállásai

A büntető törvénykönyv környezetvédelmi tényállásai közül a *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése* kérdések sorozatát veti fel a jogalkalmazás során. A változásokat a jogalkotás oldaláról kellene kezdeni, a gyakorlati problémák figyelembevételével: pontosan tisztázni kellene a hulladék fogalmát, azt, hogy mit jelentenek a definíció „megválnak, megválni szándékozik” elemei, illetve azt, hogy mi tekinthető veszélyeztetésre alkalmas hulladéknak.

A legtöbb hulladékkal kapcsolatos ügy *építési törmelékkel* függ össze, amelyet általában ellenőrzés alatt nem álló területekre nagy mennyiségben raknak le. Ezek nem inert hulladékok⁷, nem bocsátanak ki káros anyagokat a talajba, illetve nem lehet kibocsátási határértéket figyelembe venni. Itt elhatárolási nehézség merül fel a környezetkárosítás és a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének tényállásai között. A környezetkárosítás „más módon” fordulata jöhet szóba⁸, hiszen szennyezésről⁹ csak akkor beszélünk, ha valamely jogszabály vagy hatósági határozat kibocsátási határértéket is előír. Ezekben az esetekben nehéz megmondani, hogy a hulladék fizikai hatásai már tényleges veszélyhelyzetet jelentenek-e, esetleg már károsodást okozott-e a környezetben; vagy olyan hulladékról van szó, amely az adott körülmények között a mennyisége miatt nem jelentett közvetlen veszélyhelyzetet, veszélyeztetésre azonban alkalmas volt.

Amikor elhagyott külterületi részeken alakulnak ki *illegális személtarakók* – ahol sok ember helyez el hulladékot –, a legjelentősebb bizonyítási nehézséget az okozza, hogy tudnak-e a szeméthez elhelyezőt is rendelni. Ha nagy nehezen sikerül elkövetőt találni egy adott hulladéktípusra, utána kétséget kizáróan azt is igazolni kell, hogy az okozott-e környezetkárosodást, s ha igen, milyen kiterjedésben és mekkora mértékben.

A *szakértőkkel* kapcsolatban gyakran felmerülő probléma, hogy jogszabályba ütköző módon adnak szakvéleményt. Előfordult olyan eset, amikor

⁷ Inert hulladék és az építési, bontási hulladék elhatárolása megtalálható: Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A helyi önkormányzatok szerepe a környezetvédelemben. OKRI zárótanulmány, 2009. 38. o.

⁸ A Btk. 280. § (1) bekezdése szerint „Aki a földet, a levegőt, a vizet, az élővilágot, valamint azok összetevőit jelentős mértékű szennyezéssel vagy más módon a) veszélyezteti, b) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota csak beavatkozással állítható helyre, c) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota nem állítható helyre, büntetett követ el, [...]”

⁹ Lásd a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény értelmező rendelkezéseit tartalmazó 4. §-ának 7. pontját.

például a szakértő nem vette figyelembe a szennyezés fogalmát, és véleményében megállapította, hogy az építési törmelék jelentős mértékben szennyezte a talajt. A szennyezés kibocsátási határértéket meghaladó környezeti terhelés, ezért az előterjesztett szakvéleményt kiegészítésre vissza kellett adni, hogy a szóban forgó esetre milyen határérték vonatkozott, és azt hányszorosán haladta meg. Egyes szakértők még arra is feljogosítva érzik magukat, hogy jogi kérdésekben is állást foglaljanak: az egyik szakértő kifejtette például, hogy az adott eset nem környezetkárosítás, sőt a hulladék Btk.-beli definíciójába „nem fér bele”, és a cselekmény környezetveszélyeztetésre nem alkalmas, majd néhány gondolattal később, a következő oldalon – addigi álláspontjának ellentmondva – azt esetelte, hogy a lerakott szemét mégis hogyan veszélyeztette a környezetet.

Kérdés, hogy mikor valósul meg a bűncselekmény: „csak” veszélyeztetésre alkalmas hulladék elhelyezésével, vagy pedig olyan elhelyezés szükséges, ami ténylegesen veszélyeztet; vagyis pusztán az anyag tulajdonságai, avagy az elhelyezés körülményei, esetleg mindkét elem szükséges a deliktum megvalósulásához.

Az eljáró hatóságoknak sokszor gondot okoz a *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése és a környezetvédelmi szabálysértés elhatárolása*. Ezt részletesen kifejtettük a feljelentés elutasításának, illetve a nyomozás megszüntetésének jellemző okait vizsgáló empirikus kutatás keretében.¹⁰

A *jogsértő állapot megszüntetése* terén a tapasztalatok szerint nem követhető nyomon, hogy az elkövető miként szüntette meg a helyzetet. A környezetvédelmi felügyelőségek irataiból sokszor nem állapítható meg, hogy ellenőrizték-e a veszélyes hulladék kijelölt helyen való leadását. Ennek megtörténtét a nyomozó hatóságnak kontrollálnia kell. Előfordult olyan ügy, amelyben egy megszünt üzem esetén nagy mennyiségű olajjal szennyezett talaj útját nem kísérték figyelemmel, vagy amikor úgy bontottak le egy eternitgyárat, hogy senki nem ellenőrizte a törmelék azbeszt-, illetve ólomtartalmának arányát, valamint hogy a lakosságra milyen mértékű veszélyt jelent, vagy elszállították-e a veszélyes hulladékot, s ha igen, hova. Ha a bontás fázisában a munkaügyi felügyelet nem tartott volna ellenőrzést, akkor az épülettel együtt a nagy mennyiségű veszélyes anyag is nyomtalanul eltűnt volna.

Az előbbi tényállásnál *hiányzik az a büntethetőséget megszüntető vagy enyhítő ok*, mint ami a környezetkárosításnál szerepel. Ha ez a jogszabályi

¹⁰ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: Eljárási akadályok két környezetkárosító deliktumnál. In: Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 45. OKRI, Budapest, 2008, 259–281. o.

szövegnek része lenne, lehetőséget adna arra, hogy az elkövető közreműködésével a károsodott vagy veszélyeztetett környezetet helyre lehessen állítani az elsőfokú ítélet meghozataláig, így az elkövető mentesülhetne a büntetés alól, vagy pedig lényegesen enyhébb büntetést lehetne vele szemben kiszabni. E deliktumnál semmi nem motiválja az elkövetőt a lerakott illegális hulladékok felszámolására.

A szakemberek szerint a *környezetkárosítás és hulladékgazdálkodás rendjének megsértése* deliktumok *büntetési tételei* sem logikusak. A konkrét környezeti veszélyeztetésnek ugyanis ugyanaz a büntetési tétele, mint a hulladékgazdálkodás rendje megsértése alapesetének, továbbá azonos mértékű a veszélyes hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodás rendjének megsértése a károsítási fordulattal. Megfontolásra érdemesnek tartják a két külön deliktum átgondolt, egymásra épülő lehetséges elkövetési alakzatainak egy tényállásba foglalását és logikus büntetési tételek kidolgozását.

A terheltek változatos *elkövetési magatartással* okoznak súlyos környezeti károkat *környezetkárosítás* megvalósulása¹¹ esetén, így például szennyvíz nem megfelelő helyen való kiürítésével, nagy mennyiségű papír-műanyag hulladék, fém kinyerése céljából műanyag vagy rézborítású kábelek égetésével, valamint erdőterület tarvágásával.

A környezetkárosításon belül speciális problémákat vetnek fel a *fakivágások* (az úgynevezett tarra vágások) *ügyek*, amelyeket hosszú időn keresztül a vagyon elleni bűncselekmények körében értékelték. E körben elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy az erdő élvez-e valamiféle védettséget. Ha igen, akkor természetkárosítást kell megállapítani. Ha természetkárosításnak is minősül az eset, bizonyítási nehézséget okozhat például az, hogy a fán volt-e védett élőlénynek fészke vagy élőhelye, vagy ez milyen életközösségnek az egyik alkotóeleme volt. Ha nem védett a terület, akkor a tarra vágás felveti a Btk. 280. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző környezetkárosítás bűncselekményét. Sokszor a tarra vágás gazdasági rendeltetésű erdőknél az úgynevezett vágásérettség előtt történik. Ha a szakértő nem tudta kimutatni valamely környezeti elem károsodását, az ügyészség általában úgy foglalt állást, hogy a gazdasági rendeltetés miatt nem valósul meg a környezetkárosítás bűncselekménye. Tehát mindig összehatásában, az ökológiai szisztéma egészét figyelembe véve vizsgálják az erdőket. De ettől eltérő bírósági döntés is született már, például Csongrád megyében, e szerint a fák mint életközösség eltűnésé-

¹¹ Tilki Katalin: A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 41. OKRI, Budapest, 2004, 217–248. o.

vel károsodott az élővilág. Ennek kiterjesztő értelmezésével bármilyen élő társulás elpusztítása felvetheti a környezetkárosítás tényállását, de ez túl tá-
gan értelmezné a büntetőjogi felelősségre vonást. Az erdők annyiban speciá-
lis növénytársulások, hogy kivágásukhoz minden esetben az erdészeti ható-
ság engedélye szükséges. Ezért felvetődik a kérdés: automatikusan
bűncselekmény minden olyan magatartás, amikor hatósági engedély nélkül
történik a kivágás, vagy érdemes vizsgálni a környezeti, természeti összefü-
géseket? Kérdés lehet az is, hogy milyen területű, illetve mennyiségű fa ki-
vágása veti fel a büntetőjogi kategóriát.

Legtöbbször a *kivágott fák elszállításakor* keletkezik tetemes kár azzal,
hogy irtásokat (a lopás helyszínét az utakkal összekötő folyosókat) vágják az
erdőben és ezzel – az erdészek és szakértők egybehangzó véleménye szerint
– megbomlik a terület, illetve az ökoszisztéma egysége: az így kialakult szel-
vények között lehetetlenné válik a növény- és állatvilág (például apróbb bo-
garak) számára az átjárhatóság.

A tényállásnál *a más módon veszélyeztetési magatartás* nagyon jól hangzó
generálklauzulaként érvényesülő megfogalmazás egyértelműen azokat a cse-
lekményeket is felöleli, amelyeknél nincsenek határértékek, a gyakorlatban
azonban nehézkes ennek a definíciónak az alkalmazása.

Idegen fordulatként hat *az ózonkárosító anyagokkal kapcsolatos vissza-
élés*. Az igazgatási normákat sértő magatartások az alapesetben megfogalmaz-
ott környezetre gyakorolt hatással nem igazán állnak logikai kapcsolatban.
Ha az ózonkárosító anyagokkal kapcsolatos magatartás valamiféle hatást
gyakorol a környezetre, akkor azt az (1) bekezdés alapján kellene értékelni.

A kialakult gyakorlat, illetve legfőbb ügyészi iránymutatás szerint *a hull-
adékgyűjtés rendjének megsértését és a környezetkárosítást halmazat-
ban nem állapítják meg* a védett jogtárgy azonossága miatt, viszont nem egy-
szerű, ha hulladékkal követnek el környezetveszélyeztetést vagy -károsítást.
A Btk. 281/A §-a nem eredmény-bűncselekmény ugyan, és elvileg a hulla-
dékgyűjtés rendjét sérti, azaz nem szükséges, hogy a környezetben va-
lamilyen károsodást vagy veszélyhelyzetet idézzen elő, mégis olyan, mintha
előcselekménye lenne a környezetkárosításnak, de a büntetési tételek nem lo-
gikusak. A konkrét környezeti veszélyeztetésnek is ugyanaz a büntetési téte-
le, mint a hulladékgyűjtés rendje megsértése alapesetének, továbbá azo-
nos mértékű a veszélyes hulladékkal kapcsolatos hulladékgyűjtés rendjének
megsértése a károsítási fordulattal. Úgy határolhatók el ezek a de-
liktumok, hogy amikor konkrét eredmény van, azaz kimutatható környezeti
veszélyeztetés vagy károsítás, környezetkárosítás állapítható meg egy eset ki-

vételével: amikor a veszélyes hulladékkal kapcsolatos magatartás következtében „csak” környezeti veszélyhelyzet jön létre, mert ebben az esetben a hulladékgyűjtés rendje megsértésének súlyosabb a büntetési tétele.

Mind a környezet-, mind a természetkárosításnál a norma a „*jelentős mérték*” fogalmát használja, hiszen a deliktumok megvalósulása szempontjából a legfontosabb elem. A vagyoni elleni bűncselekményeknél pontosan meghatározta a jogalkotó, mi tekinthető jelentős értéknek, a kábítószerrel visszaélésnél is hasonlóan definiált ez a tényállási elem. A környezeti érdekeket sértő cselekmény esetében erre nem terjedt ki a jogalkotó figyelme, ami nem felel meg a normavilágosság követelményének¹², és jogbiztonsági problémát is felvet, mert mindenkinek (az elkövetőnek is) meg kell adni azt a jogot, hogy tudja, milyen elemekkel valósít meg bűncselekményt. Ezekben az ügyekben tehát az elkövetők és az igazságszolgáltatási szervezetek tagjai egyaránt kiszolgáltatottak a szakértőknek.

A természetkárosítás a büntető törvénykönyv olyan tényállása, amely mögött szigorú, jól szabályozott, értékekkel ellátott jogszabályi háttér áll.

Korábbi vizsgálatok¹³ tapasztalatai azt mutatják, hogy a természetkárosítás legtipikusabb elkövetési magatartásai a nemzetközi szerződés hatálya alá tartozó vagy fokozottan védett élő szervezet jogellenes behozatala, megszerzése, tartása, fokozottan védett növény letétele, illetőleg fokozottan védett élő szervezet származékának jogellenes birtoklása. Több ügyben azért került sor a feljelentés megtételére és a nyomozás megindítására, mert az eljárás kezdetén feltételezhető volt, hogy a gyanúsított birtokában a védett élő szervezetek mellett fokozottan védettek is találhatók. Az eljárásban később derült ki, hogy a terhelt csak védett élő szervezeteket tartott a birtokában, így megszüntették a nyomozást, tekintettel arra, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, hanem szabálysértés.

12 A 26/1992. (IV. 30.) AB határozatában az Alkotmánybíróság elvi élel mutatott rá arra, hogy „a világos, érthető és megfélelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. A jogbiztonság – amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság fontos eleme – megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon.” Több határozat rögzítette azt is, hogy a normavilágosság sérelme miatt akkor állapítható meg az alkotmányellenesség, ha a szabályozás a jogalkalmazó számára értelmezhetetlen, vagy eltérő értelmezésre ad módot, illetve teret enged a szubjektív, önkényes jogalkalmazásnak, aminek következtében a norma hatását tekintve kiszámíthatatlan, előre nem látható helyzetet teremt a címzettek számára.

13 Tilki Katalin: i. m. 217–248. o. Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A vám- és pénzügyőrség szerepe a környezetvédelemben. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 46. OKRI, Budapest, 2009, 277–308. o.

A kutatás megállapította, hogy az állampolgárok nincsenek tisztában az-
zal, milyen állatok, növények, illetve készítmények behozatala engedélyhez
kötött: általában állatbőröket vagy állatpreparátumokat, korallokat, teknősö-
ket, illetve olyan gyógyhatású készítményeket hoznak be, amelyeknek az
összetevőit nem ismerik.

Gondot okoz ezen a területen a jogalkalmazóknak az, hogy *a vonatkozó
szabályozás bonyolult, szerteágazó*, rendszeresen változik, valamint a jogsza-
bályok mellékleteiben és függelékeiben nagyszámú növény- és állatfaj szere-
pel [például a washingtoni egyezményben kb. harmincötezer faj szerepel, a
13/2001. (V. 9.) KöM rendelet mellékletei pedig kb. ezernyolcszáz fajt, hét-
száz növényt és ezer állatot sorolnak fel], ami átláthatatlan. A Legfelsőbb Bí-
róság szerint¹⁴ ezeknek a listáknak a felkutatása és megismerése szaktudást
feltételez. A cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedés gyako-
ri lehet olyan büntetőjogilag tilalmazott magatartások esetében, amikor az el-
követő a kerettényállást kitöltő igazgatási szabályt szegi meg. Az ilyen igaz-
gatási típusú rendelkezések ismerete csak olyan személyektől várható el, akik
hivataltól foglalkoznak ezzel, illetve akik rendszeresen ezen a területen tevé-
kenykednek. Ezzel szemben az, aki véletlenül és alkalmilag sérti meg az
igazgatási jogszabályokkal rendezett előírásokat, hivatkozhat a cselekményé-
nek a társadalomra veszélyességében való tévedésre. Tudni kell azonban azt,
hogy az igazgatási jogszabályban való tévedés megítélése változhat attól füg-
gően, hogy adott szabály mennyire válik általában ismertté. Ha a hatóságok
elegendet tesznek a tájékoztatási kötelezettségüknek arról, hogy milyen állatok,
növények vagy ezek származéka nem hozható be az országba, akkor az előb-
bi védekezéssel már nem lehet élni.

Természetkárosításnál *a szándékosság, gondatlanság vizsgálata* nehézség-
get okozhat: mennyire sikerül alátámasztani azt, hogy az elkövető tisztában
volt az adott egyed vagy terület védettségével, ugyanis többször arra hivat-
koznak, hogy az oltalom nem egyértelmű.

Mindhárom tényállás vonatkozásában 2004-től folyamatosan emelkedett
az ügyek száma, 2009-ben viszont visszaesés volt tapasztalható. Nem sike-
rült megfajteni, hogy a természetkárosítások és a hulladékos ügyek száma
miért esett vissza. A természetkárosításnál már korábban megfigyelhető volt
az a folyamat, hogy a korábban kedvelt vadászterületek az uniós csatlakozás-
sal külföldre (Ukrajna, Románia területére) helyeződtek át, ahol kevésbé fo-

¹⁴ A Legf. Bíróság Bfv. II. 360/2007/5. számú ítéletét idézi Elek Balázs: A vadászszenvédély bűncselek-
ményei. Vadászbalesetek, vadorzás, vadvédelem. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest,
2008, 57–59. o.

kozott a környezetvédelmi szabályok ellenőrzése, betartása. A csempészet útvonala sokáig megmaradt Délkelet-Magyarországon, mostanában azonban már ezek az ügyek sem jellemzők, valószínűleg a jó felderítés miatt máshová helyeződött az útvonal, vagy csökkent a nyugat-európai kereslet.

Szabálysértések

A leggyakrabban általában környezetvédelmi, természetvédelmi, köztisztasági szabálysértések fordulnak elő. Korábbi kutatásainkból¹⁵ az derült ki, hogy a *környezetvédelmi szabálysértések* általában hulladékok (műanyag-, textil-) égetésével, valamint kábel műanyag burkolatának leégetésével valósulnak meg. A műanyagok égetéséről azt kell tudni, hogy a folyamat közben olyan mérgező anyagok szabadulnak fel, amelyek beleégzése különböző mértékű egészségkárosodást okozhat. Az is jellemző, hogy az állampolgárok egy része nincs tisztában a kerti hulladékok égetésének szabályaival (önkormányzati rendelet mondja ki, hogy mikor van erre lehetőség), a veszélyes hulladékok különleges kezelésével és tárolásával, a cégek pedig esetenként nem vezetnek nyilvántartást a veszélyes hulladékokról, az előírásoktól eltérően gyűjtik őket. Visszatérő eset, hogy a folyékony hulladék szállítása engedély nélkül történik, illetve ezek begyűjtésére, ürítésére az engedélytől eltérő módon kerül sor. *A természetvédelmi szabálysértések* közül kiemelkedik a védett (természeti) területen tiltott úton, illetve tiltott módon való közlekedés, a technikai sportot űzők (a quadozók, a terepmotorozók és hasonlóak) által védett területen elkövetett jogellenes cselekmények, valamint az úgynevezett „gyűjtögető” életmódot folytatók (fát lopók, gombászók stb.) által elkövetett szabálysértések. Ezek fő jellemzője, hogy ha nincs tettenérés, eredményes eljárást nem lehet lefolytatni.

Az ország keleti, északkeleti régiójában sokszor nagyüzemi mértékben kerül sor a lopott vagy lomtalanításból származó eszközökben lévő vezetékek, drótok kiszedésére és fém kinyerése céljából ezekről a műanyag burkolat leégetésére. Ezeknek a látszólag egyszerű ügyeknek nehéz a végére járni. A probléma ott kezdődik, hogy ha kimegy is a hatóság képviselője egy olyan helyszínre, ahol rendszeresen történik égetés, lehet, hogy a negyedét vagy a

¹⁵ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A környezeti szabálysértések vizsgálata a környezetvédelmi szakhatóságok tevékenységén keresztül. Magyar Rendészet, 2010/1–2., 3–4., 50–70. o.; Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A helyi önkormányzatok szerepe a környezetvédelemben. Belügyi Szemle, 2010/11., 83–101. o.

felét sem gyűjti össze annak a vezetékmenyiségnek, amennyi egy szakértői vizsgálatához kellene.

Ezek után tekintsünk át néhány olyan kérdést, amelyek megmutatják, hogy a jogalkotónak mekkora felelőssége van a mindennapokban, azaz hogy a jogszabály mennyire alkalmazható, milyen társadalmi haszna van és milyen garanciákat szolgáltat egy adott közösség, illetve a társadalom számára.

Légszennyezés

Légszennyezés esetén a szennyezésben közreműködő gazdálkodó szervezetnek kell megrendelnie és finanszíroznia az akkreditált intézmény által végzett mérést. Megbízhatóbb és kevésbé támadható lenne, ha az *ellenőrző méréseket* a környezetvédelmi hatóság végezné. Ez a hatóság azonban sem szervezetenként, sem pénzügyi szempontból nincs felkészülve alkalmi jellegű, de relatíve nem olyan ritkán előforduló mérésekre, vagyis arra, hogy egy légszennyezéssel kapcsolatos bejelentésre azonnal (és ad hoc) reagáljon. Ez különösen hétvégeken, illetve az éjszakai órákban történő légszennyezés esetén okoz gondot. E problémakört érinti, hogy léteznek olyan technológiák, környezethasználati engedély alapján végezhető tevékenységek, amelyeknél *arra lenne szükség, hogy jogszabály kategorikusan előírja* a folyamatos mérések végzését. Jelenleg a jogalkotó a környezetvédelmi hatóságokhoz delegálja ezt a mérlegelési jogkört.¹⁶ E körben az üzemzavarok száma kapcsán is dilemmák merülnek fel, mert az üzemzavart az üzemnaplóba az üzemeltető vagy rögzíti, vagy nem, hiszen annak helyes vezetésére vonatkozóan semmiféle garancia nincs. *Szigorúbb jogi garanciákat kellene teremteni*, azaz azoknál a termelő egységeknél, amelyek működésében objektíven benne rejlik a környezetveszélyeztető tevékenység, kötelezővé kellene tenni, hogy folyamatosan dokumentálják a kibocsátási értékeiket, és ne mechanikusan tegyék ezt meg.

Egy konkrét ügyben a gáztisztító berendezés engedélyezési dokumentációjában a berendezésről egy jelképes sematikus rajz szerepelt, hiányzott a méretarányos műszaki rajzos ábrázolása. A berendezés meglévő rendszerekhez való kapcsolódásáról sem készült műszaki tervrajz, ráadásul a benyújtott vázlat skiccszerűen, csupán egy vonallal ábrázolta a füstgáz útját. Az ügyész-

¹⁶ Lásd a 21/2001. (II. 14.) kormányrendelet szabályait. Ezt időközben hatályon kívül helyezte a 306/2010. (XII. 23.) kormányrendelet 45. § a) pontja.

ség a létesítési engedélyt megóvta azzal az indokkal, hogy a dokumentáció nem felel meg az elérhető legjobb technika követelményeinek¹⁷, mert az engedélyezési dokumentáció alapján nem adható megnyugtató válasz a fogalomhoz tartozó kérdésekre. A bíróság az engedélyezési dokumentációval kapcsolatos szakértői kirendelésre vonatkozó bizonyítási indítványt elutasította arra hivatkozva, hogy az üzem betartja a légszennyezési határértékekre vonatkozó előírásokat, ezt a mérési eredmények igazolják. Jelenleg az ügyben felülvizsgálati eljárás van folyamatban.

Bizonyítással kapcsolatos nehézségek a büntetőeljárásban

A környeztkárosodással, -veszélyeztetéssel kapcsolatos bűncselekmények körében sokszor megjelenő bizonyítási nehézség első számú oka a Be., illetve az azon alapuló alsóbb szintű jogszabály nyomozati hatáskört telepítő szabálya. „Az általános nyomozó hatóság a rendőrség” [Be. 36. § (1) bek.]. E szervezeten belül pedig mindazon deliktumok nyomozása a helyi rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozik, amelyeket a Be., illetve a *Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről* szóló 3/2008. (I. 16.) IRM rendelet nem utal más hatóság, valamint más rendőri szerv feladatkörébe. E szabályok a környezet- és természetkárosítás, valamint a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének bizonyos eseteit a Nemzeti Nyomozó Hivatalhoz utalják [3/2008. (I. 16.) IRM rendelet 2. mellékletének 6.3.2.–6.3.7. pontja], ugyane deliktumok természetes vizeket érintő meghatározott köre pedig a vízi rendészeti rendőrkapitányságokhoz tartozik [3/2008. (I. 16.) IRM rendelet 4. mellékletének 3.3.1.–3.3.3. pontja].

A tárgyalat bűncselekmények úgynevezett keretdiszpozíciók, amelyeket a szerveágazó, bonyolult környezetvédelmi közigazgatási szabályok töltenek meg tartalommal. Így tehát e deliktumok bizonyítása szempontjából minden esetben ezeknek az előírásoknak a vizsgálata is szükséges, amire azonban a rendőrség helyi szervezetei nem igazán felkészítettek, kevés vagy hiányzik a megfelelő tapasztalattal felvértezett nyomozó; például a munkatársak között igen ritkán található a környezetvédelmi szakismereteket vagy a környezetkárosodással, illetve -veszélyeztetéssel összefüggő bűncselekmények metodikáját jól ismerő személy. Pedig az igazgatási normák, a környezetvédelem

¹⁷ Lásd a 21/2001. (II. 14.) kormányrendelet előírásait.

folyamatainak megértése nélkül esély sincs szakszerű, a nyomozástaktikai szempontokra is figyelemmel lévő nyomozási terv elkészítésére. Márpedig a bizonyítási cselekmények tervszerű végrehajtásától nyilván eredményesebb nyomozás várható. A gyakorlatban ennek hiánya sokszor érzékelhető annak ellenére, hogy a helyiek munkáját minden megyei rendőrkapitányságon szakreferens segíti ezekben az ügyekben, továbbá számukra rendszeres továbbképzéseket tartanak. Az e területen dolgozó ügyészek sem tartják szerencsésnek ezt a hatáskör-telepítési megoldást, ráadásul a rendőri állományban óriási mértékű fluktuáció tapasztalnak, ami nemcsak az eljárások, hanem a képzések eredményességét is csökkenti.

A környezetkárosodással, -veszélyeztetéssel kapcsolatos cselekmények a nehezen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyek kategóriájába tartoznak, hasonlóan a szervezett bűnözés különböző erőszakos változataihoz, a korrupcióhoz. Rendszerint titkos információgyűjtéssel ismerhetők meg, de gyakran még a titkosszolgálati módszerek sem képesek megalapozni a nyílt bizonyítást, mert az elkövetők kézre kerítése és a bizonyítékok felkutatása bűnüldözési (nyílt nyomozási) eszközökkel gyakorlatilag nem vagy csak óriási nehézségekkel és költségekkel lehetséges (minden kétséget kizáró módon). A megfelelő környezetvédelmi „érzékenység” hiánya mellett feltehetően ezzel a bizonyításelméleti, de a praxist jelentősen befolyásoló nehézséggel függ össze az az ügyési tapasztalat, amely szerint a büntetőeljárásokat megelőző közigazgatási intézkedések „messze nem olyan alaposak, mint a nyomozás keretén belül megtett bizonyítási cselekmények”, illetve a büntetőeljárás jelentős hatást gyakorol a környezetvédelmi hatóságok eljárására, a környezetkárosító magatartások megszüntetése iránti intézkedéseire.

Lássunk erre egy példát!

A bejelentő vagy feljelentő a környezetvédelmi vagy a nyomozó hatóságnál jelzi, hogy nem körülzárt, bárki által használható területen szerinte jogtalanul szemetet helyeztek el, amelyet földdel takartak el. Az ellenőrzés folyamán ez a tény beigazolódik, ráadásul a szakértő azt is megállapítja, hogy abban veszélyes hulladék (például szárazelem, spray stb.) található. A rendszám alapján megtalálta gépkocsi tulajdonosa azt állítja, hogy ő nem is járt azon a területen, az autóját kölcsönadta, de nem nevezi meg az illetőt, stb. Ha felderítik a jármű használóját, aki azzal védekezik, hogy ő valóban elhelyezett valamennyi hulladékot, de a többi nem írható a számlájára, akkor is tisztázandó fő kérdések: eredetileg ki, milyen szemetet helyezett el, s ki rakta le a veszélyes hulladékokat, s ez mivel bizonyítható? A közigazgatási hatóságok is rendszerint a büntetőeljárástól remélik az ügyek „költségeket sem kímélő”, eredményes megoldását.

Végezetül a bizonyítást gyakran nehezíti az a körülmény is, hogy amikor felfedezik a cselekményt, már nincs lehetőség egzakt mérésekre, ezért a szakértői vélemények az „általánosságok körében mozognak”. Ez olyan hulladékos ügyekben is tipikus, amikor a szakértői vélemény a pusztá elhelyezésén túl már konkrét károsodást is kimutatott, de azt nem mérésekkel igazolták, hanem a hulladék mennyiségéből, összetételéből következtettek arra, hogy milyen hatásokat gyakorolhatott a környezetre.

Szakvéleménnyel kapcsolatos nehézségek

A büntetőeljárásban a szakértő különleges ismeretei révén kap szerepet, és tevékenységének szakmai kereteit egy-egy speciális tudásanyag jelöli ki.¹⁸ A szakértők módszerei a tudományos és a technikai fejlődés hatására változnak, ennek következtében folyamatosan tágulnak az érzékelés, észlelés, elemezhetőség (vagyis megismerés) határai. A krimináltechnika legtöbb területén, így a szakértői vizsgálatoknál is töreksenek a jelenségek műszeres mérésének tökéletesítésére, valamint a matematikai-statisztikai módszerek alkalmazására. A szakértői módszerek vonatkozásában támasztott alapvető követelmény, hogy legyen korszerű, tudományosan megalapozott és megbízható.¹⁹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény is előírja, hogy a szakértő a vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfe-

18 Az igazságügyi szakértői szakterületi besorolást és a szakterülethez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket a 9/2006. (II. 27.) IM rendelet tartalmazza (a tizennégy melléklet több száz szakterületet sorol fel). A környezetvédelmi, a természetvédelmi és a vízügyi területeken bejegyezhető szakterületeket és az azokhoz szükséges képesítési feltételeket a 7. számú melléklet jelöli (28. §). Ezen túlmenően a közlekedési területre is kapcsolódik környezetvédelmi vonatkozás (5. számú melléklet 22. pont).

19 Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága az úgynevezett Daubert-ügy kapcsán határozta meg azokat a kritériumokat, amelyek a szakértői vélemények tudományos megalapozottsága, így bizonyítékként történő elfogadhatósága megítélésénél irányadók lehetnek. E kritériumokat egyre szélesebb körben használják zsinórmértékül szerte a világon, így Európában és hazánkban is. E szerint a szakértői bizonyítás tudományosságának, így megengedhetőségének vizsgálatánál a bíróságoknak a következő tényezőkre kell figyelemmel lenniük: a szakértői technikát tesztelték-e, illetve az egyáltalán tesztelhető-e; az eredményeket megfelelően publikálták-e; a technika vagy az elmélet hibaszázaléka az alkalmazás során ismert-e; milyen a szakterület elfogadottsága a tudomány képviselői részéről. (1993-ban az Egyesült Államok bírósága kártérítési perében nem fogadta el azokat a kísérleti módszereken alapuló szakvéleményeket, amelyek azt bizonyították, hogy a Daubert házaspár gyerekeinek súlyos fogyatékoságát egy gyógyszer nem kellően feltárt mellékhatásai okozták.) Daubert vs. Merrell Dow Pharmaceuticals, 509 U.S. 579 (1993)

elő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni [105. § (1) bekezdés].²⁰

A környezet- és természetkárosításokkal kapcsolatos ügyekben gyakoriak, mondhatni, kulcsfontosságú kérdésként merülnek fel a szakértői vélemények megbízhatóságával, hitelt érdemlőségével (vagyis megalapozottságával) kapcsolatos problémák. Az ügyészek és a nyomozó hatóság eljáró tagjainak egybehangzó állásfoglalása szerint a szakvélemények gyakran jogi kérdésekre is kiterjednek (ezáltal jogszabályba ütköznek), hiányosak, önmaguknak és/vagy másik véleménynek ellenmondók, ily módon egyrészt nehezítik az adott tényállás valamely elemének bizonyítását²¹, másrészt indokolatlanul növelik az eljárási költségeket. Ráadásul az előzőekben vázolt fejlődési tendenciákkal ellentétben a szakvélemények hitelt érdemlősége²² kapcsán is gyakran kétségek merülnek fel, mert igen sokszor becslési vagy olyan mérési eljárásokon alapulnak, amelyek eredményei kétségbe vonhatók. A környezet- és természetkárosításokkal, illetve azok veszélyeztetésével kapcsolatos deliktumok tényállási elemei közül nem egynek a megnyugtató módon történő tisztázása különleges szakértelmet igényel, ezért a környezetvédelem szakértői bizonyítása terén is ki kellene dolgozni azokat a „Daubert-kritériumokat”, amelyeket a szakértői kamara és az igazságszolgáltatási szervezetek egyaránt elfogadnak.

E körben jelentős gondot okoz a nyomozó hatóságok, ügyészségek relative szűk költségvetése is, ez arra ösztönzi e szervezetek vezetőit, hogy a szakértői közreműködésre fordított költségeket – néha nem a legmegfelelőbb módon – csökkentse. E bűncselekmények körülményeinek teljes körű tisztázásához el-

20 E gondolatokat az Országos Kriminológiai Intézet munkatársa, Kármán Gabriella: A kriminalisztika új fejlődési tendenciáinak érvényesítése a kézírás-azonosításban című dolgozatának kézirat (a tanulmány a 2005. május 26–27-én, Budapesten megtartott *A korszerű kézírásvizsgálat lehetőségeiről és korlátairól* szóló nemzetközi konferencián elhangzott előadás átdolgozott változata), illetve Kármán Gabriella: A kézírás mint a biometrikus személyazonosítás tárgya. *Belügyi Szemle*, 2002/11–12. számában megjelent írásának a felhasználásával fogalmaztuk meg.

21 Ezt a körülményt támasztják alá a BH 2004/43. számú eseti döntésének az ügy előzményeit összefoglaló megállapításai, mint például „... A felülvélemény hiányosságai folytán továbbra is megválaszolatlanul maradtak az ítékezés szempontjából kikerülhetetlen kérdések. A vádlott a vád tárgyává tett magatartásának előzményeit, a cselekmény lezajlását, a vádlott tett utáni cselekedeteit és önfeljelentésének körülményeit értékelve, a cselekménye személyiség-idegensége, mozzanatainak irracionálitása, a tett motivációjának teljes hiánya továbbra sem volt felderítettnek tekinthető, a bűncselekmények alanyi oldalának megítélésében változatlanul súlyos kétségek maradtak. [...]” stb.

22 Ezzel függ össze az imént említett BH 2004/43. számú eseti döntés is. E bizonyításméleti kérdés arra ad választ, hogy egyrészt a bizonyítékok az eljárás szabályainak betartásával szereztek be (formai elem), másrészt a valóság lényegét pontosan visszatükröző adatokat foglal-e magában, vagyis bizonyító erejű-e (tartalmi elem). A bizonyításmélet alapjairól lásd bővebben Bócz Endre – Finszter Géza: *Kriminalisztika joghatgatónak*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 24–32. o.

engedhetlen szakértő igénybevétele, az összetett vizsgálat díja viszont elérheti a milliós nagyságrendet; még úgy is, hogy az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet szerint megállapítható munkadíj és költségtérítés alapjául szolgáló, mellékletben meghatározott tételek nem piaci, inkább „nyomott” árnak tekinthetők.²³

A rendőrséget és az ügyészséget egyaránt érintő költségvetési megszorítások következtében a gyakorlatban mindkét szervezetnél több (általában három) szakértőtől kérnek árajánlatot, és közülük a legolcsóbbat előterjesztőt rendelik ki. A kedvező árú, a megfizethető pedig általában az a specialista, akinek nincsenek olyan technikai eszközei, amelyek fenntartása jelentős költségekkel jár. Az Országos Rendőr-főkapitányság gazdasági és igazgatási főigazgatója a rendőrség 2005. évi költségvetési gazdálkodásáról szóló beszámolójában megemlíti, hogy a „szigorú, visszafogott gazdálkodás” keretében egyéb intézkedések mellett a tolmács- és szakértői díjakra fordítandó összegek csökkentése érdekében a „meghatározott összeg feletti kifizetéseket” (megyei szintű) főkapitányi engedélyhez kötötték.²⁴ A kerekasztal-beszélgetésen elhangzottak szerint az említett limit ötvenezer forint. Azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra, hogy ez a tendencia és az annak nyomán kialakult rutin hogyan befolyásolja a bizonyítások eredményességét.

A szakértői vélemények – talán az előbbiekből következő – esetenkénti „bizonytalansága” a nyomozás során a megalapozott gyanú alátámasztására elegendő, de nem mindig alkalmas arra, hogy az ügyész arra figyelemmel vádat emeljen vagy polgári perben keresettel éljen.

Környezetveszélyeztetéstől eltiltási perek

A környezetvédelmi felelősség szabályának elvi alapja az 1995. évi LIII. törvény 9. §-ában található, általános előírásait pedig a 101. és 102. §-ai rögzítik. Az ügyészsnek a környezet veszélyeztetésével kapcsolatos keresetindítási jogát a

²³ Ehhez lásd az EuroExpert *Remuneration of Experts in Europe, Comparative study of remuneration systems in Europe, Update 2010* című tanulmányát. Az elemzés azt mutatta, hogy Ausztriában, Csehországban, Franciaországban, Németországban, Magyarországon, Portugáliában, Szlovákiában, Szlovéniában, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban a kirendelt szakértők díjazási rendszere nagy hasonlóságot mutat abban, hogy jogilag meghatározott mértékű juttatásokban részesülnek, a szakértők az ellentételezést általában óradíjban számítják, bár ennek mértékében már vannak (jelentős) különbségek. A szakértők legtöbbször Angliában keresnek: polgári ügyekben óránként 213, büntetőügyekben pedig 178 euró az átlagos díj.
http://cms.euroexpert.org/cms/upload/pdf/Remuneration_022011.pdf

²⁴ http://www.police.hu/data/cms190815/orfk_beszamolo_05.pdf

törvény 109. § (2) bekezdése szabályozza, amelynek tartalmára az EBH 2000/321. számú elvi döntés világít rá. Az ügyész környezet- és természetvédelmi tárgyú feladatait hivatott előmozdítani az ügyészség környezetvédelmi tevékenységéről szóló 1/2003. (ÜK. 8.) LÜ körlevél, amely – egyebek mellett – a magánjogi tevékenység egyes kérdéseire nyújt támpontokat, továbbá kifejezetten e teendőket segíti az ügyészek perindítási jogosultságáról a környezet- és természetvédelmi ügyekről szóló 1/1997. (ÜK. 4.) LÜ h. körlevél, valamint az ügyészi magánjogi tevékenységről szóló 7/1996. (ÜK. 7.) LÜ utasítás.

A környezetveszélyeztetéstől eltiltási perek megindítása kockázatos feladat az ügyészek számára, mert többnyire nincs olyan bizonyító anyaguk, amely hitelesen mért határértékkel alátámasztaná, hogy az adott tevékenység veszélyes-e a környezetre, vagy sem. Gyakran ugyanis az ilyen eredményekre vonatkozóan aggályok merülnek fel. Ezekben az ügyekben az a leginkább neurálgikus pont, hogy egyrészt nem működik olyan szakértői apparátus, amely hitelesen és pontosan mérne, másrészt pedig idegenként hat a bíróságok gyakorlatában a környezetveszélyeztetéstől eltiltás intézménye. Amikor ilyen tárgyú kereset benyújtására került sor, a bíróságnak az ügyészhez intézett fő kérdése az volt, hogy a perindítás jogosultságának alapját firtatta. Volt olyan eset, amelyben az ügyészség a keresetében kérte, hogy a bíróság az alperest (szennyvíztisztító kezelőjét) a környezetveszélyeztető tevékenységtől tiltsa el, és kötelezze a részére megállapított kibocsátási határérték alatti szennyező anyagok kibocsátásának betartására. A bíróság által először kirendelt szakértő megállapította, hogy a környezet károsodott, amit egy másik szakértő is megerősített: a szennyező a megengedhető határértéket túllépte, aminek következtében a környezet károsodása egyértelműen megállapítható. Ezek után a bíróság elutasította a keresetet, annak ellenére, hogy a Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a határérték-túllépés potenciálisan környezetveszélyeztetésnek minősül, ami pedig a környezet károsodásának „előszobája”, így minden további nélkül el lehet tiltani a szennyezőt tevékenységétől.²⁵

A felszántott természetvédelmi területek vonatkozásában az ügyészségek általában egyrészt a környezetben okozott kár megtérítésére, másrészt a veszélyeztető tevékenységtől eltiltásra helyezik a hangsúlyt. Az utóbbi időben többször előfordult, hogy büntetőeljárás indult ezekben az esetekben. Nagy segítséget jelentene a polgári perhez, ha a kirendelt szakértők arról is nyilatkoznának, hogy a veszélyeztető magatartás miben nyilvánult meg és milyen környezetkárosodás következett be. A veszélyeztető magatartástól való eltil-

²⁵ Lásd az EBH 2000/321. számú elvi határozatot, valamint a BH 2002/11. számú eseti döntést.

tásra a közigazgatási eljárásban is lehetőség van, sőt mi több, a környezetvédelmi hatóság köteles erre, és az okozott kár megtérítésére, illetve meghatározott kompenzáló intézkedésre kötelezni a szennyezőt. Tehát párhuzamosan két eltiltás is lehetséges, ami felveti azt a dogmatikai problémát, hogy a közigazgatási hatóság érvényes határozata mellett az ügyész indítványozhatja-e a bíróság általi eltiltást. Erre az lehet a válasz, hogy a közigazgatási döntés nem zárja ki a bíróság általi eltiltás kimondását akár a polgári perrendtartás, akár a környezetvédelmi törvény alapján.

Az utóbbi években összességében az tapasztalható, hogy az ügyész jogszabályváltozások következtében egyre *szűkülnek*, ezért nehezebb eredményeket elérni, mint korábban. Érdekes, hogy például az Egyesült Államok ügyészeinek nemcsak perindítási, hanem közigazgatási (hatósági) jellegű jogosultságai is vannak (például üzem bezárása).

A jogalkotás körében *rendet kellene tenni* a környezetvédelem területén meglévő *közigazgatási, polgári jogi és büntetőjogi eszközök között*, ugyanis számos olyan eszköz áll rendelkezésre, amely nincs teljesen kihasználva. A *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése tényállásnál* a gyakorlati problémák figyelembevételével kellene pontosítani a fogalmakat. Felvetették azt is a szakemberek, hogy indokolt-e a hulladékkal kapcsolatos bűncselekményeket önálló tényállásban szabályozni. Nem volna-e célszerűbb egymásra épülő elkövetési magatartásokat megállapítva – eredmény nélküli, veszélyeztetéssel járó, károsítást, helyrehozhatatlan károsítást okozó fokozatokkal – a környezetkárosítás deliktumába „beolvasztani”.

A *jogalkalmazás területén* fontos lenne, hogy az igazságszolgáltatásban közreműködő szervezetek bűnmegelőző tevékenységébe mindenütt tartozzon bele a környezeti értékek megóvása. A büntetőeljárásokban nem a jogi előírások merev, minden rugalmasságot nélkülöző követésére kell a hangsúlyt helyezni, hanem a problémák érdemi megoldására. Környezetvédelmi ügyekben is be kellene vezetni – a közlekedési balesetek kivizsgálásához hasonló – *környezetvédelmi modellezést*, amelyet használni lehetne az eljárásokban. Ilyen például a Meadows-féle²⁶ modell, amely korábbi programokat felhasznál

²⁶ A Meadows-féle világmodell az 1970-es évek elején készült el, és nagyon körültekintően, sokféle kituduló és változó feltétel szerint elemzi a népesség jövő századra várható alakulását. Létrehozói alapvetően öt alapvető paramétert (a világ népességét, a nyersanyagkészleteket, az egy főre jutó élelmiszerkészleteket, az egy főre jutó ipari termelést, a környezet szennyezettségi fokát) vizsgáltak, amelyeken belül kilencvenkilenc változót vettek figyelembe. Különböző feltételezésekkel futtatták le a programot, és a jövő alakulására több változatot kaptak. Ehhez lásd bővebben Denis Meadows – Jorgen Randers – Donella Meadows – William Behrens: A növekedés határai. Kossuth Kiadó, Budapest, 1973; valamint Denis Meadows – Jorgen Randers – Donella Meadows: A növekedés határai – harminc év múltán. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005.

nálva, azokat továbbfejlesztve egy adott ökoszisztémát több száz, akár ezret is meghaladó paraméter alapján, az adott állapotot beprogramozva egy egyensúlyi helyzetet mintáz, legjellemzőbb sajátosságaival. Ez után beprogramozható az emberi beavatkozás is, ami végül is a vizsgált bűncselekmény. Az egzakt matematikai képletekbe sűrített program lefuttatása kimutatja, hogy az adott cselekmény valóban veszélyhelyzetet vagy károsodást idézett elő, s ez utóbbi helyrehozható-e, avagy helyrehozhatatlan. A formula akár tízhúsz éves távlatban is megmutatja, hogy össze fog-e omlani az ökológiai rendszer.

SZABÓ HENRIK

A rendőrségi bűnmegelőzés eszközrendszere és helye a bűnözéskontroll rendszerében

Az emberi társadalmaknak már a kezdetektől fogva céljuk, hogy a társadalmi normákkal ellentétes magatartásokat – jellemzően különböző szankciók alkalmazásával – visszaszorítsák. Az állam és a jog fejlődésével kialakult a büntetőjog mint a társadalmi normákat védő jogág. Az állam továbbra is szankciók kilátásba helyezésével törekedett visszaszorítani a társadalomra veszélyes és most már jogellenes, bűncselekménynek minősülő magatartásokat. A jogszabályok – így a bűncselekmények és a büntetések – az évszázadok alatt az aktuális igényeknek megfelelően változtak, tartalmukat az állam törekvései – mai szóhasználattal büntetőpolitikája – formálták. A büntetőpolitika határozza meg tehát az állam büntetőjoggal kapcsolatos nézeteit, ezzel mintegy értékítéletet gyakorolva.

A kriminológia fejlődésével lehetőség nyílt a bűnözés jellemzőinek, különösen az okainak a megismerésére. A *represszív* (elrettentő) megoldások mellett, az okok ismeretének birtokában, nagyobb hangsúlyt kapott a bűnözést kiváltó okok befolyásolása, vagyis a *preventív*, bűnmegelőző tevékenység. A büntetőpolitika mellett (amely elsősorban a represszív megoldásokra épül) megjelent a megelőzési politika is, az állam bűnmegelőzési tevékenységét befolyásoló politika. A két politika együtt alkotja a kriminálpolitikát, vagyis az állam bűnözéssel kapcsolatos nézetrendszerét. Ez magában foglalja a represszív és a preventív megoldásokat egyaránt. Egy állam kriminálpolitikáját alapvetően e két módszer aránya jellemzi.

Míg a kriminálpolitika feladata, hogy kijelölje az irányokat, a bűnözésre tényleges hatást azonban az állam tevékenysége, vagyis a bűnözéskontroll gyakorol. Ebbe beletartozik a jogalkotás, a jogalkalmazás – például a büntető igazságszolgáltatás rendszerének működtetése – és más tevékenységek. Míg a kriminálpolitikai megoldásokat represszív–preventív kifejezőpárral jellemezhetjük, a bűnözéskontroll esetében inkább *reaktív* és *proaktív* megközelítésről beszélhetünk. *Reaktív* a tevékenység, ha megtörtént eseményekre reagál, azokat kívánja kezelni, míg *proaktív*, ha a leendő jogsértések bekövetkeztét kívánja csökkenteni. Mindkét módszer jelen van a bűnözéskontrollon belül, a kérdés, hogy milyen módszerek vannak többségben, melyek az elterjedtebbek.

A bűnmegelőzés fogalma és modellje

A bűnmegelőzési tevékenységet többféle szempont szerint vizsgálhatjuk. Az egyik lehet, hogy ki a bűnmegelőzés alanya, vagyis ki végzi a bűnmegelőzési tevékenységet. Ennek alapján beszélhetünk állami, önkormányzati és civil (vagy társadalmi¹) bűnmegelőzésről. Az állami bűnmegelőzés körébe tartozik a rendészeti szervek, így a rendőrség bűnmegelőzési tevékenysége is, amely talán a legmarkánsabb terület az állami bűnmegelőzésen belül.

A bűnmegelőzés felosztásának másik szempontja, hogy a bűncselekmény okai közül mire fejtí ki a hatását, vagyis mire irányul. A bűncselekmény bekövetkeztéhez – a klasszikus elmélet szerint – három dolog szükséges: bűnelkövető, áldozat és bűnalkalom. Egy-egy bűnmegelőzési intézkedés tehát ezen okok valamelyikére, vagy akár egyszerre többre is hatással lehet.

A *bűnmegelőzés irányai* mellett vizsgálhatjuk annak szintjeit, vagyis hogy a bűncselekmény bekövetkeztéhez vezető folyamatba milyen szinten avatkozik be az adott intézkedés. Az *első szint* (elsődleges vagy primer bűnmegelőzés) esetében a bűncselekmény bekövetkezte még távoli. Még nem vagy csak enyhébb problémák jelentek meg. Az elkövetővé válás megelőzésében általában a bűncselekményhez vezető devianciák kialakulásának megelőzése a cél (devianciakontroll). Idetartozik a társadalmi integráció, a kohézió erősítése, az átfogó társadalompolitikai védelem.

A *második szint* (másodlagos vagy szekunder bűnmegelőzés) esetében már jelen vannak a gondok, de még nem történt bűncselekmény. Ezen a szinten már erőteljesebb és a problémáknak megfelelő specifikusabb beavatkozásra van lehetőség és egyben szükség is, amelyek a még nem bűnelkövető, de már deviáns vagy kriminális szempontból veszélyeztetett csoportokra és egyénekre, magas kockázatú helyzetekre, körülményekre irányulnak. A beavatkozás indokolt lehet például a veszélyeztető családi környezet, alkohol- és drogproblémák, iskolakerülés, a lakókörnyezet rossz közbiztonsági helyzete miatt.

A *harmadik szint* (harmadlagos vagy tercier bűnmegelőzés) esetén már bekövetkezett a jogsértés, így ilyenkor a cél a bűnismétlés megelőzése, a bűncselekményből származó hátrányok csökkentése, illetve az akut helyzet súlyosbodásának (eszkalálódás) az elkerülése. Ebből következik, hogy a har-

¹ A társadalmi bűnmegelőzést más értelemben használja a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája. Részenek tekinti az állami, önkormányzati szervek és természetesen a gazdasági társaságok, társadalmi szervezetek és az állampolgárok tevékenységét is. Nem világos ugyanakkor, hogy a társadalmi jelző ebben az értelemben mitől különbözteti meg ezt a bűnmegelőzési tevékenységet, milyen más bűnmegelőzés van a társadalmin kívül. Ebben az értelemben az össztársadalmi kifejezés szerencsésebb lenne.

madlagos bűnmegelőzés nagyrészt a büntető igazságszolgáltatáson belül jelenik meg markánsan (börtönprogramok, pártfogó felügyelet, utógondozás), rendészeti eszközök alkalmazását jelenti (például folyamatban lévő bűncselekmények megszakítása).

A *bűnmegelőzés irányainak és szintjeinek* mátrixba foglalása adja a bűnmegelőzés elméleti modelljét. Ez a modell segíthet a bűnmegelőzési stratégiák és koncepciók tervezésénél, hogy azok lehetőség szerint minden egyes problémára, jelenségre átfogó választ adjanak. Nem minden szereplő képes azonban objektív okok miatt (hatáskör, szaktudás hiánya) minden irányban és minden szinten kifejtteni a tevékenységét, így ezzel a tervezésnél mindenképpen számolni kell.

A bűnmegelőzés körébe tartozik tehát minden olyan cselekmény, amely az elkövetővé és az áldozattá válás megelőzésével, a bűnalkalmak visszaszorításával a bűncselekmények számának csökkenését célozza, és hozzájárul a lakosság biztonságérzetének javulásához. A direkt *bűnmegelőzési célú* intézkedések mellett vannak *bűnmegelőzési hatású* intézkedések is. Ezek célja elsősorban nem a bűncselekmények számának csökkentése, de hatásuk egybeesik a bűnmegelőzés valamelyik irányával. Ilyen például az oktatás, egészségügyi ellátás biztosítása, szociális támogatás nyújtása, közvilágítás működtetése. Ezek általában a primer szinten fejtik a hatásukat.

A büntetésnek, a büntető igazságszolgáltatásnak is van megelőző (preventív) funkciója, ez esetben megkülönböztetjük a generális és a speciális prevenciót.

Generális prevención értjük a kilátásba helyezett büntetés általános visszatartó hatását, amelyet a társadalom tagjaira gyakorol. A speciális prevenció a bűnismétlés megakadályozását célozza, azt, hogy egy elkövetőt hogyan lehet visszatartani újabb bűncselekmény elkövetésétől.

A modern kutatások alapján azonban az első büntényeseknél az elrettenítésül szolgáló elzárás-büntetés kifejezetten növelheti a bűnismétlés esélyét, hiszen a fiatalok a börtönben egymástól tanulnak módszereket, a továbbtanulásuk, elhelyezkedésük a megbélyegzés miatt sokkal nehezebb, és így megpecsételődhet a sorsuk.

A paradigmaváltás: a problémaorientált rendőrségi modell

A magyar rendőrség jelenleg elsősorban az eseményekre reagáló (hagyományos) modell szerint működik. Bejelentés esetén kimegy a járőr, bűncsele-

mény esetén (általában ekkor is csak feljelentésre) indul a nyomozás. Ez a modell működött az Amerikai Egyesült Államokban a hatvanas–hetvenes évekig. A bűnözés növekedésének hatására a rendészeti szakemberek felismerték, hogy a csak reagáló rendészeti tevékenység lehetőségei a bűnözés elleni küzdelemben kimerültek. Az erőforrások végessége miatt a hagyományos rendőri módszerekkel nem lehet elérni további eredményeket a közbiztonság javításában. A korábbi represszív rendőrség ellenpontjaként Amerikában már a hetvenes–nyolcvanas években megjelent egy új irányzat, amely alapvetően a helyi közösségek bevonását és a problémák kialakulásának megelőzését hangsúlyozza, a reagáló mellett előtérbe kerülnek a helyi közösséget is bevonó, proaktív módszerek (közösségi rendőrségi modell).

A rendőrségi működési modellek egyik formája a problémaorientált rendészeti modell (*problem-oriented policing*). Lényege, hogy egy probléma visszaszorításában a rendőrség minden rendelkezésre álló eszközt, így a bűnüldözési és a bűnmegelőzési módszereket egyaránt igénybe veszi. A hagyományos – jelenleg hazánkban is működő – rendőri modellhez képest a feladatokat nem tevékenység típusok (felderítés, nyomozás, megelőzés, ellenőrzés stb.), hanem a problémák alapján határozzák meg. Ennek meglévő csírái az egyes bűncselekménytípusokkal kapcsolatos intézkedési és feladattervek. Ezek a tervek is azonban elsősorban a reaktív eszközöket (felderítés) helyezik előtérbe, kevésbé az okok visszaszorítását.

A problémaorientált rendészeti modell alkalmazásakor egy probléma kezelése a következő lépésekből áll:

- adatgyűjtés a probléma, jelenség megismerése céljából;
- az adatok elemzése és a probléma értékelése, a probléma okainak definiálása;
- az okok visszaszorítása érdekében szükséges feladatok összeállítása;
- a rendőrség hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtóinak meghatározása;
- a nem a rendőrség hatáskörébe tartozó feladatokról a kompetens személyek tájékoztatása: például jogszabály-módosítás kezdeményezése;
- a végrehajtott intézkedések értékelése, a feladatok szükség szerinti módosítása.

Ezzel a módszerrel az egyes problémákra vonatkozó intézkedések meghatározása összehangoltan történik, nem pedig az érintett szervek részéről külön-külön. A szegmentált munkavégzés helyett erősíteni kell a szervezetten belüli kommunikációt és információcserét, illetve az adatokra (elemzésekre) alapuló rendőrségi tevékenységet. A bűnmegelőzési intézkedéseknek nem

magára a problémára, hanem az okaira (a kiváltó tényezőkre) kell irányulniuk. Amíg ugyanis az okok nem szűnnek meg, addig a probléma ismét előke­rül, legfeljebb térben és időben áthelyeződik.

Helyi szinten az ismétlődő jelenségek elemzését és megoldását segíti a bűncselekmény-háromszög (*crime triangle*) módszer. Ennek lényege, hogy egy-egy jelenség megelőzési célú elemzésénél a bűncselekményhez szükséges három tényezőt kell beazonosítani. Ezek: a (potenciális) elkövetők, a (potenciális) áldozatok és a bűnalkalom (általában bűncselekmény helyszíne/veszélyeztetett terület). Minden tényezőhöz tartozik egy vagy több személy/szervezet, aki(k)/amely(ek) valamilyen hatással van(nak) az adott tényezőre, és rajta keresztül a rendőrség befolyással lehet a személy viselkedésére vagy a terület jellemzőire. A módszer alkalmazásakor a rendőrség nem közvetlenül a lehetséges elkövetőket és áldozatokat próbálja meg befolyásolni, hanem a rájuk hatással lévő személyeket/szervezeteket, illetve kapcsolatba lép a terület felett rendelkező szervezettel a bűnkiváltó hatás csökkentése érdekében. Ezzel megoldható, hogy a rendőrség ne vállaljon magára olyan feladatot, amely nem tartozik a kompetenciájába.

A bűnmegelőzés a rendőrség feladatrendszerén belül

Az 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 1. § (2) bekezdése alapján a rendőrségnek bűnmegelőzési feladatai vannak. A jogszabályban később csak bűnmegelőzési célú intézkedésekről esik szó, és nem definiálja, mi minősül bűnmegelőzési célnak. A bűnmegelőzés fogalma sem szerepel a törvényben, így a már korábban használt általános definíciót alkalmazhatjuk. A rendőrség feladatrendszeréből adódóan szinte minden tevékenységére igaz, hogy létezik bűncsökkentő hatása, egyszersmind a rendőrségi bűnmegelőzés a rendőrség tevékenységének speciális szelete. A hatályos belső norma² alapján: „*rendőrségi bűnmegelőzés a Rendőrség központi és területi bűnmegelőzési egységei által koordinált, az állami és önkormányzati szervekkel, társadalmi szervezetekkel, gazdasági társaságokkal, valamint az állampolgárokkal és azok közösségeivel együttműködve végzett olyan rendőri tevékenység, amely a bűncselekmények számának csökkentését, a lakosság szubjektív biztonságérzetének javítását, továbbá az áldozattá és az ismételt áldozattá válás megelőzését szolgálja.*” A

² 20/2010. (OT 10.) ORFK utasítás a rendőrség bűnmegelőzési tevékenységéről.

meghatározás a rendőrségi bűnmegelőzési tevékenységet nem részletezi, mindössze néhány jellemzőjét tartalmazza:

- a rendőrség központi és területi szervei által koordinált,
- más szervekkel, szervezetekkel együttműködve végzett,
- bűnmegelőzési hatású tevékenység.

A rendőrségi bűnmegelőzés további jellemzője, hogy a szolgáltató szerep dominál benne, és a rendőrség a rá általában jellemző alá-fölé rendeltség (hatósági szerep) helyett mellérendelt (partneri) szerepet tölt be. A rendőrségi bűnmegelőzési tevékenységek körére nem lehet taxatív felsorolást összeállítani, összegyűjthető azonban egy olyan feladat- és eszközrendszer, amelynek elemei jelenleg is jellemzik ezt a tevékenységet, és amelynek tudatosabb és kiterjedtebb alkalmazásával erősíthető a rendőrségi bűnmegelőzés hatékonysága.

A definícióból levezethető, hogy a rendőrségi bűnmegelőzésnek – a célját tekintve – két szintje van. Ez első a direkt bűnmegelőzési, vagyis a bűncselekmények számának csökkentését célzó, a szubjektív biztonságérzetet javító tevékenység. A második – szakirányító, koordináló szint – az első szint támogatását végzi, képzések szervezésével, szakmai anyagok, módszertani útmutatók összeállításával, és általában a szakmai felügyelet megteremtésével. A helyi szervek tevékenysége az első szintre korlátozódik, de a megyei (fővárosi) és az országos szervek mindkét szinten látnak el feladatokat.

A hatékony bűnmegelőzési tevékenység előfeltétele: a bűnözés ismerete

Hatékony, a veszélyekre reagáló bűnmegelőzés előfeltétele, hogy definiáljuk azokat a veszélyeket (bekövetkezendő bűncselekményeket), amelyeket meg kívánunk előzni. Mivel a bűnözés társadalmi tömegjelenség, jellemzik bizonyos törvényszerűségek, vagyis hasonló társadalmi környezetben hasonlóképpen alakul. Igaz ez egy társadalom esetében az egymás után következő időszakokra is. A bűnözés változása jellemzően valamilyen társadalmi, gazdasági, politikai átalakulás következménye.

A jövőt nem láthatjuk előre, így a bűnmegelőzési tevékenység tervezéséhez a múlt minél alaposabb ismerete szükséges. Ez azt jelenti, hogy a bűnözés *morfológiájának* (alaktan) és *etiológiájának* (okság) minél alaposabb vizsgálatával meg kell ismerni a társadalomra leselkedő potenciális veszélyeket. A bűnmegelőzés elsősorban e jelenségek megismétlődésének visszaszorítását

tűzheti ki célul. A múltban megvalósult bűncselekmények kiváltó okaira történő reagálás jó eséllyel csökkenti a hasonló bűncselekmények jövőbeni előfordulását.

A társadalmi, gazdasági, politikai változásoknak, a technika fejlődésének következtében azonban új, korábban nem jellemző bűncselekmények terjedhetnek el. A bűnmegelőzéssel foglalkozó szervezetek és szakemberek feladata, hogy e tényezők figyelemmel kísérésével igyekezzenek megalapozott előrejelzéseket adni a bűnözés jövőbeni trendjeire, kiemelve az oksági tényezőket, annak érdekében, hogy az érintettek a lehető legkorábban fel tudjanak lépni azok ellen. A stratégiaelemzés és -értékelés célja, hogy megismerjük azokat a folyamatokat, amelyek meghatározzák a bűnözés dinamikáját.

A hazai bűnözés vizsgálatakor különböző szempontok (alanyi és tárgyi oldal) alapján a bűnözés három alrendszerét különíthetjük el.

Az első a hagyományos bűnözés halmaza, amely az összébűnözés legnagyobb hányadát tartalmazza. Az elkövetett bűncselekmények nagyon vegyes képet mutatnak: személy és vagyon elleni, erőszakos és nem erőszakos bűncselekmények, a közlekedés és a közrend elleni bűncselekmények, egyedül, csoportosan vagy akár bünszövetségben elkövetett bűncselekmények. Idetartozik egyebek között a családon belüli erőszak, a betöréses lopások, a gépkocsifeltörések, az utcai rablások, a nemi erőszak.³

A második a gazdasági bűnözés halmaza, amely túlmutat a Btk. XVII. fejezetébe tartozó bűncselekményeken, mivel azokon kívül idetartozhatnak egyes vagyon elleni bűncselekmények is, hogyha azokat gazdasági tevékenységgel összefüggésben (annak során) követik el. Az elkövetők általában jól felkészült személyek, akik jártasak a gazdasági életben, illetve ilyen segítőket vesznek igénybe. E bűncselekmények köre a csődbűncselekménytől az adócsaláson át a hűtlen kezelésig és a csalásig terjedhet.

A harmadik a szervezett bűnözés halmaza, ahol a rendező szempont a tárgyi oldal helyett a személyi oldal. Ebben az esetben a bűnözők összehangolt módon, professzionálisan, vagyis hivatásszerűen és – bár ez nem jelenik meg az ítélkezési gyakorlatban – jól felépített szervezet keretében követnek bűncselekményeket. Az idetartozó bűncselekmények közé sorolhatók a prostitúcióhoz kapcsolódó bűncselekmények, a kábítószer-kereskedelem, az embercsempészet és emberkereskedelem, a gépkocsilopások, a védelmi pénz szedése, a korrupció és a pénzmosás is.

³ Szándékosan kriminológiai fogalmakat használok, mivel a büntetőjog alkalmas ugyan egyes cselekmények leírására, de a bűnözés vagy annak alrendszerének mint komplex tömegjelenség jellemzésére a kriminológia képes.

Az előbbi halmazok közül a rendőrség mindhárom bűnözési kategória vonatkozásában folytathat megelőzési tevékenységet. A továbbiakban tárgyalt eszközrendszer a hagyományos bűnözés esetében mindhárom irányba (elkövető, áldozat, bűnalkalom), a gazdasági és szervezett bűnözés esetében viszont csak a potenciális áldozatok és a bűnalkalmak (bűncselekmény elkövetését segítő objektív körülmények⁴) vonatkozásában lehet eredményes. Az utóbbi két kategóriában az elkövetőkkel kapcsolatban, véleményem szerint, a represszív megoldásokkal kell vagy lehet eredményt elérni.

A bűnmegelőzési tevékenységet megalapozó elemzések elkészítéséhez megfelelő adatok szükségesek. A jelenlegi statisztikai rendszer és a Robotzсарu minden bűncselekmény esetében ugyanazokat az adatokat, elsősorban a büntetőjogilag releváns információkat rögzíti. A bűncselekményekkel, elkövetőkkel és sértettekkel kapcsolatos lényeges információk (például a bűncselekményt kiváltó okok vagy az elkövetést lehetővé tévő körülmények) sok esetben csak az ügyiratokban vagy még azokban sem szerepelnek. Az ügyiratokban szereplő információk nehezen hozzáférhetők, azért azok értékelésére nem vagy csak ritkán kerül sor. Az előbbieket miatt a jelenlegi rendszer tehát alkalmatlan arra, hogy a bűnözésmegelőzés szempontjából fontos kriminológiai jellemzőit megismerjük. Ennek érdekében olyan adatgyűjtési rendszert kellene kialakítani, amely a bűncselekmények, az elkövetők és az áldozatok bűnmegelőzés szempontjából releváns adatait gyűjti. Ezek az adatok bűncselekménytípusonként mások és mások lehetnek. A leggyakoribb és a leg súlyosabb bűncselekmények esetében egyedi adatgyűjtési rendszert kell kidolgozni. Ez azt jelenti, hogy minden jelenség esetében a megelőzés szempontjából releváns, az adott bűncselekmény speciális adatait gyűjtjük össze. Néhány ilyen jelenség: családon belüli erőszak, betöréses lopás, zseblopás, gépkocsilopás, gépkocsifeltörés, besurranásos lopás, trükkös lopás, kábítószert-fogyasztás, házalással elkövetett csalás, utcai rablás, pénzintézetek, pénzszállítók sérelmére elkövetett rablás.

A bűnmegelőzési tevékenység koncepcionális alapjai

A rendőrség bűnmegelőzési tevékenységét egy belső norma, a rendőrség bűnmegelőzési tevékenységéről szóló 20/2010. (OT 10.) ORFK utasítás szabályozza. Nincs azonban a rendőrségi bűnmegelőzés koncepcionális alapjait

⁴ Az elkövetőn és az áldozaton kívül álló körülmény.

tartalmazó, a rendőrség vezetése által jóváhagyott dokumentum, amely tartalmazná mindazon szakmai elképzeléseket, irányokat, amelyek az utasításba, annak jellege miatt, nem kerülhettek be.

Ez a szakmai anyag lenne hivatott kijelölni a rendőrség bűnmegelőzési tevékenységének kereteit, prioritásait, céljait, az egyes szakvonalakat és azok feladatait, a végrehajtás érdekében felhasználható erőket, eszközöket, módszereket. A koncepció szakmai iránytűként is szolgálhatna a területi és helyi rendőri szervezeteknek a saját helyi viszonyokra épülő bűnmegelőzési stratégiájuk megalkotásához. A koncepció és a stratégia között ebben az esetben az a különbség, hogy míg a koncepció általában a rendőrség bűnmegelőzési lehetőségeit vizsgálja széles körben és általánosságban, addig a stratégia egy konkrét szervezet vonatkozásában teszi ezt.

Bűnmegelőzési stratégia

A rendőri szervezetek bűnmegelőzési stratégiájukban határozhatják meg a helyi viszonyoknak (bűnügyi helyzet, rendelkezésre álló erőforrások stb.) megfelelő bűnmegelőzési célkitűzéseket, az elérni kívánt célokat, és az ennek érdekében alkalmazandó eszközöket és módszereket, pénzügyi forrásokat.

Éves bűnmegelőzési program

A stratégiában megjelölt célok elérése érdekében bizonyos feladatokat végre kell hajtani. Ezek megtervezésére és megszervezésére szolgál az éves bűnmegelőzési program, amely a stratégiából adódó feladatokat, azok felelőseit és határidejét tartalmazza. Az éves bűnmegelőzési program minden olyan feladatot (tevékenységet) tartalmaz, amely a bűnmegelőzéssel kapcsolatos, ezért feladatközpontú, ellentétben egy szervezeti egység központú munkatervvel.

Éves értékelő jelentés

Az éves értékelő jelentés célja, hogy képet kapjunk arról, végrehajtották-e a bűnmegelőzési programban meghatározott feladatokat, milyen eredményt hoztak, illetve milyen problémák, akadályok merültek fel a végrehajtás idején. A jelentésre figyelemmel lehet kialakítani, módosítani a következő évi programot vagy akár a stratégiát is.

A bűnmegelőzés eszközrendszere

A hatékony proaktív rendőri munka alapfeltétele a *helyzetelemzés*. A helyzet-elemzés alapján megismerhetjük egy adott terület bűnügyi helyzetét és az azt befolyásoló társadalmi, gazdasági tényezőket. Ez a terület lehet akár az ország, de akár egy városrész vagy csak néhány háztömb. A bűncselekmények számának csökkentése, vagyis a közbiztonság javítása érdekében teendő intézkedések megtervezéséhez szükséges ismerni a meglévő és várható problémákat, ezek okait, illetve az adott területen megjelenő kriminogén tényezőket. A helyzetelemzés alapján ismertté vált problémákat *problémaelemzésnek* kell alávetni, mivel adekvát, pozitív változást előidéző, vagyis problémaspecifikus intézkedéseket csak a problémák részletes ismeretében hozhatunk.

A megismerés eszköze a folyamatos elemző-értékelő tevékenység. Az elemzéskor azonosítani kell a területen meglévő vagy várható problémákat és az ezek bekövetkeztét elősegítő objektív és szubjektív tényezőket, mivel a bűnmegelőzés folyamán ezekre a tényezőkre kell hatni. A terület méretétől és jellegétől függően az elemzésnek különböző mélységűnek kell lennie.

Tudatosságnövelés, az önvédelmi képesség fokozása

A bűncselekmények egy részénél kimutatható az áldozati közrehatás. Ez adódhat az áldozat ismereteinek hiányából vagy hanyagságából. A lehetséges áldozatok maguk is sokat tehetnek az áldozattá válás elkerülése érdekében, mivel az ő közrehatásuk mérséklésével csökkenthető a bűncselekmények száma is. A rendőrség feladata kettős. Egyrészt el kell látnia a célcsoportot a védekezéshez szükséges ismeretekkel, másrészt növelnie kell körükben a tudatosságot, vagyis azt a felismerést, hogy a saját biztonságukért maguk is felelősek, és tudnak is tenni érte.

A bűncselekmények megelőzéséhez szükséges információkat a bűncselekmények jellemzői (tipikusan elkövetés helye, ideje, módja, tárgya) és az elkerülésük érdekében követendő magatartások (ajánlások) alkotják. A cél, hogy ezek a tudnivalók minél szélesebb körben és visszatérően eljussanak a célcsoportokhoz. A közvetlenül a célcsoporthoz történő eljuttatásban fontos tényező a kommunikáció formája, mivel az eredményesség szempontjából lényeges körülmény, hogy a célcsoportnak megfelelő formában közvetítsék az információt. A közvetlen kommunikáció mellett lehetőség van a bűncselekmény-háromszög alapján a célcsoportra hatni képes személyeken (például szülők, pedagógusok) keresztül elérni a célcsoportba tartozó személyeket.

Ebben az esetben őket kell felkészíteni arra, hogy az önvédelmi képességet kialakítsák a hatásuk alatt álló személy(ek)ben.

Az ismeretek átadása még nem garantálja, hogy az érintett személy az ismereteknek megfelelően fog cselekedni. Ennek oka lehet a nemtörődömség, a veszély bagatellizálása. Ezért a cselekvési lehetőség megosztása mellett legalább annyira fontos az állampolgárok saját szerepének nyilvánvalóvá tétele. A cselekvési hajlandóságot lehet növelni, ha nyilvánosságra hozzuk a konkrét, a lakókörnyezetben megjelenő bűncselekményekre vonatkozó adatokat vagy az adott területre vonatkozó bünyügyi helyzetértékelést (annak kivonatát). El kell kerülni az indokolatlan félelemkeltést, ezért az információt megfelelő magyarázattal kell ellátni.

Együtműködés, információcsere

A rendőrség lehetőségei a bűnmegelőzés területén objektív okok, vagyis a hatáskör, a szakmai felkészültség, a rendelkezésre álló eszközök jellege miatt korlátozott. A bűnmegelőzésben érintett szervezetekkel, szervezetekkel történő együttműködés hozzájárulhat ahhoz, hogy egy-egy közbiztonsági problémára átfogóbb válaszok szülessenek. Mindhárom szinten (helyi, területi, országos) át kell tekinteni, hogy melyek azok a szervezetek, amelyekkel indokolt az együttműködés. Ez sok esetben már a tevékenységi kör alapján egyértelmű, más esetekben viszont csak egyes problémák elemzése során merül fel, hogy bizonyos szervezetek bevonása szükségessé válhat.

Az együttműködés egyik formája az információcsere. A stratégiai partnerekkel – vagyis azokkal, akik szintén érintettek a közbiztonsági problémák kezelésében – ki kell alakítani a rendszeres információcsere. Az átadandó értesülések körét az határozza meg, hogy milyen szinten (helyi, területi, országos) történik az együttműködés, illetve mi a partnerszervezet alaptevékenysége.

Az átadandó tudnivalók körét érdemes kölcsönösen meghatározni, mivel így elérhető, hogy azok tényleg hasznosak legyenek. Az átadott információk birtokában a szervezetek megalapozottabban tervezhetik a tevékenységüket.

Az információcsere mellett az együttműködés körébe tartozik az egyes szervek intézkedéseinek összehangolása. Ennek következtében bizonyos nehézségek ellen a szervek közösen eredményesebben tudnak fellépni, mint ha ezt külön-külön tennék, mindez annak tulajdonítható, hogy egy-egy bűncselekménytípus hátterében többféle kiváltó ok is meghúzódhat, és a különböző okokra történő egyidejű reagálás több ok megszüntetéséhez vagy visszaszo-

rításhoz vezethet. A problémaelemzés folyamán definiált kriminogén tényezők ismeretében lehet megkeresni az együttműködő partnerszervezeteket.

Kontroll megteremtése a veszélyeztetett területeken

A kontrollmechanizmus lényege, hogy ha egy adott területen van valamilyen kontroll (felügyelet), legyen az társadalmi vagy hatósági, akkor ott csökken a bűncselekmény bekövetkeztének kockázata. Minden településen meghatározhatók azok a helyek (utcák, terek, aluljárók, parkok stb.), amelyek a biztonság szempontjából veszélyeztetettek. A szakmai tapasztalatok azt mutatják, hogy megfelelő kontroll megteremtésével javítható ezeknek a helyeknek a biztonsága. A szükséges kontroll mértéke más és más lehet, a rendőrség feladata a megfelelő mérték megtalálása.

A legegyszerűbb kontroll a *társadalmi kontroll*, amelyet maguk az állampolgárok végeznek. A forgalmasabb, áttekinthetőbb, kivilágított helyek biztonságosabbak, mint az elhagyatott, sötét területek. A természetes kontrollhatás nagymértékben elősegíthető az építészeti bűnmegelőzés eszközeivel (közvilágítás, parktervezés, közterületek átalakítása stb.). A rendőrség feladata, hogy azonosítsa a veszélyeztetett területeket és javaslatokat tegyen a terület felett rendelkező (általában az önkormányzat) részére a módosítások elvégzésére.

A közvetett felügyelet megteremtésének módja a térfelügyelő rendszerek alkalmazása. Az ilyen rendszerek a közterületi bűncselekmények, szabálysértések szempontjából lehetnek hatékonyak, de csak abban az esetben, ha a kamerák képét folyamatosan figyelik, és szükség esetén megtörténik a reagálás. A visszatartó hatás annak tulajdonítható, hogy a jogellenes cselekmény a hatóság (rendőrség vagy közterület-felügyelet) előtt nem marad titokban, és a hatóság intézkedése is azonnal megtörténik. Ennek elmaradása esetén a térfelügyelő rendszerek bűnvisszaszorító hatása elvész. A technikai eszközökkel az egy ember által folyamatosan megfigyelhető terület jelentősen kiszélesedik, magas bekerülési költsége miatt azonban szükséges alaposan átgondolni a kamerák telepítését.

A kontroll megteremtésének legmagasabb szintje, hogy ha ez előerővel történik. A rendőrség mellett más szervezetek (közterület-felügyelet, polgárőrség) is közreműködhetnek ebben, ezért érdemes velük összehangolni a tevékenységet. A *közvetlen kontrollt* nyújtó jelenlét megvalósulhat időszakosan, visszatérő ellenőrzés formájában, vagy szükség esetén, frekvenciát, problémás területeken (például aluljárók, közlekedési csomópontok) folya-

matos jelenléttel. Utóbbi igényli a legtöbb erőforrást, így alkalmazására csak rendkívül indokolt esetben van lehetőség. A közvetlen felügyeletre is igaz az, ami a közvetettre, hogy visszatartó hatása akkor lesz, ha a jogsértés észlelésekor a feladatot ellátók megteszik a hatáskörükbe tartozó intézkedéseket.

Jogalkotási és jogalkalmazási eszközök

A jogrend hiányosságai elősegíthetik bizonyos bűncselekménytípusok elkövetését. Ha a problémaelemzéskor megállapítjuk, hogy valamilyen szabályozás (esetleg a szabályozás hiánya) is elősegíti a bűncselekmény elkövetését, akkor a rendőrségnek kezdeményeznie kell a vonatkozó szabályozás módosítását. Ez történhet már meglévő jogszabály módosításával, hatályon kívül helyezésével vagy meglévő szabályozás híján új jogszabály megalkotásával. (Formailag új jogszabálynak minősül a módosító és a hatályon kívül helyező jogszabály is.)

A jogi környezet nem csak országos hatályú jogszabályok (például törvények) esetén lehet hatással a közbiztonságra. A helyi bünyügyi helyzet- vagy problémaelemzés rávilágíthat a helyi szabályozás hiányosságára is. Ilyen esetben a települési önkormányzatnál lehet kezdeményezni a szükséges jogalkotást. A helyi önkormányzat a „*helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot*”⁵. Önkormányzati rendeletben lehet szabályozni például a szórakozóhelyek nyitva tartását, egyes szabálysértéseket stb. Az önkormányzati rendeletek a helyi igényeknek megfelelően szabályozhatnak egyes kérdéseket, így megelőzhetik bizonyos problémák kialakulását, vagy megtiltanak enyhébb súlyú, de a társadalomra már veszélyes magatartásokat, és megteremtik az azok elleni fellépést lehetőségét.

A jogalkotás mellett a jogalkalmazásban (jellemzően a közigazgatási jog területén) is vannak lehetőségek a bűnözés visszaszorítására. A közigazgatási szervek ellenőrzési és engedélyezési tevékenységük során figyelembe vehetik a közbiztonsági szempontokat is. A rendőrség ajánlásokat tehet az ellenőrzések esetében az ellenőrizendő ügyfelek kiválasztásának, az ellenőrzés végrehajtásának szempontjaira, engedélyezési eljárásoknál sor kerülhet a rendőrség mint szakhatóság bevonására, valamint diszkrecionális jogkör esetén lehetőség van a rendőrség által megadott szempontok figyelembevételére. A rendőrség a helyzet- és problémaelemzések ismeretében fogalmazhat meg szakmai ajánlásokat a közigazgatási szervek részére.

⁵ Alaptörvény 32. cikk (2) bek.

Prekriminális állapotok, veszélyhelyzetek felismerése, megszüntetése

Prekriminális állapotnak nevezzük a bűncselekményt megelőző állapotot, amikor is beavatkozás nélkül nagy valószínűséggel bekövetkezik a bűncselekmény. Prekriminális állapot a lehetséges elkövetőknél figyelhető meg, jellemzően valamilyen deviancia, életvezetési probléma formájában. A későbbi áldozatok esetében általában már a bűncselekmény elkövetése előtt felismerhető valamilyen veszélyhelyzet, amelynek számtalan oka lehet (például családi helyzet, fogyatékoság, kiszolgáltatottság stb.).

A prekriminális állapotok és veszélyhelyzetek idejében történő felismerése és a megfelelő reagálás csökkentheti az állapot/helyzet eszkalálódását, azaz a bűncselekmény bekövetkeztét vagy megismétlődését. Noha a rendőrség a tevékenysége során számos ilyen helyzettel találkozhat, ezek felismerése és a megfelelő reagálás nem minden esetben történik meg. A reakció természetesen nemcsak a saját hatáskörbe tartozó intézkedések megtételét jelenti, hanem a kompetens szervek/szervezetek értesítését (jelzés) is. Különösen fontos a negatív élethelyzet felismerése a gyermekek esetében, az erre vonatkozó szabályokat törvény tartalmazza. A jogszabály előírása azonban nem pótolja a szakmai gondosságot.

Ki kell alakítani egy olyan gyakorlatot, amely segíti a rendőrt abban, ha a munkája közben valamilyen információhoz jut, megvizsgálhassa, hogy az utalhat-e prekriminális állapotra/veszélyhelyzetre. Ezen túl ki kell dolgozni az ilyen esetekben követendő intézkedéseket (belső információáramlás, hatáskörbe tartozó intézkedés megtétele, jelzés a hatáskörrel felruházott szervnek/szervezetnek).

A bűnmegelőzési tevékenység szakmai támogatása

Szakirányított szervek tevékenységének értékelése

A rendőrség feladatrendszeréből adódóan a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok és az Országos Rendőr-főkapitányság szervezeti egységei szakirányítási tevékenységet is ellátnak. Ennek egyik eleme a szakirányított tevékenységének értékelése. Ennek érdekében a szakirányító szervnek meg kell vizsgálnia, hogy

- a stratégia mennyire felel meg a helyi viszonyoknak;

- az éves bűnmegelőzési program mennyire szolgálja a stratégiában foglalt célok megvalósítását;
- a feladatokat végrehajtották-e, ha nem, miért.

Az értékelés alapján a szakirányító szerv javaslatokat fogalmazhat meg a szakirányított szervezeteknek. Az értékeléshez szükséges információkat a már említett dokumentumokból, helyszíni ellenőrzésekből, témajelentésekből lehet beszerezni.

Szakmai tapasztalatcsere

A bűnmegelőzés ismeretanyaga folyamatosan változik, ezért indokolt, hogy a területen dolgozó szakemberek hozzájussanak a szükséges információkhoz. Az egyik megoldás a rendszeres tematikus továbbképzések szervezése az érintett körnek. A képzés témája lehet a szakterületen bekövetkezett változások (jogszáály, szakmai előírás stb.), új jelenségek, veszélyek, problémák, megoldások, módszerek ismertetése. A képzéseken az egyoldalú ismeretközlés mellett célszerű a résztvevők bevonásával workshopokat tartani, amelyeken a résztvevők kicserélhetik a tapasztalataikat, illetve közösen új megoldásokat találhatnak ki.

Szakmai ismeretek megosztása

A különböző szervezetnél végzett szakmai tevékenység ellátásakor jelentős mennyiségű ismeretanyag halmozódik fel. Ezek összegyűjtése és megosztása, valamint az aktualitások közzététele előnyösen befolyásolhatja az elvégzett munka szakmai színvonalát. Ez megvalósulhat kiadvány, körlevél, hírlevél, módszertani útmutató formájában, vagy szakmai inter- vagy intranetes oldal működtetésével és frissítésével.

Összegzés

A magyar rendőrségnek két évtizedes tapasztalata van a bűnmegelőzés területén, ennek tudományos, elméleti alapjait azonban a mai napig nem dolgozták ki. Annak érdekében, hogy a jövő próbatételeinek sikeresen megfelelhessen ez a terület, szükségesnek látom a szakmai-tudományos alapok megerteremtését, a tevékenység tényekre, adatokra, elemzésekre alapuló terve-

zését. Utóbbihoz a korábban leírtaknak megfelelően szükséges egy adatgyűjtési rendszer kialakítása, amely a statisztikai adatok esetében nemcsak a jogilag releváns, hanem a megelőzés tervezéséhez szükséges adatokat is strukturáltan gyűjti. Ezek megléte ugyanis szükséges a hiteles rendőrségi bűnmegelőzéshez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Borbíró Andrea – Kerezi Klára (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. kötet. IRM, Budapest, 2009

Clarke, Ronald V. – Eck, John E.: Crime Analysis for problem solvers in 60 small steps. Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice, 2005

Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006

Korinek László: Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről. *Jogtudományi Közöny*, 2006/7–8.

BUDAVÁRI ÁRPÁD

A közbiztonság kölevese¹

A rendőrség reformja a rendszerváltozás óta eltelt idő közgondolkodásának szerves része. A reform igénye a biztonságérzetében megtépzott társadalom részéről egyre markánsabb követelés, a rendőri szakma képviselői el nem odázható szükségletként élik meg, a politika pedig időről időre sarokkérdésként tünteti fel a választási programokban.

Mindeközben nemzetközi viszonylatban igen színes a közbiztonság javítására tett intézkedések palettája. Nyugat-Európa és az amerikai kontinensen Kanada több évtizede csiszolja a közösségi rendészet modelljét, a több országban rendszerszerűen működő *community policing* az Európa Tanács 216/2007. számú ajánlása szerint is követendő példa lenne az Európai Unió tagállamaiban is. Az Egyesült Államok – főként az elmúlt évtizedekben – represszív eszközökkel igyekezett megátolni a bűnözés fékevesztett terjedését. A kriminológiai szakirodalom meglehetősen megosztott, több helyen élesen elkülöníti, szinte egymást kioltó, kizáró stratégiaként említi a zéró toleranciát és a közösségi rendészetet. Dolgozatomban New York rendőrségének példáján keresztül igyekszem szemléltetni a zéró tolerancia elvének amerikai alkalmazását, majd pedig a közbiztonság kihívásaira adott országos és helyi megoldásokat (?) kívánom bemutatni a Közbiztonsági Háló Program, valamint lakó- és szolgálati helyem, Dunaújváros példáján keresztül, keresve a választ arra is, hogy a magyar viszonyok között a represszív vagy a közösségi szemlélet az üdvözítő. Egyáltalán: szükséges-e választani, vagy létezik a két megoldást ötvöző, eredményes stratégia?

A betört ablakok megapolisa: New York

New York az 1980-as és '90-es években sokat veszített az amerikai álom megtestesítőjének nimbuszából. A bűnözés sosem látott méreteket öltött, a harmincévezres testület rendőrei alulfizetettek voltak, a szervezetet erősen átítat-

¹ A tanulmány a szerző ugyanilyen című, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának mesterszakán 2012-ben *jelessel* megvédett szakdolgozatának szerkesztett változata.

ták a belső hatalmi villongások, ilyen állapotában pedig nem tudta betölteni a rendeltetését: a közbiztonság fenntartását.²

A polgárok *Bernard Goetz* ügye apropóján döbrentek rá a bűnözés járványszerű terjedésére³. 1984 decemberében Goetz együtt utazott a metrón négy fekete férfival, akik hangoskodtak, a körülöttük állókat hergelték. Goetzről öt dollárt követeltek, kéjes vigyorral nyugtázták a fiatalember kiszolgáltatottságát, szavaiknak azzal adtak nyomatékot, hogy utaltak rá: fegyver van náluk. Goetz a helyzettől egyszerűen bekattant, elővette pisztolyát, és mind a négy támadót lelőtte. Másnap az újságok *Ő bilincsből, a megsebesített rablót szabadlábon!* szalagcímmel jelentek meg. Az ügy annak a tetten érhető élethelyzetnek a mementójává vált, amikor az állam büntetőmonopóliumának impotenciája láttán a kiszolgáltatott és frusztrált emberek a saját kezükbe veszik biztonságuk megőrzését.

A metró egyébként is kiválóan tükrözte a közbiztonság minden nyűgétbáját. Hetente kisikló szerelvények, mindent elborító graffititenger, szemét, padokon fetregő részek, rablásokra és zsebelésekre szakosodó galerik keserítették meg az utazók életét.

David Gunn a nyolcvanas évek elején metróigazgatóként harcot hirdetett a graffitik ellen. A szkeptikusok egyike, az igen befolyásos *Malcolm Gladwell* erről később azt írta: „olyan értelmetlennek tűnt, mint a jéghegy felé tartó *Titanic* fedélzetét matrózokkal sikáltatni”⁴. Gunn szerint pedig: „*A graffitit a rendszer összeomlásának jelképe volt. Ha a rendszert és a morált akarjuk újraépíteni, jobbá tenni, először a graffitit elleni csatát kell megnyerni.*” Drága metrókocsikat vásárolt, a vandálok ezeket sem kímélték. Ezeknek a szerelvényeknek a telerajzolása három napot vett igénybe, Gunn elrendelte, hogy remizbe vonulásuk után másnap már tisztán kell kifutniuk: „*áldozatok rá három éjszakát, de a munkátok nem látja meg a napvilágot*”.

Hosszú, fáradságos küzdelem volt a graffitik elleni harc. Gunn 1990-ben szövetségesre lelt, a rendcsinálás új fázisába lépett: ekkor lett ugyanis a metrórendőrség főnöke *William Bratton*. Az új parancsnok pedig arra a felismerésre jutott, hogy az aluljárók részegjei, huligánjai, graffititűzői, zsebesei nagyon különböznek ugyan, éppen ezért nehéz ellenük felvenni a harcot, van azonban egy közös tulajdonságuk: nem váltanak a metróra jegyet! Ahelyett,

² William Chan Kim – Renée Mauborgne: A kritikus tömeg elvére épülő vezetés. Harvard Business manager, 2003/5., 62–71. o. [2003a]

³ A körülmények hatalma. Konzervatórium, 2008. január 3.

http://konzervatorium.blog.hu/2008/01/03/a_korulmenyek_hatalma

⁴ Malcolm Gladwell: Fordulópont. HVG Kiadói Zrt., Budapest, 2007, 70. o.

hogy az addig alkalmazott stratégia szerint a rendőrök előzőlötték volna az aluljárókat, a bejáratokhoz álltak, és a bliccelőket kezdték szűrni.

Gunn és Bratton e lépései a „betört ablakok” (*broken window*) sokat vitatott stratégiájának alapkövei voltak. Az elmélet *George L. Kelling és James Q. Wilson* kriminológusoktól származik. Kelling szerint, ha betörnek egy ablakot, és kijavítatlanul marad, az arra járók azt gondolják, hogy senki nem törődik a házzal. Hamarosan egyre több ablakot törnek be, és az anarchia továbbgyűrűzik, jelezve, hogy mindent szabad.

A bliccelők „levadásása” bejött, a kilencvenes évek közepére megfeleződött a metróban elkövetett bűncselekmények száma. William Bratton 1994 februárjában kinevezték a New York-i rendőrség élére. Bratton nagy tapasztalátú vezetőnek számított, korábban sikeresen vezette Massachusetts és Boston rendőrségét is. A kinevezése előtti három évben évente huszonöt százalékkal nőtt a bűnözés. Működése idején a lopások száma harmincöt, az össz-bűnözés tizenhét százalékkal, a bűncselekmények sértettjeinek száma pedig kétszázezerrel csökkent.

A hazánkban alkalmazott zero tolerancia elvére épülő tevékenységét példaként és ellenpéldaként egyaránt emlegetik és oktatják. Munkásságának elemzéséből a Boston Consulting Group és a Fontainebleau-i Insead Egyetem két tudósa, *William Chan Kim* és *Renée Mauborgne* készített tanulmányt, amelyet a *Harvard Business Review* 2003. áprilisi számában publikáltak⁵. A közbiztonság kihívásaira adott amerikai válasz bemutatását e tanulmányra, valamint a témában megjelenő magyar publikációkra támaszkodva kísérlem meg.

A kritikus tömeg elvére épülő vezetés alappillérei

Bratton szerint a bűncselekmények nyolcvan százalékát az ismert bűnözők húsz százaléka követi el. És Bratton szerint a felderített bűncselekmények nyolcvan százalékát a rendőrök húsz százaléka deríti fel. Az egyötödnyi bűnöző eredményes kezelésére tehát az egyötödnyi nyomozót kell hatékonyan motiválni. Ha egy szervezetben az emberek kritikus tömegét sikerül meggyőzni és az energiákat új mederbe terelni, az új elképzelés futótűzként terjed majd. Stratégiáját négy nagy akadály leküzdésére építette:

⁵ William Chan Kim – Renée Mauborgne: Tipping Point Leadership. Harvard Business Review, April 2003, pp. 35–48. A jelen dolgozathoz felhasznált magyar fordítás adatait lásd a 2. számú lábjegyzetben! [2003b]

1. *Az észlelés akadály:* a vezetőket/menedzsereket szembesíteni kell a problémákkal és a „közbiztonsági termék” fogyasztóival, a lakossággal. Meg kell találni a módot a hatékony kommunikációra.
2. *Az erőforrás-akadály:* az erőforrásokat az addigi dogmák ledöntésével újra kell osztani, meg kell találni a forró pontokat, együtt kell működni a partnerszervezetekkel.
3. *A motivációs akadály:* le kell győzni a motivációs akadályt. A tevékenységet a valós gondokra fókuszáltan kell kezelni, mindenki számára olyan célt kell meghatározni, amelyet értelmezni tud, és amelynek végrehajthatósága belátható.
4. *A politikai akadály:* fel kell ismerni és el kell csendesíteni a belső ellenfeleket, valamint el kell szigetelni a külsőket.

A felsorolt stratégiai főelemek a következő intézkedéseken nyugodtak:

Az észlelés akadály

Ahhoz, hogy a szervezetben fordulat menjen végbe, el kell érni, hogy az emberek egyetértésre jussanak a problémák okaival és a változtatás szükségességével kapcsolatban. A problémákra fókuszálás Bratton színre lépése előtt számokon, számításokon alapuló érvekben, valamint annak mechanikus fejtegetésében merült ki, hogy a szervezet a jelenleginél többre képes. A számokon keresztül megvilágított probléma azonban túl absztrakt ahhoz, hogy a változás letéteményeseinek számító vezetők és vezetettek magukénak érezzék. A kritikus tömeg elvére épülő vezetés nem számokat használ, hanem szembesíti a kulcspozícióban lévő vezetőket a problémákkal, így azok elől nem lehet olyan könnyen kitérni.

A New York-i rendőrség vezetéséhez tartozó főtisztek jól fizetettek voltak, mindegyikük autóval járt munkába. A kényelmes utazás közben a közlekedési dugó és a hangzavar volt az egyetlen szembeötlő rendészeti gond. A fecsegő felszín alatt New Yorkban a mély sem hallgatott: a metróban, mint cseppben a tenger, látszott a metropolis közbiztonságának megannyi gondja-baja, utazóközönsége nem érezte magát biztonságban, nemtetszésének számos fórumon hangot is adott. Bratton elrendelte, hogy a vezetőknek metróval kell munkába járniuk, így a tisztek testközelből tapasztalhatták az átlagpolgárok élményeit az agresszív koldusokról, a galeribe szerveződő gátlástalan fiatalokról, vagy a padokon elterülő részeg hajléktalanokról. A komfortérzet hiánya lecsapódott

rendőrből, civilben egyaránt. Innentől nem volt értelmezhető az a korábbi hivatkozás, hogy a metróban kevés súlyos bűncselekmény történik.

Hasonlóan járt el a parancsnok akkor is, amikor a munkavégzés optimális feltételeinek megteremtéséért küzdött. Korábbi szolgálati helyén, Massachusettsben előjárói úgy döntöttek, hogy kisebb, olcsóbb üzemeltetésű rendőrautókra cserélik le a gépjárműparkot. Bratton nem értekezleteken érvelt a tervezett változtatás ellen, hanem meghívta a döntést hozó parancsnokot, és bejárta vele a körzetét. Az üléseket előrehúzta, hogy a szűkös helyen az előjárója még inkább érezze a rendőrök kiszolgáltatottságát. Magával vitte a bilincsét és a pisztolyát, hogy érzékeltesse, milyen csekély az autóban utazók mozgásteret. Persze megtalálta az út összes döccenőjét és kátyúját, hogy útjuk végén a parancsnoka maga jelentse ki: nagyobb autókra van szükség.

Fontosnak tartotta a személyes találkozót a rendőrök és az általuk védett közösség tagjai között. Az addigi gyakorlat igyekezett elszigetelni a rendőröket a lakosságtól, mondván, hogy a közvetlen kapcsolat növeli a korrupció esélyét. Bratton kötelezővé tette a helyi lakossági fórumokat. A találkozók rendre a rendőrök bemutatkozásával kezdődtek, akik elmondhatták, hogy pályafutásuk idején milyen ügyeken milyen sikerrel dolgoztak. Amikor azonban a polgárookra került a sor, megdöbbenve tapasztalták, hogy óriási különbség van az általuk fontosnak gondolt ügyek és a polgárokat ingerlő jelenségek között. A rendőrök büszkék voltak a felderített emberölésekre, nagy ügyekre, miközben hallgatóságuk az ilyen ügyektől kevésbé érezte magát veszélyeztetve, sokkal inkább zavarta őket a prostituáltak tolokodása, a magukra hagyott autótörncsök, részeg hajléktalanok és a szemetes utcák látványa.

Megreformálta a beosztottaival, a végrehajtó rendőrökkel történő kommunikációt is. Kommunikációs szakértőinek a tanácsára az addig sommás és személytelen leiratok és emlékeztetők helyett szuggesztív videoüzenetekben adta a „kisrendőrök” tudtára a céljait és az elvárásait. Ennek hatására Bratton nézetei közelebb kerültek azokhoz, akiket a maga oldalára kellett állítania.

Az erőforrás-akadály

A változás szükségességének felismerése önmagában még nem garancia a sikerre. Ha a változtatás letéteményesei folyton-folyvást falakba ütköznek, mert a feltételek hiánya útját állja a hatékony munkának, az eredmény kétséges. Míután Bratton meggyőzte a beosztottait arról, hogy szemléletváltásra van szükség, arra is rá kellett vennie őket, hogy józanul felmérjék működési gyakorlataik fogyatékososságait. Az elemzések alapján rájött, kiemelt súlyt kell

fektetnie a kábítószer-bűnözés visszaszorítására. Ez a munka csakis hosszú távon hozhatja meg az eredményeit, hatása nem közvetlenül befolyásolja a polgárok biztonságérzetét. A kábítószer rohamos elterjedését mindenki nyomasztó gondnak éli meg ugyan, de a biztonságérzetet azok a devianciák befolyásolják leginkább, amelyekkel az emberek közvetlenül találkoznak, és amelyeknek a mindennapokban is sértettjeivé válnak. A kábítószer-bűnözés nem ilyen. Az viszont egyértelművé vált az elemzések alapján, hogy a nagyon elleni bűncselekmények jelentős részét kábítószerfüggő fiatalok követik el. Ily módon az ügyek több mint fele kötődik a kábítószer fogyasztásához. Fontos tanulsága volt a drogbűncselekmények elemzésének az is, hogy a „kábítószer-karrierjük” elején álló fiatalok még nem megrögzött bűnözők. Tőlük rengeteg hasznos értesülés szerezhető, amely felhasználható nagyon elleni vagy erőszakos bűncselekmények felderítésénél.

Mindezen bölcs tanulságok leszűrése után Brattonnak azzal kellett szembeesnie, hogy a nyomozók mindössze öt százaléká foglalkozik a kábítószeres ügyekkel, ráadásul ezek a rendőrök hivatalnokként, hét közben dolgoztak. Miután a kábítószeresek nem voltak hajlandók a rendőrök munkaidejéhez igazítani a tevékenységüket, és konzekvensen hét végén bonyolódtak bűnös üzemekbe, a New York-i rendőrség munkarendjét kellett átszervezni.

A közbiztonság egy másik, korábban már említett fontos szegletében, a metróban zajló bűnözés terén a Bratton előtti évek nem hoztak javulást. A vezetőik a megoldást abban látták, ha a metróröndőrség létszámát fejlesztve állandó, látható jelenlétet produkálnak az állomásokon. Az új parancsnok elemzéseivel rávilágított arra, hogy nem a totális ellenőrzés a siker záloga. A metróbűncselekményeket ugyanis leginkább néhány zürös megálló aluljáróiban követték el. Ide civil ruhás rendőröket irányított, akik a bűnözők számára váratlanul, a felkészült rendőri vezetők által viszont nagyon is kiszámítható hatékonysággal kezelték a bűnözést.

Az erőforrások elosztását új statisztikai rendszer, az úgynevezett CompStat segítette. Ennek jelentősége leginkább abban állt, hogy segítette felmérni azokat a forró pontokat, ahol a beavatkozás a legszükségesebb volt. Az erők elosztása a CompStat-adatok alapján történhetett, Bratton nagy figyelmet fordított arra, hogy munkájuk közben a parancsnokai erre támaszkodjanak.

A motivációs akadály

Az előzőekben megismerhetővé vált, hogy William Bratton miként érzékeltette a beosztottaival a változás szükségességét, ehhez hogyan csoportosított

ta át az erőforrásokat. A következőkben azt kívánom bemutatni, hogy mindehhez milyen motivációs eszközöket használt.

Bratton meggyőződése volt, hogy a kollégái együttes teljesítménypotenciáljának döntő többségét egy viszonylag szűk réteg alkotja. A kis létszámú, de jelentős véleményformáló erejű csoport meggyőzése kulcsfontosságú feladat volt. Rajtuk keresztül mindenki véleménye formálhatóvá vált. Bratton úgy gondolta, hogy a legfontosabb véleményformálókat azzal motiválja, hogy reflektorfénybe állítja őket. Heti két stratégiai értekezlet megtartását rendelte el, amelyre berendelte a felső vezetést és a város hetvenhat körzetének rendőrpárancsnokát. Az értekezletek mindegyikén egy-egy körzetparancsnok részletesen bemutatta az alegysége tevékenységét, a szakmai eredményeket vagy éppen eredménytelenséget éppúgy, mint a körzetben dolgozók problémáit. Válaszolni kellett az előjárók kérdéseire, nem maradhatott el annak számonkérése sem, ha a forró pontok meghatározása nem a CompStat adatai alapján történt.

Az értekezletek alapjaiban változtatták meg a New York-i rendőrség szervezeti kultúráját. A munka transzparenssé vált, a parancsnokok egymás előtt számoltak be a körzetükben folyó tevékenységről. Mindenki számára egységessé és egyértelművé váltak a követelmények. Elterjedtek a jó gyakorlat-*(best practice)* eljárások, és a gyenge teljesítmény okául a szomszédos körzetekre mutogatás is értelmetlenné vált, hiszen a korábban bünbaknak kikiáltott szomszédos körzetparancsnokok is a hallgatóság soraiban ültek. A beszámoló értekezletek lehetővé tették a jók megjutalmazását éppúgy, mint a gyengébb teljesítmények tanulságainak leszűrését. A tanulmány szerzői e stratégia elemzésekor a következő konklúziót vonják le: „*Bratton a korrektséget azzal garantálja, hogy az összes fontos véleményformálót bevonja a folyamatba, világosan meghatározza a teljesítményre vonatkozó elvárásokat és elmagyarázza, hogy például a stratégiai értekezletek miért nélkülözhetetlenek az irányelvek gyors gyakorlati megvalósításához. A tanúlással kapcsolatban pedig ragaszkodik ahhoz, hogy a magas rangú parancsnokok aktív szereplői legyenek az értekezleteknek és maga is aktív moderátorként működik közre. A körzetparancsnokok beszámolhatnak eredményeikről vagy kudarcaikról anélkül, hogy úgy éreznék, hivatkozhatnak, vagy lelepleződnek. A sikeres parancsnokokat senki sem tartja hetvenkedőnek, mert mindenki tudja, hogy Bratton tanácsos kérte meg őket az eredményeik és módszereik részletes bemutatására. Azok pedig, akik tanulnak sikeresebb kollégáik példájából, kevésbé érzik rosszul magukat a miatt, mert legalább nem nekik kell tanácsot kérniük.*”⁶

⁶ William Chan Kim – Renée Mauborgne (2003a): i. m. 70. o.

Nagyon fontos motivációs tényező volt ebben a stratégiában, hogy mindenki annyi és olyan feladatot kapjon, amelyet tud értelmezni, és végre tudja őket hajtani. A nagy víziót, New York biztonságossá tételét mint elérendő célt olyan részcélokra bontotta, amelyek minden munkavállaló számára emészthetők és végrehajthatók voltak. Mindenkinnek egyéni célokat fogalmazott meg. A neki kijelölt háztömb biztonságára figyelő járőrnek és a kerület parancsnokának egyaránt megfogalmazta a teljesítendő részcélt, így senki nem érezte végrehajthatatlannak a feladatát.

A politikai akadály

A legjobban kidolgozott reformok is meg tudnak rekedni, ha fennakadnak az erős gyökerű belső érdekközösségek szűrőjén. Fel kell tehát ismerni, hogy a szervezetben kik a mértékadó informális hatalommal bíró vezetők. A szervezet belső értékei alapján a legjobban elismert és tisztelt parancsnokok egyike *John Timoney* volt. Bratton megtette őt helyettesének, és több más hangadót is formális hatalommal ruházott fel. Ettől kezdve a szervezetben értelmezhetlenné vált a felelősség nélküli véleményformálás, a hangadók a parancsnok oldalán álltak, a szervezet kész volt a megújulásra.

Az igazságszolgáltatás intézményeiben nem aratott osztatlan sikert a zéró tolerancia elve. A bíróságok vonakodva fogadták a rengeteg kis súlyú cselekményt, amelyben gyors ítélezésre lett volna szükség. Leterheltségükre hivatkozva próbálták meg elhárítani a megszorodó ügyeket. A zéró tolerancia elvének azonban jelentős támogatója lett *Rudy Giuliani* polgármester, aki politikai fellépésével jelentős nyomást tudott gyakorolni a bíróságokra. Azok pedig a törvényhozásra hárították ezt tovább, kiharcolva, hogy felmentést kapjanak a jelentéktelen súlyú ügyek bírósági tárgyalása alól. A rendőrség további szövetségesre lelt New York vezető médiáiban, amelyek nagy publicitást szántak a brattoni elvek népszerűsítésének. A politikai és médianyomás következtében az ellenálló bíróságok elszigetelődtek, és nem maradt más választásuk: az ügy mellé álltak.

Közösségi rendszet, hatékony rendőrség

A rendszet tulajdonképpen a polgárok biztonság iránti igényének megfeleltetése az állam bürokratikus intézményrendszerében. Mivel alapvető lakossági igényt elégít ki, feltétlen és állandó interakcióban áll az emberekkel. Már

az egyik első rendőri szervezet, az angol Metropolitan Police 3. és 4. alapelve is ezt a gondolatot tükrözi: „*A lakosság tisztelete és elfogadása azt is jelenti, hogy megvalósul a törvények betartásának biztosításában a lakosság tevőleges együttműködése. Tudni kell, hogy a lakosság együttműködésének mértéke arányosan csökkenti a fizikai erő és kényszerítés szükségességét a rendőrség céljainak elérésében.*”⁷

A rendészet társadalmisítása, rendészet és lakosság egymásra találásának igénye tehát nem új gondolat. Társadalmi rendeltetéséről a rendészeti foglalkoztatási kultúra átalakításáról szóló stratégiai koncepciójában a Krémer Ferenc, Molnár Katalin, Szakács Gábor és Valcsicsák Imre így ír: „*A rendészet a társadalmi intézményrendszernek az a szegmense, amely a sokféleség együttműködését az előbbi rendfoglalommal kompatibilis módon törekszik megteremteni, és célul tűzi ki, hogy a lehetőségekhez képest, a saját eszközeivel a minimumra csökkentse a társadalmi problémákból következő konfliktuspotenciált. Ezt a feladatot csak úgy lehet elvégezni, ha*

- *a rendészet nem (intézményi) hatalomként áll szemben a polgárokkal;*
- *tevékenysége közben nem gerjeszt felesleges konfliktusokat, hanem azok kezelésére törekszik;*
- *a rendészet tudomásul veszi, hogy a társadalmi folyamatok kívülről-felülről nem befolyásolhatók, hogy azokat mindig a polgárok tevékenysége alkotja;*
- *ebből következően elfogadja, hogy feladatát csak akkor végezheti hatékonyan, ha segíti a polgárok együttműködését (rendfoglalommal egybevágó tevékenységét), és maga is részt vesz abban;*
- *felhatalmazását és a rendelkezésére álló valamennyi eszközt, ideértve a szankcionálás és erőalkalmazás jogát is, kizárólag az együttműködés érdekében alkalmazza.*”⁸

E téren tehát alapvető fontosságú, hogy a helyi rend szempontjából érdekelt polgárok kapcsolatban álljanak a szintén érdekelt rendőrökkel. Ez nem rendészeti kérdés. Ez lokálpatriotizmus kérdése. Ha az állam vagy annak erősen centralizált rendőrsége központi direktívákon keresztül dönt a rendteremtés módjáról, a helyi problémák elenyésznek, előbb a lakosság, majd a végrehaj-

⁷ A rendőri munka kilenc alapelve. Metropolitan Police, London, 1829. Idézi Christián László: Az önkormányzati rendőrség és a közösségi rendészet összefüggéseiről. In: Kákai László (szerk.): 20 évesek az önkormányzatok. Publikon Kiadó, Pécs

2010 <http://www.politologia.btk.pte.hu/konf/christian.pdf>

⁸ Krémer Ferenc – Molnár Katalin – Szakács Gábor – Valcsicsák Imre: A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció. Rendészeti Szemle Különszáma, 2010. március, 21. o.

tásban részt vevő rendőrök is elfordulnak az „ügytől”. A centralizált, félkatonai rendőrségi modellben a bűncselekmények megelőzése, felderítése a megoldandó feladat, kevés energia jut a közösség helyi, sajátos problémáinak megoldására. Az ilyen rendőrség eltávolodik a lakosságtól, a munkája öncélúvá válhat. Ez a folyamat itthon és külföldön egyaránt felismerhető.

Az angolszász országokban a bűnözés robbanásszerű növekedésének kezelésére az 1980-as évektől két, meglehetősen különböző út rajzolódott ki. A zéró tolerancia elvének New York-i alkalmazásából az előzőekben már kaphatunk ízelítőt. A másik út (?) a közösségi rendészeté. Ennek alapja a lakosság bizalmának újbóli elnyerése, segítségükkel a biztonságot veszélyeztető körülmények feltárása és a közösség erejével történő megoldása. Míg a represszív módszerek kétségtelen előnye, hogy szinte az alkalmazás kezdetétől kifejtik hatásukat, addig a közösségi rendészeti modellek eredményei mindenképpen csak hosszú távon mérhetők. A szomszédsági rendőrség (*Neighbourhood Policing*) a lakóhelyi közösségek problémáit szem előtt tartva a megfelelően érdekelt és felkészített lakosság által észlelt és szervezett jelzőrendszeren keresztül a rendért felelős intézmények tudomására jutó veszélyforrások kiiktatásával operál. Aktív lakosokkal és a problémákra szuperérzékeny rendőrökkel (rendészekkel) működhet a rendszer, sikeressége azonban a különböző alkalmazási területeken nem egyértelmű. Ahol kevésbé működik, ott leginkább a kitartás hiányzik, hiszen az eredmények egyik alapvető feltétele a szomszédsági rendőrségi rendszer működtetésénél az, hogy a lakosság következetesen és kitartóan közölt jelzéseire ugyanilyen következetes és kitartó reakciók születessenek. Hazai alkalmazására központi intézkedés nincs, az 1990-es évek közepétől kezdődően azonban szinte folyamatosan vágnak bele önkormányzatok és rendőrkapitányságok a SZEM (Szomszédok Egymásért Mozgalom) kiépítésébe. Kudarckuk kódolt a rendszerben. A magyar rendőrség és annak irányítói a félkatonai hierarchia és a centrális irányítás okán központositottan irányított módon kísérik meg a válaszadást a közbiztonság problémáira. Ebből következően a rendőrök országosan elrendelt akciókban, programokban vesznek részt. Egyszerűen nem érnek rá a lakosság jelzéseivel foglalkozni. Amilyen nonszensz e megállapítás, annyira igaz is.

A szomszédsági rendőrség példáján keresztül is érzékelhető, hogy centrális, félkatonai szervezetszerű rendőrségnél kevésbé képzelhető el a közösségi rendészet. Ez sokkal inkább az önkormányzati rendőrség vázán jöhet létre. Az önkormányzati rendőrség azonban nem feltétlenül jelent egyben közösségi rendészetet is. Ez utóbbi akkor jöhet létre, ha az önkormányzat a polgárok

helyi problémáinak feltárásával és megválaszolásával szolgáltatói kívánja a biztonságot és nem elrendelni.

Átütő siker még nem született a közösségi rendszert meghonosításában, a próbálkozások irányai, alapelvei azonban nem tanulság nélküliek. Az országosan és helyben – lakó- és szolgálati helyemen, Dunaújvárosban – alkalmazott intézkedések bemutatásával igyekszem ezeket leszűrni.

A Közbiztonsági Háló Program

A Közbiztonsági Háló Program (a továbbiakban: program) 2009 októberében indult, alig néhány héttel a romák elleni támadások elkövetőinek elfogása után. Célját, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének növelését, elsősorban a rendőri jelenlét növelésével kívánta elérni. A beindítása előtti hónapokban a rendőrkapitányságok úgynevezett kistérségi egyeztető fórumokat tartottak, amelyeken a polgármesterek bevonásával kellett képet alkotni a közbiztonságról. A vélemények, valamint a fertőzöttségi mutatók alapján meg kellett szervezni a rendőri jelenlétet a településeken, ennek mértéke a heti egyszeri megjelenéstől az állandó jelenlétig terjedt. A településeken élő bűnelkövetőkre kiélezve kellett megvalósítani az örködést. A program megvalósítására kiadott feladatterv előírta a polgárőrségek addiginál nagyobb mértékű bevonását. A kistérségi egyeztető fórumok havi összehívásával pedig folyamatosan szondázni kellett a bevényt. A minden kapitányságra egyaránt vonatkozó feladatokon kívül a tíz legfertőzöttebb kapitányság – köztük a dunaújvárosi is – kiegészítő forrásokat kapott a jelenlét növelésére.

Az első hónapok eredményei minden várakozást felülmúltak. A Dunaújvárosi Rendőrkapitányság illetékességi területén 38, országosan 17 százalékkal csökkent a közterületi bűnözés, és azt, hogy ezek a szám adatok nem öngigazol statisztkai ügyeskedések következményei, a kistérségi egyeztető fórumokon elhangzó vélemények is alátámasztották. A rendőrök motiváltan vettek részt a feladatban, hiszen többlétszolgálatukat maradéktalanul megfizették. 2010 második negyedévében azonban a csökkenés már nem volt ilyen markáns, a második félévben pedig gyakorlatilag nem is volt kimutatható. A visszaesés okainak elemzésekor a következő konklúziókra jutottunk:

- A rendőrhány nem oldódott meg, ennek túlóra-finanszírozással történő kompenzálása csak ideiglenes megoldást nyújtott. Egy idő után a valóban rengeteget dolgozó rendőrök kiégtek, az anyagi motiváció már nem bizo-

nyult elégségesnek az otthoni jelenlétet egyre türelmetlenebbül forszírozó feleségek ellenében.

- A rendőri jelenlétet kezdetben harsányan üdvözlő települések számára feszélyezővé vált, sokan vegzálásként élték meg, ha a kocsmából autóval távozó falubelít a rendőr megszondáztatta, vagy rendszeresen megjelent az állandóan hangosan civakodóknál. Olyan rendőri jelenlétet akartak, amely csak a betörőkre hat, a vidéki élet üzemszerű működésének jogszabálysértő gyakorlóira nem.
- Az intézkedések keretei túl általánosnak bizonyultak még akkor is, ha az előzetes veszélyeztetettségi felmérések módot adtak bizonyos fokú differenciálásra. Sajnos a program megalkotóinak meggyőződésében (vagy csak az erős presszió miatt leszűkülő mozgásterében) is tapasztalható volt az a sommás és szakmailag nem értékelhető vélekedés, hogy az országban a közbiztonság rossz. A program üzenete ez volt a kétségtelenül nehéz helyzetben lévő özdiaknak és a bűnözést – kis túlzással – csak a híradásokból érzékelő kispostagiaknak is. Minderre egyetlen válasz a rendőri jelenlét növelése volt, de ez nyilvánvalóan nem jelenthetett ugyanolyan értékű megoldást az eltérő nehézségekkel küszködő régiókban és településeken.
- A program a bűnözés okaira nem hatott, a rendőri jelenlét idővel kiismerhetővé vált, pontosan lehetett tudni, hogy mely településeken erős a jelenlét, és hol fordul meg csupán hetente egyszer a járőrautó. Ez azt idézte elő, hogy a bűnözés elvándorolt a jól őrzött helyekről oda, ahová kevés rendőr jutott.

Összességében a Közbiztonsági Háló Program az adott társadalmi-politikai elvárásokhoz igazodó, rövid távon logikus és megfelelő, leginkább válságkezelő lépés volt, szükségessége nem vitatható, a közbiztonság megteremtésének hosszú távú próbatételeire azonban nem adott választ. A *Rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai* című tanulmányban⁹ vázolt modellek közül leginkább a New Yorkban alkalmazotthoz hasonlatos. A veszélyforrások represszív úton történő kezelése a magas fokú bűnözést egy ideig hatásosan csillapítja, hosszú távon azonban inkább a kevésbé védett helyekre telepíti át, mintsem megszünteti. Ragtapasznak jó volt, gyógyírnak azonban már nem. A program lényegi elemei új elnevezésű intézkedésekben ma is léteznek, ezek bűnözésre gyakorolt hatása azonban nem mérhető.

⁹ Finszter Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai. 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest, 2008

A közbiztonság próbatételeire adott dunaújvárosi válaszok

A Dunaújvárosi Rendőrkapitányság a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság második legnagyobb rendőrkapitánysága, illetékességi területe 750,67 négyzetkilométer, a települések száma tizenhét, ebből öt város, amelyből egy megyei jogú város. Az itt lakók száma 106 620. Ebben a térségben teljesít szolgálatot a Dunaújvárosi Rendőrkapitányság 171 hivatásos állományú és 32 közalkalmazott munkatársa¹⁰.

A 2000-es években a város környéki közlekedési infrastruktúra hatalmas ment keresztül. Dunaújvárost Budapesttel autópálya köti össze, a Pentele-híd megépítésével pedig a keleti országrészre nyílt kapu. Az ország közepén fekvő városunk autóval egy órán belül megközelíthető Budapestről, Székesfehérvárról, Szekszárdról, Kecskemétről, így az utazó bűnelkövetők által könnyedén elérhető a település.

A bűnözési szám adatok az országosnál magasabb bűnügyi fertőzöttségre utalnak. A százezer lakosra jutó bűncselekmények száma 3467. A biztonságérzetet leginkább befolyásoló, közterületen elkövetett bűncselekmények száma a 2004-es 1211-ről 2008-ra 1604-re emelkedett.

A kapitányság állománya igen fiatal, az átlagéletkor 31 év. Kevés a közterületre vezényelhető erő (a városban szolgálatonként négy-öt kolléga), a bűnügyi előadók leterheltsége kiemelkedő, a minőségi munkát már-már ellehetetlenítő (fejenként negyven-hatvan folyamatos ügy). A kapitányság székhelyén kívüli tizenhét településen Adony és Ercsi székhellyel két osztály jogállású rendőrőrs működik. A több mint százezeres populáció rendőri ellátottsága gyér, az egy rendőrré jutó lakosságszám 623, ez majd kétszerese az országos átlagnak (rendőrönként 325 lakos). Az illetékességi terület bűnözésszerkezete a települések bűnözés-kibocsátó képességét vizsgálva eltér az átlagos vidéki rendőrkapitányságokétól, kétpólusú: Dunaújváros mellett Ercsi is számottevő súllyal esik latba.

Sokkoló események

A városban élők közbiztonságérzetének csökkenését számos történés segítette. A legfontosabbak bemutatásához a sajtóban közölt elsődleges híradásokat hívtam segítségül.

¹⁰ 2010. decemberi adat

1. „...A köznyugalmat igazán irritáló bűntettek száma alapján Dunaiújvárosban volt a legveszélyesebb élni 2008-ban. A 49 ezer lakosú megyei jogú településen több rablást követtek el (64-et), mint a 167 ezer lakosú Szegeden (54) vagy a 110 ezres Kecskeméten (30). Sőt az országban tavaly 5 olyan, Dunaiújvárosnál nagyobb város is akadt (Nagykanizsa, Sopron, Veszprém, Zalaegerszeg, Békéscsaba), ahol együttvéve sem hajtottak végre annyi rablótámadást, mint a Fejér megyei iparvárosban. A támadó jellegű bűncselekmények összesített listáját 2008-ban egyébként ugyancsak Dunaiújváros vezette, ahol ötször annyi testi sértés, erőszakos közösülés, garázdaság és más agresszív törvénysértés történt, mint a legbékésebb helynek számító Nagykanizsán...”¹¹
2. „Kábítószerral való visszaélés miatt ismeretlen tettes ellen nyomozást indított a rendőrség a hétvégén a dunaiújvárosi Bakafogda és a szomszédos 2222 Club nevű szórakozóhelyeken történt csoportos mérgezés ügyében – tudtuk meg Németh-Kész Mónikától, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság sajtóreferensétől. A diszkóban öt férfi és egy nő lett rosszul: a 23 és 29 év közötti fiatalokat a mentők szállították a dunaiújvárosi kórházba, ahonnan mostanra már mindannyiukat hazaengedték. Az intézmény nem adott információt az esetről, Zacher Gábor toxikológustól – aki szakmai segítséget nyújtott az ügyben a dunaiújvárosi kollégáinak – megtudtuk: két fiatal légzésavarok miatt órákon át lélegeztető gépre kellett kapcsolni.”¹²
3. „Egy pulóver miatt robbant ki Dunaiújváros szívében a nyílt utcán a hétfői tanítás után az a verekedés, amelyben egy középiskolás fiú leszúrt egy másik fiatal. Kedden közös gyertyás megemlékezést tartottak az áldozat tanárai, iskolatársai. A gyilkossággal gyanúsított 16 éves V. Martin és a 18 éves áldozat, M. Csaba két külön középiskolába járt. Az eset körülményeiről Németh-Kész Mónika, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője elmondta: a későbbi áldozat két barátjával – egy 20 és egy 18 éves fiúval – egy autóban utaztak, amikor meglátták az iskolából gyalogosan hazafelé tartó, 16 éves diákot, akin egyikük két héttel korábban eltűnt pulóverét vélték felfedezni. A három fiatalember kiugrott a kocsiból, kérdőre vonták a pulóveres fiút, majd mindhárman verni kezdték. Információink szerint a dulakodás közben V. Martin elővette a magánál tartott kését, és többször hasba szúrta M. Csabát, aki nem sokkal később belehalt sérüléseibe. A rendőrök őrizetbe vették a verekedésben könnyebben megsérült késelőt, a másik

¹¹ Keleten a helyzet változó. Városok büntügyi toplistája I. Hvg.hu, 2009. augusztus 26.

¹² Randidrog bódíthatott Dunaiújvárosban. Népszabadság Online, 2009. július 27.

- két fiatalember ellen pedig csoportos garázdaság miatt indítottak eljárást. A rendőrségi szóvivő elmondta: még vizsgálják, miért volt kés a 16 éves diáknál, illetve valóban az áldozat pulóverét viselte-e a gyilkosság idején.”¹³
4. „Dramai jelenetek játszódtak le szombaton hajnalban Dunaiújvárosban. Információnk szerint a Bánki Donát Szakközépiskola egyik tanárnője lakása ablakán kiszűrve életveszélyesen megsebesített egy tinédzser lányt. Forrásaink szerint a harmincnégy éves, angol szakos tanárnő és a tizenhat éves lány tavaly még bizalmas, gyengéd kapcsolatot ápolt. A diáklány állítólag azért ment a Szórád Márton úti lakáshoz, hogy rendezze kapcsolatukat. A lány kopogtatott a földszinti lakás ablakán, majd elkezdte verni az ablakrácsot. A tanárnő nem engedte be, és hiába kérte, hogy menjen el. A hivatalos rendőrségi beszámoló szerint hajnali fél háromkor kért segítséget telefonon a kapitányság ügyeletén: – A járőrök azonnal a helyszínre mentek, de a lakás közelében senkit nem találtak. A lány ugyanis meghallotta, hogy bent a rendőrséggel beszélgetnek. A járőr távozása után azonban visszatért a helyszínre, és tovább folytatta a dörömbölést. A következő hívás már a mentőktől érkezett az ügyeletre: a Szórád Márton úton mellkason szúrtak egy fiatal lányt – tájékoztatta lapunkat Németh-Kész Mónika. A nő a második alkalommal már nem szólt a rendőröknek. Felvett egy konyhakést, amivel többször kiszúrt az ablakon. Az egyik szúrás eltalálta az ablakrácsra felkapaszkodó lány mellkasát – tette hozzá a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője. Lapunk úgy tudja, a vérző lány hiába kérte, hogy a tanárnő telefonáljon segítségért. A mentőket egyik tanítványa értesítette, aki a hajnali órán a tanárnő lakásán tartózkodott. A tizenhat éves tinédzseren ezt követően három órás életmentő műtétet kellett végrehajtani a Szent Pantaleon Kórházban. A szúrás ugyanis egy artériát is eltalált.”¹⁴
5. „Víg Alexandra 2010. június 14-én tűnt el dunaiújvárosi lakásukból, iskolába indult, ahová nem érkezett meg. 2010. november elején a Duna-parton egy 16 éves meggyilkolt lány fához kötözött holttestét találta meg egy 8 éves kislány. A környékeliek állítása szerint a nyár elején eltűnt fiatal lány volt az áldozat, de ezt a rendőrség akkor nem erősítette meg. Mint utólag kiderült, valóban Víg Alexandrát találták meg. A holttest megtalálása után rendkívüli halál miatt indított közigazgatási eljárásban igazságügyi orvos szakértőt rendeltek ki annak megállapítására, hogy mi okozta a fiatal lány halálát. Ebben az orvos szakértő nem tudta egyértelműen kizárni az idegen-

¹³ Halálos szúrás egy pulóver miatt. Népszabadság Online, 2010. április 14.

¹⁴ Tanárnő szúrta mellkason a lányt. Dunaiújvárosi Hírlap Online, 2010. augusztus 1.

*kezűséget, ezért a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztályán nyomozást rendeltek el emberölés büntett gyanúja miatt.*¹⁵

Ezek a történések újra kikezdték a rendőrség tekintélyét. Újra, mert 2003-ban az országban addig példa nélküli korrupciós ügyben 13 dunaújvárosi rendőrt vett őrizetbe az ügyészség. Az ebből fakadó presztízsveszteség utáni talpra állás fáradságos éveiben, valamint a 2009-es és 2010-es évek (nem csak) városunkon végigsöpörő erőszakhulláma után nem volt könnyű rendőrnek lenni. A kapitányság folyosóin állandó téma volt, hogy a helyi internetes portálokon éppen ki és mi miatt ócsárolta a helyi rendőrséget. A közbiztonság országos helyzetével kapcsolatos szélsőséges megnyilvánulások sem javítottak a helyzetünkön.

A negatív közvélekedéshez kiváló táptalajt nyújtott az is, hogy a politika és ennek hatására a sajtó országosan is zászlajára tűzte a közbiztonság – ezzel együtt a rendőrség – hanyatlásának kérdését, a közelgő országgyűlési és helyhatósági választások kampányának vezető szlogenjei közé kerültek a közbiztonság helyreállítására vonatkozó jelszavak.

Dunaújvárosból az országos irányvonalakat nehéz befolyásolni. Olyan megoldásokat kellett keresni, amelyek helyben hatnak, egyértelműsítik, hogy a közbiztonság egyik legfőbb letéteményese a rendőrség, mindazonáltal a rendőrség nem maradhat egyedül a rend ügyének előmozdításában. A munka középpontjába a megelőzést és az együttműködést állítottuk, partnereket kerestünk, és hamar kiderült: nem leszünk egyedül.

Megoldások (?)

A megoldás kulcsa nem túl újszerű és nem is túl tudományos: az ügyeket gyorsan és hatékonyan fel kell deríteni. Az ismertetett kábítószer-túladagolós ügyben nyomozó csoportot állítottunk fel, amely egy hét után megtalálta az elkövetőt. Természetesen ezt a sajtó tudomására hoztuk, a visszajelzés pozitív volt. Sok évig az efféle ügyekről tartott beszámolók eddig tartottak: megtörtént, elfogtuk, siker, taps, kész. Bünmegelőzési alosztályunk kollégái azonban továbbgondolták a történetet. Mivel az eljárás sikerét már nem vesélyeztette, az ügyben felgyűlt információkat hasznosnak vélték szélesebb körben megosztani. *Biztonságos szórakozóhelyeken szórakozunk biztonság-*

¹⁵ Vig Alexandra (már nem keresik). eltuntinfo.blogspot.com

gosan címmel fórumot hirdettünk meg, erre minden helyi szórakozóhely vezetőjét, a szórakozóhelyek ellenőrzésére felhatalmazott hatóságokat, az Egészség-megőrzési Központ vezetőjét, az önkormányzat közbiztonsági bizottságának tagjait, a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum elnökét és a sajtó képviselőit is meghívtuk. Az ügy ismertetésén és a közös feldolgozáson túl sor került a szórakozóhelyek vezetőinek problémafelvetéseire is. A sikeres felderítés apropóján a szórakozóhelyeket érintő egyéb kriminális jelenségekről is szót ejtettünk. Egyre több ügyünk volt ugyanis diszkókban előforduló szexuális bűncselekmények miatt, és az erőszakos, garázda jellegű cselekmények is nagy gondot okoztak. Tudatosan hozakodtunk elő a latencia problémájával is, ugyanis mind a kábítószer-jelenség, mind pedig az erőszakos és szexuális bűncselekmények körében az eseményekről nagyon sokat tudó alkalmazottak és vezetők eltussolták a történeteket. Nem volt előzmény nélküli az említett, kis híján tragédiával végződő kábítószeres ügy sem, tudomást azonban csak a történetek után szereztünk róla. Közösben döntöttük el, hogy kialakítjuk azt a jelzőrendszert, amellyel az eseményekre gyorsan és adekvát módon tudunk reagálni, tiszteletben tartva a vállalkozók általunk is elfogadható érveit is. Nyílt lapokkal kell játszsanunk az ellenőrzések idején. Minden jelen lévő hatóság elmondta, hogy milyen szempontok alapján mit ellenőriz, és a mulasztások milyen szankciókkal járnak. Nincsenek illúzióim: az éjszakai szórakozóhelyek élete ma sem nyitott könyv előttünk, de tény, hogy a jelzőrendszer, az ellenőrzés és a diszkók környékén erősödő rendőri jelenlét nyomán egyértelműen javult a helyzet.

A későbbiekben más ügyek feldolgozásánál (szándékosan nem felderített írtam) is igénybe vettük az érintettek segítségét, ilyen volt a száznál is több alagsori tároló feltörése ügyében a társasházi közös képviselők összehívása, vagy az iskolai erőszak elharapódzása után a pedagógusokkal és a szülői munkaközösségek vezetőivel végzett közös munka.

Iskolai erőszak

Ahhoz, hogy érthető legyen, miért szükséges a téma megtárgyalása, vissza kell kanyarodnunk egy pillanatra az esetismertetésekhez. A *Heti Világgazdaság* idézett cikke után levélben fordultam az újság szerkesztőségéhez. Mindenképpen szükségesnek tartottam értelmezni is azokat a számokat, amelyek alapján a cikk szerzője Dunaújvárost a bűn és az erőszak melegágyának állította be.

A számok önmagukban való értelmezése összemossa az útonállászerű rablásokat, vagy éppen a pénztintézetek ellen intézett fegyveres rablásokat az- zal, ha a 6. B háromszor bukott V. Tamása a nagyszünetben „Add ide a zseb- pénzedet, vagy kapsz egy maflást!” felkiáltással végigmege az osztályon, ami húsz esetben eredménytelen marad (húszrendbeli rablás kísérlet), a hu- szonegyedik diáktól azonban megkapja, amit szeretett volna (egyrendbeli be- fejezett rablás). Ettől persze még érheti (és érte is) kritika a kapitányságot: „Gyerekcsinnyekből csinálnak bűncselekményeket, így nővelik a felderítést”, „Nincs jobb dolguk, mint az iskolákban nyomozni!”, stb. Valóban: nagyon vékony a határvonal a gyerekcsinnyek és a büntetendő cselekmények között. A rendőrségnek alapvetően nincs helye az iskolákban, nem is lehet célunk, hogy eltévelyedett diákokat bélyegezzünk meg. Azokban az esetekben, ahol elegendőnek látszott egy osztályfőnöki órán vagy egy szülői értekezleten át- beszélni a problémás jelenségeket, nem is mentünk tovább. Nagyot kellett „birkózni” a pedagógusokkal is, ők ugyanis, teljesen érthető módon, a saját hivatásuk által nyújtott nevelési eszközökben bízva idegenkedtek a rendőrség megjelenésétől. Az ehhez történő végletes ragaszkodás azonban nem egy esetben tragikusan rossz döntésnek bizonyult. Az egyik kollégánk a gyerme- két kísérte el egy születésnapra zsúrra, ott hallotta egy tizenegy éves fiútól, hogy az egyik meghívott azért hiányzik, mert az osztálytársai éveken át min- dennap megverték, utoljára annyira, hogy mentőt kellett hívni hozzá, miután a bántalmazói percekig ugráltak a fején.

Az esetismertetésekben kiténik, hogy az iskolákban elharapódzó, kezelet- len erőszak tragikus következményei egyre-másra megerősítést adtak a törek- véseinknek. Nem egy fórumon vagy interjú után az addigi ellenzők sűrűn bó- logattak: abban a városban, ahol iskolások egy pulóver miatt ölnek, ahol tanár a diákját késeli meg, ahol egy általános iskolás diáklánnyal végeznek kegyet- lenül a Duna-parton, igenis szükség van az iskolai erőszakkal kapcsolatos rendőrségi beavatkozásra. Ma már az iskolák keresnek meg gondjaikkal, ők kezdeményezik a hasonló eljárásokat. Együtt haladunk az úton az önkormány- zattal, a gyámügyi hivatallal, a családsegítő szolgálattal és az iskolákkal.

Az iskolai erőszak ellen kell megoldást keresnünk, tehát ez nem megy anélkül, hogy a gyerekekkel ne fogadtassuk el magunkat. Először a már em- lített osztályfőnöki órák keretében mi mentünk hozzájuk. Bűnmegelőzési kollégánaink fiatalok, értenek a gyerekek nyelvén, és a mondanivalójuk is könnyen emészthető. Az iskolákban tartott osztályfőnöki órák nem számíta- nak falrengető újdonságnak, sok helyen működik ez. Csupán arra kell figyel- ni, hogy valódiak, hitelesek legyenek.

Próbálkozunk mással is. Nem feltétlenül direktben kapcsolódva az erőszakos bűnözéshez, annál közvetlenebbül a diáksághoz. Összefogva tűzoltókkal, mentőkkel, polgárőrökkel, a várossal, valamint a helyi kamaraszínház színészeivel 2009 szeptemberében középiskolás osztályokat hívtunk meg egy előadásra, amelyen a diszkóbalesetek veszélyeire hívtuk fel a figyelmet. Az előadás végén levetítettünk egy kisfilmet, amelyben fiatalok részegen és bódultan buliznak, majd autóba ülnek, és balesetet szenvednek. A film itt véget ért, majd a történet a város főterén folytatódott tovább. A baleset után intézkedéseket szimuláltuk, a tűzoltók az autót vágták szét, hogy a mentők életet menthessenek, a rendőrök helyszíneltek, és a baleset ittas okozóját fogták el. A forgatókönyv szerint az egyik utason már nem lehetett segíteni. A szimuláció végén a baleset helyszínén megjelentek a szülők, akiket profi színészek alakítottak. A Városháza teret betöltő háromszáz diák és tanár döbönt csendben figyelte a történeteket. Hatásvadász akció volt, de sikeresnek bizonyult.

2010-ben a Rendőrség-történeti Múzeum vándorkiállítását hoztuk el a kapitányságra. Hétszáz kiskisiskolást tudtunk másfél hónap alatt a rendőrségre csábítani, ezzel is közelebb hozva a várost és a rendőrséget.

A város egyik középiskolája tíz éve működtet rendvédelmi tagozatot. Az eddig kiaknázatlan együttműködést szorosabbra fűztük, ma a diákokkal közösen folytatunk bűnmegelőzési kampányokat, szórólapozást a bevásárlóközpontok közelében, illetve a hiszékeny és kiszolgáltatott idős emberek körében.

Mindezek tükrében talán nem ok nélküli, hogy 2011 ugyan ügyeket hozott még az iskolákból, de botrányokat már nem.

Rendészet és önkormányzat

A közbiztonság helyi feladatairól való gondoskodás az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. szakasza szerint az önkormányzat kötelező feladata. Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata e feladatkörét a következő területeken látja el:

- a közbiztonság és a társadalmi bűnmegelőzést érintő közgyűlési döntések előkészítésére közbiztonsági és társadalmi kapcsolatok bizottsága néven önkormányzati bizottságot működtet;
- közterület-felügyeletet működtet;
- a hatáskörébe utalt ügyekben szabálysértési hatóságként jár el;
- Dunaújváros Közbiztonságáért díjat alapított;
- működteti a Dunaújváros és Környéke Közbiztonságáért Közalapítványt;

- térfigyelő rendszert működtet;
- a várost érintő bűnmegelőzési feladatok koordinálására bűnmegelőzési referenst foglalkoztat;
- az önkormányzati képviselők közül közbiztonsági tanácsnokot jelölt ki;
- működteti a kábítószerügyi egyeztető fórumot;
- a rendőrkapitányság működési költségeihez (túlóra-finanszírozás, eszközbeszerzés) anyagi segítséget nyújt;
- városi körzeti megbízotti irodákat létesít;
- támogatja a helyi polgárőrségek működését.

A felsorolásból látható, hogy az önkormányzat számos ponton beavatkozhat a közbiztonság helyi alakulásába. A vállalások közül jó néhány (közbiztonsági tanácsnok, bűnmegelőzési referens, körzeti megbízotti rendszer kialakításában nyújtott segítség, térfigyelő rendszer) az elmúlt négy év „terméke”. Ez is oka annak, hogy a közbiztonsági tanácsnoki vagy a bűnmegelőzési referensi funkciók pontos tartalma folyamatosan formálódik, mindkettőben látható a rendészeti feladatok összehangolására és a helyi települési érdekeknek való megfeleltetésére irányuló törekvés.

Az önkormányzatok rendészeti jogosítványaival kapcsolatban a jelenleginél nagyobb potenciált látok a közterület-felügyeletekben. A közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény megalkotta a fő váz elemeit egy az önkormányzat által működtetett rendészeti feladatkörű intézménynek. A törvény sarokpontjai véleményem szerint a következők:

- A közterület-felügyelő hivatalos személy.
- A törvény a kistépülések helyzetbe hozásának érdekében lehetőséget nyújt a közterület-felügyelet önkormányzati társulások általi működtetésére.
- Feladatai közé tartozik a közterület rendjére, tisztaságára vonatkozó rendelkezések betartatása, valamint a társadalmi bűnmegelőzési feladatok megvalósításában és a közbiztonság, közrend védelmében való közreműködés.
- Együttműködési kötelezettséget állapít meg a rendvédelmi szervekkel.
- A közterület-felügyelet 2009-től térfigyelő rendszert működtethet.
- A felügyelet munkájába rendőrségi kontrollt épít be, amikor a felügyelő intézkedéseivel kapcsolatos panaszok elbírálását rendőrségi hatáskörbe utalja, tevékenységével, valamint kényszerítő eszközök használatával kapcsolatban tájékoztatási kötelezettséget állapít meg.

A közterület-felügyelővé válás feltételeként a törvény csupán az egészségi és fizikai alkalmasságot határozza meg, a további alkalmassági követelmények

a közszolgálati jogviszonyból fakadnak. Adatkezelési jogosítványaik a rendőrség felhatalmazásánál jóval szűkebbek, fegyverviselési jog nem illeti meg a felügyelőket.

Társadalmi beágyazottságuk, elfogadottságuk jelenleg nem összemérhető a rendőrségével. Ennek egyik fontos oka, hogy a közterület-felügyelvek az emberekkel a mindennapi gyakorlatban leginkább a kisebb súlyú közlekedési szabálysértések büntetése okán kerülnek kapcsolatba. A társadalmi bűnmegelőzési feladatokban való szerepvállalásuk esetleges, leginkább rendőrségi akciókban segídeknek. Költségvetésükhöz az önkormányzat normatív támogatást nem kap, létszámuk (Dunaújvárosban jelenleg négy fő) és lehetőségeik emiatt is jelentősen korlátozottak. Dacára a térfigyelésre vonatkozó felhatalmazásnak, országosan is elenyésző a közterület-felügyelvek által felügyelt rendszerek száma, a nagyobb szakmai tapasztalat, a több vonatkozásban egyedül a rendőrséget megillető beavatkozási kompetencia miatt a térfigyelő rendszerek működtetése többnyire a rendőrség feladata maradt.

Az önkormányzatoknál határozott igény mutatkozik a saját működtetésű, a bűnmegelőzés és a bűnüldözés területén egyaránt beavatkozni képes rendészeti erőre, ezért jelentős anyagi áldozatokra is képesek. Főként Budapesten jó néhány rendőrség székhelyén működő önkormányzat megbízási szerződéssel foglalkoztat másodállású rendőröket annak érdekében, hogy a térfigyelő kamerák által észlelt eseményekre reagáljanak, vagy városi járőrként közreműködjenek a közterületek, vendéglátóhelyek rendjének fenntartásában. Az alkalmazott módszer tölti ki jelenleg leginkább a közterület-felügyelvek működésében rejlő hézagokat. Dunaújvárosban jelenleg a helyi rendszer alapvetéseinek kidolgozására kapott a kapitányság felhatalmazást. Előnye, hogy a helyi reagálóképesség nő, az így szolgálatot teljesítő rendőrök „vegytisztán” dolgoznak, más feladatba nem vonhatók be. Az önkormányzatok az „önkormányzati járőr” vagy „városőr” feliratú ruhában szolgáló szabadidős rendőrökkel a rendőrkapitányságoknak nyújtott anyagi támogatás lehetőségéhez képest jóval plasztikusabban tudják deklarálni a polgároknak, hogy jelentős erőfeszítéseket tesznek a közbiztonság javítása érdekében. A „találmány” jogi beágyazottsága jelenleg azonban meglehetősen ingoványos talajon áll. Hatóerejét a rendőrök intézkedési kötelezettségére alapozza, amely szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt fennáll az észlelt szabálysértések és bűncselekmények esetén. A legutóbbi idők jogalkotói akarata az újonnan megalkotott szabálysértési és bűncselekményi törvényi tényállásokkal azonban egyértelműsíti, hogy közbiztonsági tevékenységet csak a jogszabályok által erre feljogosított közhatalmi szervek és csak a jogszabályban

meghatározott módon szervezhetnek. Az igény azonban élő és jól kitapintható: ha az önkormányzatoknak törvényi felhatalmazásuk és anyagi források is lenne a helyi rendőrkapitányságon rendőri státusok támogatására, az előbbinél sokkal adekvátabb módon lehetne növelni a közterületi jelenlétet.

A városokban működő körzeti megbízottak fontos támaszai a közösségi bűnmegelőzésnek. Dunaújvárosban a kilencvenes évek közepén megszűnt az addig jól működő rendszer, újjáélesztésére 2008-ban került sor. Fontos lakossági igényt elégítenek ki, közösségi rendőrként funkcionálnak, akik tisztában vannak egy-egy városrész közbiztonsági aspektusú specifikumaival, ismerik az ott élőket, kapcsolatot tartanak a területükön működő intézményekkel, a rendőrkapitányságnak és az önkormányzatnak rendszeresen jelzik a közlekedés vagy a közterületek biztonságosabbá tétele érdekében szükségesnek tartott intézkedéseket. Tevékenységük eltér a falvakban dolgozó kollégáikétól, nem dolgoznak fel bűnügyeket, jóval kisebb arányban szankcionálnak, felvilágosítják, bűnmegelőző tevékenységük erősebb. Irodáikat az önkormányzat rendezte be, több esetben olyan közösségi létesítményekben, ahol a helyi civil szerveződések (nyugdíjasklubok, polgárőrsegek) is helyet kaptak. A panelházas övezetekben rendszeresen tájékoztatják a közös képviselőket, és jó néhány bűnügyi relevanciájú értesüléshez jutnak. A rendőrség oldaláról erősítik a „mi rendőrünk” érzetét, fontos szerepük van a rendőrség helyi reputációjának emelésében. (A lakosság a 2006-os őszi budapesti események és a közbiztonságérzet csökkenése miatt elfordult a rendőrségtől. A bizalom viszszerzésének egyik módja az lehet, ha hiteles rendőrök ápolnak tartalmas kapcsolatot a lakossággal. A kedvező megítélésű rendőrök pedig a testület megítélését is javíthatják.)

A leírtakból látható, hogy az önkormányzatok és a rendőrség kapcsolatában vannak csirái a közösségi rendészetnek. Láthatók az elmozdulás irányai:

- Az önkormányzat részéről nagyobb fokú koordináció szükséges a közigazgatási hatóságok, a rendvédelmi szervek, az önkormányzat és a közbiztonság ügyében közreműködő önkéntes szerveződések között. A közrendvédelmi tanácsnok mint szakpolitikus és a bűnmegelőzési referens mint bürokrata ezt a feladatot tudja teljesíteni.
- Az önkormányzat jelentős erőfeszítéseket tesz a közösségi rendészet működtetésére. A közterület-felügyelet kompetenciája nem fedi le az igényeket, megfelelő anyagi forrás híján hézagpótlásokat hajtanak végre. Ha a központi költségvetés normatívát adna a közbiztonság feladatainak hatékony elvégzésére, akkor részint a közterület-felügyelet fejlesztésével, részint pedig törvényi felhatalmazás alapján az önkormányzat által finanszí-

rozott rendőrségi státusok létesítésével lehetne javítani a proaktív, jelenlétben alapuló rendészeti tevékenységet.

- A közösségi rendszert kialakításában a rendőrség helyi törekvéseit a rendőrség központi vezetésének is támogatnia, ösztönöznie kell.

Bizakodásra ad okot, hogy a város által a belvárosi funkcionális, valamint a kertvárosi szociális városrehabilitációs programra elnyert uniós pályázatok tervezésénél már szerepet kapott a rendőrség véleménye, így lett a terv része a kertvárosi biztonságskapualj-program, és így lett a belváros arculatának tervezésekor szempont az építészeti bűnmegelőzési elemek megjelenítése. A tervek egyelőre tervek maradtak, a végrehajtás csúszik, nem csak rendőrként, városlakóként is remélem, hogy már nem sokáig.

A helyi közbiztonság ügyének társadalmasítására tett törekvések 2011-ben újabb fontos részeredményt könyvelhettek el.¹⁶ A közmunkaprogram keretében a helyi cigány kisebbségi önkormányzat harmincöt városört állított szolgálatba, kiválasztásukban, felkészítésükben a rendőrkapitányság nagy szerepet vállalt, mindvégig szem előtt tartva a közbiztonsági tevékenység szervezésére vonatkozó törvényi előírásokat. A városörök leginkább a bűnmegelőzési jelzőrendszer fejlesztésében kapnak szerepet. A cigány kisebbségi önkormányzat vezetői rendszeresen egyeztetnek a kapitányság bűnmegelőzési alegységével.

A közmunkaprogram egyértelmű sikert hozott. A cigány kisebbségi önkormányzat komolyan vette tanácsainkat, rendszeres jelzésekkel segítette munkánkat. Munkájukhoz tudatosan alkalmazzák a betört ablakok elméletének tanulságait. Graffitiik itt is akadnak szép számmal, metró híján a buszmegállók üvegeit díszítik, a közmunkások jeleskednek ezek eltüntetésében. A város a kezdeti idegenkedés után elfogadta, sőt igényelte a *Rendezett Dunajvárosért* felíratú mellényes embereket. Az első hetek kedvező visszhangja után a helyi politika is meglátta a lehetőséget a közmunkaprogram ilyesfajta megvalósításában.

A sajtókommunikáció

Dunajvárosnak van saját televíziója, rádiója, naponta frissülő internetes portálja, és ami a legfontosabb: a megyei jogú városok sorában egyedülként van

¹⁶ Közmunkások járják szerdától Dunajvárost. Hvg.hu, 2011. augusztus 2.
http://hvg.hu/ithon/20110802_varosor_dunaujvaros

napilapja. Egy ötvenezres város hírlapjának óriási hírigénye. Minden egyes médiával személyes jó kapcsolatom van. Tudomásul kell venni azonban, hogy – főként a politika és sport szempontjából uborkaszazonnak számító nyári és téli hónapokban – nincs annyi esemény, amely minden napra érdekessé tenné az újságot. Hír pedig kell, legjobb persze, ha negatív, és össze-cseng azokkal a témákkal, amelyeken egy ország csámcsog. Az elmúlt években az egyik ilyen téma a közbiztonság volt. Nem vagyunk akkorák, hogy bármi észrevétlen maradhatna, minden közbiztonsági tárgyú történés meghaladja a hírlap ingerküszöbét, és mi ezt a szelet nem fogjuk kellő hatékonysággal a vitorlánkra. A külső kommunikáció mai szabályozása teljes egészében a szóvivőkre bízta a tájékoztatást. Magam is úgy gondolom, hogy ez nagyon kényes kérdés, a legkeményebb szakmai teljesítményt is tönkretetheti a nivótlan kommunikáció, és az is igaz, hogy a kellő időben kellő hangsúlyokkal végzett tájékoztatás előmozdíthatja a munkánk iránti bizalmat. Mindemellett az a helyzet, hogy Dunaújvárosban a sajtó és a közvélemény számára nem túl hiteles és éltszagú a helybeni történés Székesfehérvárról történő kommunikációja. Amikor csak tudunk, saját kollégáink számára kérünk nyilatkozási engedélyt az ORFK-tól, ez azonban rendkívül megnehezíti a proaktív fellépést. Leginkább arra szorítkozunk, hogy reagáljunk, és ha ez nem jó időben, a helyi lakosok számára nem hiteles módon történik, elkezdnek zakatolni az urbánus legendagyártó gépsorok. A Víg Alexandra-ügyben ez olyan szintet ért el, hogy az egyik, ma már nyugdíjas kiváló nyomozó kollégám felesége azzal hívott fel, hogy a szülők nem merik elengedni az Alexandra nevű lányukat iskolába, mert a rendőrség már a negyedik Alexandra keresztnévű lány holttestét találta meg. Mások már húsz (!) gyilkosságról hallottak ezerszázalékos információt. Ez volt az a pillanat, amikor engedélyt kértem interjút adni az ügyben a *Dunaújvárosi Hírlapnak*. Ez január 5-én meg is jelent, és a rémhíreket eloszlatta ugyan, de sokak számára magyarázkodásnak tűnt. Merthogy ennyi idő elteltével már az is volt.

Szóvivőkre szükség van, hiszen óriási a hírérség, ennek professzionális kielégítése nem nyomhatja az operatív feladatokat végzők vállát. Míg ők nyilatkoznak, nyugodtan folyhat a munka. Fontos azonban az is, hogy azok a rendőrök is láthatók, hallhatók legyenek, akiknek a szájából éltszerű a tájékoztatás. Fel kell őket készíteni erre a kicsit sem egyszerű feladatra. A szabályozók változására, rendőreink folyamatos képzésére van szükség ahhoz, hogy ne elszenvedni kelljen a munkánk iránti érdeklődést, ismerjük meg a sajtó adta lehetőségeket és éljünk vele. Ma már messze nem elégséges az „eredményekről beszélni kell, a bajokról meg hallgatni” vezérelv alkalmazá-

sa. Az internet világában minden tettünk és mulasztásunk, erényünk és hiányosságunk blogbejegyzéssé, kommentté, fórumtémává alakul. Nekünk az a dolgunk itt helyben (is), hogy az elsők legyünk a velünk kapcsolatos hírek kommunikálásában. Nem szabad sündisznóállásból figyelni, hogy mit beszélnek rólunk. Jót és rosszat egyaránt vállalni kell, akár a nyilvánosság előtt is, magunkhoz ragadva a kezdeményezésből származó előnyöket. Nem szabad ragaszkodnunk ahhoz, hogy – főként a számunkra nem túl kedvezően alakuló ügyekben – a sajtó lépjen először, mi pedig örök védekezésre, hártásra, cáfolásra legyünk kárhóztatva. Megfelelően offenzív és főképpen konstruktív magatartással felváltva kifoghatnánk a szelet más vitorlájából, és az a miénket dagaszthatná.

Merre tovább?

William Bratton módszere a tudomány művelőinek körében finoman szólva sem aratott osztatlan sikert. Kritikáikban főszerepet kap az az állítás, hogy a jelentéktelen súlyú jogsértések szankcionálása leginkább az azokat elkövető, társadalmi periférián élő embereket sújtja, „kriminalizálja a szegénységet”. *Loïc Wacquant* francia szociológus a *Nyomor börtönei* című művében elemzi és egyértelműen elítéli a módszert¹⁷. Rövid távon valóban mérhetően csökkent a beavatkozási terület bűnözését, de inkább áttelepíti a kevésbé vigyázott helyekre, semmint megszünteti, és nem hat a bűnözés okaira. A bliccelők, falfirkálók, hajléktalanok legitimizált vegzálása teret nyit a rendőri túlkapások előtt. A CompStat pedig, mint minden statisztikai mérőrendszer, leginkább öngazolási célzatú. Wacquant 2011-ben, *Közbiztonsági tornádó* című publikációjában az imént említett könyvének megjelenése óta eltelt idő tapasztalatairól számol be.¹⁸ Megállapítja, hogy a zéró tolerancia elve egyre nagyobb teret hódít a világban, nemcsak a fejlett országokban, de a „második világban” is.

Az elmélet hazai fogadtatása a szakma gyakorlóit sok tekintetben megihlette, a tudomány művelői leginkább kritikával illették. *Finszter Géza* bírálja a statisztikai szemléletét¹⁹, mondván, hogy a kétségtelenül látványos eredmé-

17 Loïc Wacquant: A nyomor börtönei. A „zéró tolerancia” világméretű terjedése. Helikon Kiadó, Budapest, 2001

18 Loïc Wacquant: Közbiztonsági tornádó. Neoliberalizmus és büntetés a XXI. század hajnalán. Eszmélet, 2011. tavasz

19 Finszter Géza: i. m. 144. o.

nyek azért is jöhettek létre, mert a bűnözés kezelését kirívóan magas színről kezdte. A kedvező változások okainak egy része független a rendőrségi intézkedésektől, ilyen például New York lakossági összetételének változása, a kriminálisan leginkább érintett korosztályok (15–35 év) demográfiai mélypontja, vagy az elgettősödött lakónegyedek felszámolása. Megemlíti az úgynevezett „legkisebbfiú”-hatást is, vagyis azt a családszociológiai helyzetet, amelyben a nagyobb testvérek bűnözői karrierjét megtapasztalva a fiatalabbak elutasítják ezt az életmódot.

Érdekes okfejtésre akadtam a *Magyar Rendészet* 2005/2. számában. A *Cserép Attila és Molnár Katalin* által jegyzett *Egy helyi közösségi rendőrségi projekt* című tanulmány a pécsi közösségi rendészeti projekt szükségességének taglalása során a következőket állapítja meg: „*A szubjektív biztonságérzetet nem csupán a bűncselekmények rontják, hiszen a közterületi prostitúció, a kellemetlenkedő koldusok, a rossz szagú részek civilizálatlan magatartása, a falfirka, a fiatalok hangoskodó csoportjai, a csendháborító randalírozás is olyanra teszik a környezetet, amitől az emberek félnek, de legalábbis idegenkednek. A bűnözés elleni hagyományos küzdelem nem elég hatékony. A represszív büntetőpolitika, ezen belül a „zéró tolerancia” elve – részben a jogállami rendszertfelfogás és a garanciális jogok túlhangsúlyozása eredményeként – visszaszorulóban van. Az európai integráció olyan kriminálpolitika irányába halad, amelyet a represszív és a preventív stratégiák szintézise jellemez. Általános tapasztalat, hogy a két típusú büntetőpolitika ötvözete hozott igazán sikereket.*”²⁰

Kanyarodjunk kicsit vissza Bratton parancsnokhoz és a módszeréről szóló tanulmányhoz! Szerzői, William Chan Kim és Renée Mauborgne messze-menőkig elismerték a rendszert. Csakhogy ők nem a bűnözés társadalmi jelenségéhez szorosan kapcsolódó kriminológia vagy szociológia tudományának művelői, hanem vezetéselméleti tudósok. Bratton munkásságát is e tudomány égisze alatt vizsgálták és méltatták – és a lényeg szerintem éppen ebben van. Mert azt nem lehet vitatni, hogy egy jogállam nem azért rendel rendőreihez az erőszak monopóliumát, hogy eltúrje, amint bliccelőket állít falhoz és motoz milliónyi ember szemé láttára egy komplett bevetési csoport. Az sem lehet kérdéses, hogy Bratton intézkedései csak építészeti mélységekbe jutottak, a bűnözés okainak megszüntetésére nem hatottak, vagy éppen csak a felszint karcolgatták. A CompStat-rendszert pedig Bratton találta ki, a

²⁰ Cserép Attila – Molnár Katalin: Egy helyi közösségi rendőrségi projekt kezdeti lépései. *Magyar Rendészet*, 2005/2., 100. o.

maga hasznára. Ha a kritikus tömeg elvén alapuló vezetés elméletéből ennyit jegyeznénk meg, és ebből vonnánk le a konzekvenciát, kiöntenénk a vízzel a gyereket is. A vezetői intézkedések adekvátsága, szükségessége nem függetleníthető azok eredményeinek bűnözésre gyakorolt hatásától. Mert azzal, hogy rendőreinek elrendelte a metróval történő munkába járást, közel vitte őket a problémához. A lakossági találkozókkal érzékenyítette őket a közosság gondjaira, mint ahogy a belső kommunikáció reformjával is ezt tette. Szövetsége Giulianival pedig a rendészet társadalmisítása irányában tett lépésként is értékelhető. A problémaorientált rendészet fontos kellékeiről beszélünk. A máig hiányzó átfogó rendészeti stratégiának a Finszter Géza által készített *A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai* című előtanulmánya külön alfejezetben tárgyalja a korszerű menedzsertechnikák jelentőségét a modern rendészetben. Bratton vezetői stratégiájához meglehetősen közeleli a szervezéseméletek alkalmazásával kapcsolatos álláspontja:²¹ „*A szervezéseméletek képviselői megértéssel fogadták a rendészeti igazgatás sajátosságait, és felajánlották segítségüket. Híven saját tanáikhoz vevőt láttak a rendőrségi szervezetekben, ezért nagyon ügyeltek arra, hogy ezek a vezetők is elégedettek legyenek. A nehézségeket nem takargatták, hangoztatták, hogy a munkát egy kiadós átvilágítással kell elkezdni. Tanácsolták, nézzük meg, melyek a rendőrség erősségei és a gyengeségei, honnan érkezet támogatás, és milyen fenyegetésekkel kell számolni a szervezetnek. Technikájuk az volt, hogy mindezt magukkal a rendőrökkel mondatták ki. Vonzó célokat állítottak: Legyünk még sikeresebbek, a változásokat ne elszenvedjük, hanem azokban vállaljunk társszerzőséget, gazdálkodjunk okosan, működjünk együtt a társadalommal, a polgárokat tekintsük partnereknek és egyben munkánk hiteles értékmérőinek. Törekedjünk az ügyfelek elégedettségére.*”

A rendészet a létezése óta a bűnözés alakulásának nyomában jár, fejlődése a társadalom váltoásaival halad. A társadalom önszabályozása, önkorlátozása pedig sosem megelőző jellegű, azt mindig egy már szorító szükséglet kényszeríti ki. Amikor a közösségi rendészet gondolata a megvalósítás stádiumába lépett, a bűnözés már rég azon a szinten burjánzott, ami a társadalom tűrőképességét világszerte kikezdte. Ebben a helyzetben azonban sem Bratton, sem pedig más vezető rendőr nem tehetette meg, hogy ne azonnal ható megoldást keressen. Ezekre a reformok kezdeti időszakában szükség van, mert a társadalom csak a gyors eredményekkel elégedett. Nem lehet azonban megkerülni a rendészet társadalmisításával összefüggő jogi, politikai és szakmai lépéseket sem.

²¹ Finszter Géza: i. m. 156–157. o.

A Dunatújvárosban bevezetett intézkedések szintén válságkezelési termékek. Nem alternatívái a proaktív és represszív rendészeti módszereknek, hanem azokkal párhuzamosan alkalmazott eszközök. Szükségesnek tartom a rendőri jelenlét növelését, a már említett, az országos átlagnál sokkal rosszabb rendőrsűrűséget nem lehet kreativitással és elszántsággal pótolni. Nem állítom, hogy minden, amit csináltunk, forradalmian új, mint ahogy azt sem, hogy tetteinket tudományos igényű koncepcióalkotás előzte meg. Azt érezzük, és próbáljuk másokkal megértetni, hogy mindnyájunk érdekében a rendőrség nem járhat el egyedül, a rendelkezésünkre álló jogosítványok olykor nem elégségesek, olykor pedig – hiszen van más megoldás is – nem szükségesek a megfelelő közbiztonság megteremtéséhez.

„Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni” – áll az alaptörvény O) cikkében.

A néhány hónapja hatályos alaptörvényben kiemelt szerepet kapott a magántulajdon és a jogtalan támadás elhárításához fűződő jog védelme. Eme alapjog gyakorlásának lehetőségét a már megalkotott és a közeljövőben várhatóan megszülető új sarkalatos törvények és az azoknak alárendelt végrehajtási normák tölthetik meg tartalommal, így alappal érdemi következtetés nem vonható le belőlük. Csírái azonban már látszanak azoknak az elképzeléseknek, amelyek csökkenthetik a rendőrség monopolhelyzetét a közbiztonság potens és legitim intézményei között. A közterület-felügyeletről és a polgárőrségekről szóló törvények módosításai kiszélesítik a hatásköröket. Jó példa erre a térfelügyeleti rendszerek működtetésével kapcsolatos normák változása. A kamerák felügyeletét hosszú évekig csak a rendőrség számára lehetővé tevő normák előbb a közterület-felügyeletnek, majd a polgárőrségeknek is adtak ilyen jogosítványt. Büntetőjogi védelmük is deklarált lett azzal, hogy a közterület-felügyelők hivatalos személyekké, a polgárőrök pedig közfeladatot ellátó személyekké váltak. A szintén 2012. január 1-jétől hatályos, a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény feladatul szabja az önkormányzatoknak a települések közbiztonságának fenntartásában való közreműködést. A törvényi rendelkezés végrehajtási normáit még nem ismerjük, azonban az, hogy az új törvény egyértelmű centralizálási szándéka a közbiztonság ügyét nem érintette, azt is jelenti, hogy nem zárult be az önkormányzat szerepvállalásának, ezzel pedig a rendészet társadalmisítási lehetőségeinek kapuja.

Mindenki ismeri a mesét a furfangos obsitosról, aki kőből levest főzet a magát nincstelennek valló fősvény asszonnyal. Aztán a nincstelenségről kiderül, hogy van minden, amiből kiváló bableves készülhet, csak lelemény kell

hozzá. Valahogy így van ez szerintem a közösségi rendszettel is. A rendszert berkein belül működő szervezeteknek (tűzoltóság, polgárőrség, büntetés-végrehajtás), az igazságszolgáltatás helyi fórumainak (ügyészség, bíróság), a helyi közigazgatásnak (önkormányzat) és a civil társadalom intézményesített vagy intézmény nélküli szereplőinek egyaránt vannak normákban meghatározott feladataik és normákon kívül (felül?) álló szándékuk, lehetőségeik arra, hogy ne csak elszenvedjék, alakítsák is a közbiztonság állapotát. S bár Magyarországon a *community policing*, mint intézményesült rendszer, jelenleg nem elfogadott, ha a rendőrség e törekvéseknek az élére áll, elő tudja állítani a közösség erejével megalkotott rendet. A közbiztonság kölevesét.

IRODALOM

Cserép Attila – Molnár Katalin: Egy helyi közösségi rendőrségi projekt kezdeti lépései. *Magyar Rendészet*, 2005/2.

Finszter Géza: Rendészeti menedzsment. *Magyar Rendészet*, 2003/4.

Finszter Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai. 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest, 2008

Gladwell, Malcolm: Fordulópont. HVG Kiadói Zrt., Budapest, 2007

Kim, William Chan – Mauborgne, Renée: Tipping Point Leadership. Harvard Business Review, April 2003

Kim, William Chan – Mauborgne, Renée: A kritikus tömeg elvére épülő vezetés. *Harvard Business manager*, 2003/5.

Krémer Ferenc – Molnár Katalin – Szakács Gábor – Valcsicsák Imre: A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció. *Rendészeti Szemle Különszáma*, 2010. március

Wacquant, Loïc: A nyomor börtönei. A „zéró tolerancia” világméretű terjedése. Helikon Kiadó, Budapest, 2001

Wacquant, Loïc: Közbiztonsági tornádó. Neoliberalizmus és büntetés a XXI. század hajnalán. *Eszmélet*, 2011. tavasz

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK

Magyarország Alaptörvénye

1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről

2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról

MOLNÁR KATALIN

A szakdolgozatokról

2006. augusztus 30-án, a Rendőrtiszti Főiskola tanári továbbképzésén elhangzott egy előadás, amelynek bővített, szerkesztett változata 2007-ben jelent meg a *Magyar Rendészetben*.¹ Ebben a főiskolán születő szakdolgozatok hiányosságairól, a szakdolgozatokat nem kellően segítő kollégák szakmai és emberi hozzáállásának mikéntjéről fogalmaztam meg elég súlyos kritikát. A rendészeti(?) szakirodalomra jellemzően az az írás is nagyjából visszhangtalan maradt. Ez egyrészt talán szerencsének is mondható, hiszen ha a kritikával érintett, bár névtelenségbe burkolt kollégáim olvasták volna a megjegyzéseimet, akár sértve is érezhették volna magukat. Másrészt viszont egyáltalán nem szerencsés dolog, hogy az ott megfogalmazottakkal senki nem szállt vitába, és feltételezem, nem azért, mert mindenben egyetértett velem, hanem azért, mert 1. vagy valóban nem olvasta az ott írtakat; 2. vagy továbbra is érdektelen maradt a téma iránt. Sajnálatosnak tartanám, ha így lenne.

Miért foglalkozom megint a szakdolgozatokkal?

Annak, hogy most újra ez a téma kerül terítékre, több oka is van. A legközvetlenebb, hogy a *Belügyi Szemle* e számában megjelenik egy friss, ebben a tanévben megvédett szakdolgozat, amelyet szerzője „hózzám” írt, azaz én voltam a konzulense. Volt már ilyesmire példa, hiszen tavaly egy másik szakmai folyóirat, a *Magyar Rendészet* három mesterszakos hallgató szakdolgozatát jelentette meg. A szövegek elé írt akkori tanulmányomban² méltattam a szerzőket, s ezt ezúttal is szerettem volna megtenni a mostanival. Magam egy rövidebb bevezetőt szándékoztam írni a dolgozat elé, de a szerkesztő azt kérte, hogy ennek apropóján foglaljam össze a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán született szakdolgozatokkal kapcsolatos tanári tapasztalataimat. Örömmel mondtam igent. Ez már a második ok is egyben,

¹ Molnár Katalin: Néhány gondolat a szakdolgozatok elkészítésének színvonaláról a Rendőrtiszti Főiskolán. *Magyar Rendészet*, 2007/1–2., 38–44. o.

² Molnár Katalin: A rendészettudósok új generációja? *Magyar Rendészet*, 2011/2., 8–12. o.

hiszen az elmúlt hat évben történt azért némi változás is ezen a téren, ezeket szívesen megosztom. A 2006 óta eltelt időben természetesen gazdagodtak a saját tapasztalataim, amelyek alapján van egy jó hírem: az akkori kritikáim már nem mindenben és nem annyiszor érvényesek, és ebben a tanulmányban éppen ezekről a pozitív fejleményekről szeretnék beszámolni. A harmadik ok, hogy a szakdolgozatok ügye még mindig és örökösen szívügyem, vagy inkább azt mondanám, hogy a szakdolgozatíró hallgatók számomra továbbra is nagyon fontosak. Mert hiszem, sőt, el is mondják, hogy számukra is ugyanilyen fontos a segítség, amelyet a konzultációk adnak.

Szeretném hangsúlyozni, hogy jelen összefoglalómat, ahogyan a hat évvel ezelőtti is, elsősorban saját személyes tapasztalataimra alapozom. Az akkori és a mostani felkérés is arra vonatkozott, hogy én hogyan látom a kérdést. És szükségszerű is, hogy nem tudok a más tapasztalatairól beszámolni. Ha tehát ez a vélemény túlságosan egyoldalú, az ezért van. Mindazonáltal szívesen olvasnék hasonlóan személyes beszámoló(ka)t ugyanerről a témáról, vagy akár egy objektív vizsgálatot a nálunk születő szakdolgozatokról. Értelmesnek tartanám az erről való oktatói párbeszédet is, persze ha az oktatóinknak nem lenne kisebb gondjuk is nagyobb annál, mintsem hogy a szakdolgozatokkal vagy a szakdolgozókkal foglalkozzanak...

Ha a hallgatókat kérdezzük, igazán nem tudom, hányuknak fontos az, hogy a szakdolgozatukat, afféle kötelező elemként, ne csak „leadják”, hanem miközben készítik, az ehhez szükséges készségeiket is fejlesszék. Az általam „dolgoztatott” hallgatók, biztosan állítom, tisztában vannak ezzel. A szakdolgozat megírása közben ugyanis megtanulhatnak tájékozódni a vonatkozó szakirodalomban, és az olvasottakra szakszerűen, korrektül hivatkozva, felkészülten szembeállítani egymással különböző nézeteket, elméleti vagy gyakorlati megközelítéseket, azokkal vitatkozni. Logikusan felépíteni és érvelően kifejteni egy-egy szakmai kérdést, gyakorlati példákon keresztül, személyesen átélte szituációk segítségével hitelesen is bemutatni és érthetővé tenni a rendszet területén felvetődő jelenségeket; megoldásokat keresni, kitalálni a sokszor megoldhatatlannak tűnő problémákra. Mert ezek igenis érdeklik a nálunk tanuló rendszeti szakembereket, és jó néven veszik, ha mi, az oktatásukkal foglalkozók is nyitottak vagyunk az őket foglalkoztató kérdésekre. Utóbbit bizonyítja, hogy rengeteg későbbi tanórai példa a szakdolgozóimtól, vagyis a mai magyar rendszeti kultúra valóságából származik, amit valahányszor el is mondok, és a hallgatók ezt a „naprakészéget” kifejezetten értékelik.

A témaválasztásokról

Az utóbbi években sok, érdekesebbnél érdekesebb olyan szakdolgozat született a kezem alatt és a nemrég megszűnt társadalomtudományi tanszéken is, amelynek tagja voltam. Ezekből plasztikus képet lehetett alkotni a mai magyar rendészeti kultúra viszonyairól, aktuális problémáiról, a rendészetnek a civilek szerint (is) fontos értékeiről, a nap mint nap jelentkező nehézségekről, az egyéni „túlélési stratégiákról”, a rendészeti munka szépségeiről és veszélyeiről, a hallgatók rendészeti oktatással kapcsolatos igényeiről, sőt, sajátos, csalódásairól is.

És akkor hadd sorjázzanak az előbbi tematikai sokszínűséget mindennél beszédesebben illusztráló példák. Ki gondolná, hogy valakinek eszébe jut, hogy a büntetőeljárásban, közelebbről a kihallgatások alatt a fogyatékkal élő embertársaink számára nyújtunk-e segítséget, és milyen? Mert van ilyen kolléga, s jóllehet személyes okból, de dolgozatában a jeltolmács rendőrségi alkalmazását járja körül – az ehhez szükségszerűen tartozó mély empátiával, toleranciával.

A tapasztalt szakember másokat és önmagát szüntelenül elemző-értékelő igénye érződik abban a dolgozatban, amelyből az alábbi idézet származik: *„Témaválasztásom abból az érzésből fakad, hogy (időnként) megbotránkosztat mások kihallgatása. Nem azért, mert rossz taktikai vagy kommunikációs eszközöket használnak, hanem mert mindenképpen ugyanazokat. Ami egyértelműen azt jelenti, hogy nem ismernek másikat. Ezt azért is helytelenítem, mert nem veszik a fáradságot, hogy jók legyenek abban, amit csinálnak. Tudom, hogy a rendőrség nem teheti meg, hogy elküldjön mindenkit, aki nem alkalmas erre a pályára, de ezeket az embereket akkor nem nyomozóként, hanem valami teljesen másként kellene foglalkoztatnia. Illetve egy olyan, átfogó képzést kellene biztosítania, ahol ezt megtanulhatja a rendőr.”* Szigorú elvárások, kemény szavak. Csak egyetérteni tudok velük.

Egy másik hallgató a rendőrség különböző szolgálati ágainál eltöltött éveit során úgy tapasztalta, hogy az arrogáns viselkedésnek még továbbra is domináns szerepe van a rendőrök körében. Érdeklődve figyelte az emberek erre adott különböző reakcióit, és arra a megállapításra jutott, hogy a rendőr a helyesen megválasztott verbális és nem verbális kommunikáció alkalmazásával jelentősen megkímélhetné magát a felesleges vitáktól és az ezekből eredő kényszerintézkedésektől. Hiszen megfelelő kommunikációval még a különböző kényszerintézkedéseket is le lehet úgy folytatni, hogy egy külső megfigyelőnek fel sem tűnik, hogy a rendőr éppen kényszerintézkedést hajt végre.

A dolgozat fejezetcímei a rendőri intézkedések egyes típusai szerint haladva mutatják be mindezt. Az igazoltatás, a kihallgatás, a szembesítés, a biztonsági intézkedés, az elfogás és előállítás, az elővezetés, a magánlakásban és közterületnek nem minősülő egyéb helyen történő intézkedés, a közlekedésrendészeti intézkedés, a fokozott ellenőrzés és végül a ruházat, csomag és jármű átvizsgálása során a szerző kitűnő példái szerint ezernyi olyan apró kommunikációs momentumra érdemes figyelni, amelyekkel elérhető, hogy az intézkedések ne csak jogszerűek és szakszerűek, hanem kulturáltak is legyenek. A dolgozat fő üzenete, hogy az egyes szituációkban a hangsúly a nem verbális üzenetek legpontosabb vételén és adásán van, de természetesen ha a példa megkívánja, számos verbális megoldást is olvashatunk, amelyek szintén a szerző hozzáértését és érzékeny „adó-vevő készülékét” bizonyítják. A példákban mindvégig egyértelműen jelen van az a humánus, amelyre a rendőri munkában meggyőződésem szerint égető szükség van. Csak a véletlen műve egyébként, hogy dolgozat megvédése után nem sokkal, 2012. június 6-án éppen erről a témáról tartott konferenciát az egyetem közbiztonsági tanszéke, *Ezerarcú rendőri intézkedés* címmel. A hallgató sikerrel szerepelhetett volna előadóként is ezen a tanácskozáson.

Hasonlóan az intézkedésekből indul ki annak a szakdolgozatnak az írója is, akinek a számára az egyetemi tanulmányai tették egyértelművé, hogy a sikeres kommunikáció záloga a készségek fejlesztése. *„Égy kulturált, szakszerű, jól kezelt és jól kommunikált rendőri intézkedés nagy százalékban megnöveli annak biztonságos és eredményes befejezését.”* S tovább is megy: *„Az ilyen intézkedés nagyon sokat javít a rendőrség megítélésén is.”*

Egyébként az elmúlt tizenöt évben folyamatosan nagyon sokan írnak a rendőrség presztízséről, annak fokozatos romlásáról, és sokakat érdekel, hogyan lehetne az elfogadottságot növelni. Pontosan értik, mert a hétköznapiakban a saját bőrükön érzik, mennyire elengedhetetlen lenne ez a munkájuk sikeresebbé tételéhez. Részben a vonatkozó irodalmakat olvasva, részben pedig saját ötleteik, tapasztalataik alapján azt is elég jól tudják, hogyan lenne ez kivitelezhető. Különösen izgalmas az ilyen szakdolgozók sorában gyakorló rendőrségi szóvivőkkel találkozni, az ő gondolataikat figyelemmel kísérem, helyi megoldásairól szóló írásait olvasni. Az elmúlt években négy-öt megyei vagy nagyobb városi szóvivő is volt a szakdolgozóim, s kivétel nélkül mindegyikük magas színvonalú, igényes munkát tett le az asztalra. Köztük olyan is akad, akivel aztán szorosabb szakmai együttműködésünk is kialakult. Az ő kezdeményezőképességének köszönhetően megvalósult egy vezetői kommunikációs készségeket fejlesztő tréning a megyéjükben.

A legkedveltebb témák között mindenképpen említést érdemelnek az egyes kihallgatási formák közben alkalmazható kommunikációs fogások. Egy gazdaságvédelmi ügyekben nyomozó kolléga írásbeli kommunikációs készségeinek köszönhetően ezek a fogások nem elvontak és szárazak, hanem érthetőek, és ami még fontosabb: emberközeli lesznek a kívülálló olvasó számára is. A konzultációk idején ezt a kollégát sokakhoz hasonlóan nemcsak a téma iránt érdeklődő hallgatónak, de a munkáját szerető, a munkája és az emberek iránt elkötelezett (tehát lojális!) szakembernek ismertem meg. Alapossága emberi igényességéből fakad, aminek a munkája közben is bizonyára nagy hasznát veszi. Hiszen egy nyomozás és vizsgálat lefolytatása a részletekre figyelésnek, az összefüggések meglátásának és nem utolsósorban a kommunikációs készségeknek a birtoklását igényli. A kihallgatási taktika ajánlásait az egyetemen az ügynevezett szakmai tanszékeken oktató kollégák tankönyveiből az elmúlt években már magam is szinte „megtanultam”. A diákok szakdolgozataiban ezek szükségszerűen rendre visszaköszönnek. Igazán egyedivé és érdekessé az egyes dolgozatírók saját tapasztalatai, megfigyelései és következtetései tudják tenni ezt a kedvelt témát, mint például ebben a dolgozatban is.

Egy szintén ebben a félévben megvédett dolgozat azt taglalja, hogy az egyes csapaterős rendőri műveletekben mennyire kap hangsúlyt a tömeggel való kommunikálás, és hogy miért fontos, hogy a rendőrök ilyenkor is pontosan megértessék magukat az állampolgárokkal. Megmutatkozik a szerző szakmai tapasztalata és rendszerező képessége, amelynek segítségével „képbe helyezi” a beavatatlan olvasót. Nagyon jók a kategorizálások, a magyarázatok, a részletező leírások. Szó szerint is képbe helyez minket, hiszen dolgozatát a megfelelő mértékben és jól elhelyezett, korrektül hivatkozott fotókkal illusztrálja. Ezeket a mai magyar közéletből vett jeleneteket láthatunk, ahol a rendőrség rendezvények biztosítása vagy éppen tömegosztatás közben látható. Mindezzel a kommunikációnak elsősorban és természetesen a legfeltűnőbb jelzéseit (egyenruha, alakzatok, szimbólumok stb.), azok szerepét tudja szemléltetni.

Az efféle témákat jellemzően levelező tagozatos hallgatóim választják, akik több évet eltöltöttek már a rendészeti szervezetek végrehajtói szintjein. Objektumőrök, járőrök, körzeti megbízottak, nyomozók, vizsgálók, helyszínelők, ügyeletesek, bűnmegelőzésben, ifjúságvédelemben dolgozók. Joggal remélheti a konzulens, hogy a tanulmányaik és a szakdolgozatuk igényes elkészítése után felkészültebben, tudatosabban, magabiztosabban és hatékonyabban fognak dolgozni.

A nappalissokkal kissé más a helyzet. Ők szerény szakmai tapasztalataikat csak a két nyári gyakorlat alatt szerzik, ezért félig-meddig még civilként látják a rendészeti szervezeti kultúrát. Elképzeléseikben, ötleteikben ebből adódóan még kreatívabbak, bátrabbak, bár időnként már náluk is jellemző a kritikai hangvétel visszafojtottsága. Nem ritkán fordul elő az, hogy bizonyos megállapításokat írásban nem vállalnak, s amikor a bírálóknak a konzulens rákérdezik a saját véleményre, vagy felfedez bizonyos ellentmondásokat a dolgozat egyes állításaiban, akkor a védésen őszintén elmondják, miért nem írták le, amit gondoltak. A három egyetemi év alatt hamar megtanulják, hogy a szakmailag is megalapozott, visszafogottan, diplomatikusan megfogalmazott, konstruktív kritika sem feltétlenül és egyértelműen kívánatos a mai magyar rendészeti kultúrában. Nemcsak a kommunikációs tárgyú dolgozatokra igaz ez, bár magam zömében ilyeneket bírálok. Ez az előbbieken felsorolt témákból is nyilvánvaló. Alkalmyszerűen azonban etikai témákkal is fordulnak hozzám a hallgatóim, lévén hogy etikát is oktatok. Elgondolkodtató volt például, amikor a jelöltnek a korrupcióval vagy a magyar rendészeti kultúrára jellemző hatalmi hierarchiával kapcsolatos személyes attitűdjét csak a szóbeli védésen sikerült kiderítenem.

Volt tanszékünk népszerűségét különben a szakdolgozati témaválasztások számából az elmúlt évtizedekben egyértelműen lehetett látni. Azt hiszem, nem járok messze a valóságtól, amikor ezt – egyebek között – azzal is magyarázom, hogy a hozzánk írt dolgozatokban sokkal nagyobb mértékben megengedett, sőt a társadalomtudományokhoz szükségszerűen hozzá is tartozik ez a hangvétel. Valamennyi tantárgyunk keretében tanítottuk a hallgatóknak a szakmai alapokon álló, érvelő és építő kritikát, amelyet kifejezetten élvezettel művel(né)nek. Sokszor, éppen ezért, szellemileg és lelkileg is üdítő, kellemes órák a szakdolgozati védések. Olyan ritka(?) alkalmak, amikor a hallgató fontosnak érezheti magát, a témáját, a problémáját, amikor nyugodtan elmondhatja a véleményét, az észrevételeit, a tapasztalatait, a meglátásait, a meggyőződéseit, amelyekkel egyedül a szakmai ellenérvek állnak szemben, és nem a félreértelmezett tanári, vagy ami még rosszabb, előljárói tekintély, hatalom.

Mire való a konzulens?

A hallgatók szakdolgozati témaválasztása természetesen sok mindentől függ. Sokak számára még mindig bizonyára magától értődő, hogy a lehető legkönn-

nyebb ellenállás irányába mozdulva olyan témából írnának, amely a legegyszerűbbnek tűnik. Ám nem biztos, hogy ami egyszerűnek tűnik, az az is. Legkönnyebb megoldásnak azt szokták gondolni, hogy egy „lerágott csontot” újra elővesznek, vagyis a meglévő szakirodalomból összeollóznak egy „új” dolgozatot. Túl ennek az eljárásnak az etikai megítélésén, a szakmai hasznosságát sem kívánom értékelni. Nem mondom, hogy ilyesféle szövegekkel a hozzám jelentkező hallgatók nem próbálkoznak, de szerencsére csak elvétve, s hamar leleplezem őket. Hogy ez miért van így, arra egy furcsa magyarázatom van: a konzulensi riogatás eszköztét használom reklámnak. Azt szoktam mondani ugyanis a potenciális jelentkezőknek, hogy aki hozzám akar jönni szakdolgozónak, az semmi „jóra” ne számítson. Azaz: itt olvasni kell, gondolkodni, önállóan alkotni. Sőt, aki esetleg nem tud írni, azt megtanítom! Aki ezek után veszi a bátorságot, és jelentkezik, valóban nem szokott rosszul járni. A témaválasztást komolyan indokolni kell, és jó előre azt is ki kell találni, mi a célja a dolgozat megírásával. Mielőtt ígert monduk egymásra, hosszasan elbeszélgetünk ezekről, s aki ezt sok(k)nak tartja, visszakozhat. Az első lépés, hogy szakirodalmat adok-ajánlok, amelyben kissé elmélyed a jelölt, majd mindenkitől vázlatot kérek. Ezt eleinte nagyon nem szokták szeretni és érteni sem, de kis győzködés után hamar rájönnek, hogy mennyire fontos a vázlat. Hiszen jó látni a munka menetének tervét, elképzelt ívét, és hasznos, ha van mitől eltérni.

Szintén „belépő” szokott lenni az ügynevezett próbaszöveg, ami alapján meg tudom és meg is szoktam ítélni, a jelölt hogyan ír, milyen készségei vannak e téren. És lehetőleg még a legelejein. Ilyenkor nemritkán még azt is megteszem, hogy egy-egy oldalon, a számítógép korrektúra funkciójának segítségével láthatóvá is téve, kijavítom a hibáit, stilizálom a szövegét, hogy lássa, merrefelé kell változtatnia ahhoz, hogy végül mégiscsak a tudományos stílushoz közelítő szöveget alkothasson. És lassan idomulnak a szavak, gördülékenyebbé válik a fogalmazás, épül-szépül a szöveg... A tavaszi félévben történt épp egy kivétel. A kész(nek vélt) szöveget a hallgató a leadási határidő előtt pár nappal küldte el nekem. Ha hamarabb látom a szövegkezdeményt, az első próbálkozásokat, a fogalmazási és szerkesztési készségeket, akkor hamarabb beleavatkozhattam volna az alkotás menetébe, és bizonyosan sokkal többet segíthettem volna. Így először maradt a keményebb hangú kritika, majd az utolsó biztatások, s idő híján néhány alapvető kérdés, tanács, javítás és végül a kíváncsiság, amellyel az utolsó, immár kinyomtatott és bekötött szövegváltozatot vártam. Szerencsére a kezdetekhez képest pozitív volt a végkifejlet: a dolgozat néhány nap alatt is sokat javult. Messze nem lett töké-

letes, de meglátszott rajta az utolsó napok energiát nem kímélő munkája, a szerző kitartása, amelyet a konzulensi dörgedelmei sem tépáztak meg. Persze van olyan hallgató is, nagyjából minden harmincadik, aki annyira jól fogalmaz, hogy szinte nyomdakész szöveget ad le, s nemhogy a piros tollamra nincs szüksége, de kis túlzással még ösztönzésre se. Megy minden magától, és remekül. A többség azonban igényli a konzulensi beavatkozásokat, és hállás is érte.

A hallgatóink nagyobbik része a szakdolgozati jelentkezés leadásának he-
tében keresi fel, persze ilyenkor már kapkodva és tanácstalanul, a leendő
konzulens. Hozzám idejekorán jönnek, s amennyire tudom, egyáltalán nem
azért, mert azt sejtik, hogy könnyű nálam szakdolgozatot írni. Valószínűleg a
hallgatók közötti információáramlás egyik szép példájának tulajdonítható,
hogy azok választanak konzulensnek, akik valóban dolgozni, tanulni szeret-
nének. Ez aztán meglátszik a dolgozatuk minőségén. Úgy gondolom, ezt pél-
dázza *Budavári Árpád* e lapszámában megjelenő kiemelkedően színvonalas
dolgozata. Ez az örömteli tény arra is alkalmat adott, hogy a tanárként és
szakdolgozatos konzulensként szerzett tapasztalataimat megosszam az ol-
vasókkal.

JÓJÁRT BORBÁLA GYÖNGYIKE

A kiutasítás bírói kontrollja

A szabad mozgás és tartózkodás jogával felruházott személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény (a továbbiakban: Szmtv.), valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (a továbbiakban: Harmtv.) és annak végrehajtási rendeletei, a 113/2007. (V. 24.) (a továbbiakban: Szmvhr.) és a 114/2007. (V. 24.) kormányrendelet (a továbbiakban: Harmvhr.) alapján a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (a továbbiakban: BÁH) a Magyar Köztársaság egységes, migrációt kezelő szerve. A jogsértő külföldiekkel kapcsolatos eljárás lefolytatására más hatóságokkal – a rendőrséggel, az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőséggel, az Alkotmányvédelmi Hivatallal, a Terrorelhárítási Központtal és a Nemzeti Adó- és Vámhivatallal – együttműködve kerül sor.

A BÁH a hazánkba jogellenesen beutazó és tartózkodó külföldiekkel szemben különféle kényszerintézkedéseket alkalmazhat, így idegenrendészeti kiutasítást, beutazási és tartózkodási tilalmat, a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtását, önálló beutazási és tartózkodási tilalmat rendelhet el, valamint személyes szabadságot korlátozó intézkedéseket alkalmazhat.

A 2010. évi nagymértékű idegenrendészeti jogszabályváltozásnak az volt a fő oka, hogy szükségessé vált az *Európai Parlament és Tanács 2008/115/EK irányelvének (visszatérési irányelv)* 2010. december 24-ig történő átültetése. A migrációs tárgyú törvények módosítása következtében az idegenrendészeti kényszerintézkedési eljárás folyamata teljes mértékben megváltozott. Az irányelv alkalmazási köre csak az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozik, előtérbe helyezve az úgynevezett *kétlépcsős modellt*, amely a fokozatosság elvének megfelelően elsősorban az önkéntes hazatérést preferálja, és csupán másodsorban említi a hatósági kísérettel (kitoloncolással) történő kiutaztatást. Újdonságként említendő, hogy a beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésére a kiutasítás után is lehetőség van, valamint az őrizet szabályainak módosulása, amely egyrészt kiterjeszti az őrizetbe vehető személyek körét (családok), továbbá kiterjeszti az őrizet időtartamát egy évre, ha az illegális migráns nem működik együtt az idegenrendészeti hatósággal, vagy a személyazonosítást végző külképviselet tanúsít hasonló magatartást.

A dublini eljárás szabályait az egyes migrációs tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2010. évi CXXXV. törvény vezette be. A közös európai menekültügyi rendszer egyik legfontosabb jogintézménye a Dublin–II rendelet és a kapcsolódó Eurodac-¹ szabályozás. Ezek alapján a Dublin–II rendszerben részes államok – az Európai Unió 24 tagországa, valamint Norvégia és Izland – meghatározott elvek alapján átadják-átveszik egymásnak-egymástól a menedékjogot kérő harmadik országból származó személyeket. Ebben a rendszerben annak a tagállami hatóságnak kell lefolytatnia a menekültügyi eljárást, amelynek a területére először lépett a kérelmező, vagy amely vízumot adott ki a külföldinek, vagy ahol először megindult a menedékjogi eljárása. A kérelmezők azonosítását, Európán belüli vándorlását egy központi ujjnyomat-adatbázis segítségével lehet követni.

Az Eurodacban észlelt találatok segítenek kideríteni, hogy a külföldi korábban már hol nyújtott be kérelmet.

A bíróság által elrendelt kiutasítás

A Magyar Köztársaság bíróságai jogerős ítéleteikben büntetésként mind a harmadik országbeli állampolgárt, mind pedig az EGT-állampolgárt vagy magyar állampolgár harmadik országbeli családtagját a Magyar Köztársaság területéről kiutasíthatják, ha az országban tartózkodása nemkívánatos. A büntető törvénykönyv garanciális szabályként rögzíti, hogy az a személy, aki külön törvény szerint menedékjogot élvez, nem utasítható ki a Magyar Köztársaság területéről.

A bíróság által elrendelt kiutasítás a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények elkövetése esetén végleges hatályú lehet, vagy határozott ideig (egy–tíz év) tart.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására a BÁH bíróság székhelye szerint illetékes regionális igazgatóságának van kizárólagos hatásköre.

Az idegenrendészeti jogszabályok a szabadságvesztés-büntetést töltő EGT-állampolgárok vagy családtagok, illetve a harmadik országbeli állampolgárok vonatkozásában a kiutasítás végrehajtása érdekében a büntetés-végrehajtási intézetekre értesítési kötelezettséget telepítenek a várható szabadu-

¹ 2000. december 11-én, a 2725/2000/EC számú tanácsi rendelettel jött létre. Célja a dublini egyezmény alkalmazásának (a felelős állam azonosításának) előmozdítása, az ismételt kérelmek kiszűrése, illetve az átlépett külső határ országának azonosítása. Eljárás: valamennyi új lenyomatának levétele (14 évesnél idősebbektől), és név nélkül, azonosítóval történő továbbítása a központi egységnek, amely automatikusan összehasonlít, és találat esetén jelez.

lás tényéről: a várható szabadulás előtt legalább hat hónappal jelezniük kell az illetékes regionális igazgatóságnak.

Az Szmvt. és a Harmtv. sem szól a bíróság által elrendelt kiutasítására vonatkozó szabályokról, mivel a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására vonatkozó rendelkezések az alkalmazható kényszerintézkedési jogintézményekre vonatkozóan megegyeznek az idegenrendészeti kiutasítás végrehajtására vonatkozó szabályokkal.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására az idegenrendészeti hatóságok *végzéssel* kötelesek intézkedni.

A végzésnek – összhangban a Harmtv. és az Szmvt. speciális rendelkezéseivel – tartalmaznia kell:

- az ország elhagyásának határidejét,
- azt az országot, ahova a kiutasítás történik,
- az érintett arcképmásának és ujjnyomatának rögzítésére való kötelezést,
- a kitoloncolásról való rendelkezést (csak akkor, ha a bíróság által elrendelt kiutasítás kitoloncolással történik).

Az ország elhagyására nyitva álló határidőt a jogorvoslat iránti kérelem benyújtására nyitva álló határidőre, a harmadik országbeli állampolgár által a közrendre, a közbiztonságra, illetve a nemzetbiztonságra jelentett veszélyre, valamint a visszautazásának előkészítéséhez szükséges időtartamra figyelemmel kell meghatározni.

Megjegyezendő, hogy azt az országot, ahova a kiutasítás történik, a harmadik állampolgárok vonatkozásában az idegenrendészeti kiutasításra vonatkozó szabályok figyelembevételével kell meghatározni, vagyis a visszaküldésre meghatározott ország elsősorban

- a) valamely schengeni állam lehet, amennyiben a harmadik országbeli állampolgárnak van az ez által az állam által kiadott, érvényes tartózkodási engedélye, vagy
- b) az Európai Unió valamely tagállama, amennyiben a harmadik országbeli állampolgárnak van az ez által a tagállam által a 2003/109/EK irányelv alapján kiállított, huzamos tartózkodói jogállást igazoló tartózkodási engedélye, vagy
- c) az az állam, amely a harmadik országbeli állampolgárt visszafogadni köteles, vagy
- d) az az állam, amelyben a harmadik országbeli állampolgár szokásos tartózkodási helye van, vagy
- e) a harmadik országbeli állampolgár állampolgársága szerinti állam, vagy
- f) bármely más állam, ahová a harmadik országbeli állampolgár beutazhat.

A kiutasítás végrehajtása előtt az idegenrendészeti hatóságnak meg kell vizsgálnia, hogy az érintett külföldre vonatkozóan nem áll-e fenn a visszaküldés tilalma. Ha a kiutasítás végrehajtásának akadálya van, ezt a bíróság által elrendelt kiutasításkor is figyelembe kell venni. Mind az Szmtv., mind a Harmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében a végrehajtási akadály fennállását a *büntetés-végrehajtási bíró* állapítja meg. A büntetés-végrehajtási bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

Mindkét törvény alapján a kiutasított közvetlenül kérelemmel fordulhat a büntetés-végrehajtási bíróhoz a kiutasítási akadály megállapítása érdekében. Ha a kiutasított a büntetés-végrehajtási bíróhoz címzett kérelmével az idegenrendészeti hatósághoz nyújtja be, azt – az idegenrendészeti hatóság véleményével kiegészítve – haladéktalanul meg kell küldeni a büntetés-végrehajtási bírónak. Hogyha a harmadik országbeli állampolgár a kérelmével közvetlenül a büntetés-végrehajtási bíróhoz fordult, a büntetés-végrehajtási bíró megkeresi a menekültügyi hatóságot, amely soron kívül véleményt nyilvánít a non-refoulement-tilalom² fennállása tekintetében.

Az Szmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében az eljáró idegenrendészeti hatóság szerzi be a menekültügyi hatóság véleményét. Itt is érvényes az a kivétel, hogy nem kell vizsgálni a visszaküldési tilalom fennállását, ha a visszairányítás vagy a kiutasítás EGT-állam területére történik.

A visszatérési irányelv átültetése előtt az idegenrendészeti jogszabályok nem szabályozták a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtható kérelmek számát, amelynek a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van, ezért az a joghézag számos visszaélésre adott okot a kiutasítások végrehajtásának kijátszása tekintetében. Éppen ezért az új szabályozás rögzíti, hogy a kiutasított külföldi egy alkalommal élhet a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott kérelemmel a kiutasítás tilalmának megállapítása érdekében.

A büntetés-végrehajtási bíró visszaküldési tilalom fenn nem állását megállapító döntésének jogerőre emelkedése után a kiutasítás végrehajtásának nincs akadálya.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának elrendelésére hozott végzéssel szemben *végrehajtási kifogás* terjeszthető elő, amelynek elbírálására a bírósági kiutasítást végrehajtó idegenrendészeti hatóság jogosult. A végrehajtási kifogásnak a kiutasítás végrehajtására nincs halasztó hatálya.

² Senki nem fordítható vissza olyan területek határára, ahol élete vagy szabadsága az egyezményben felsorolt (vallási, nemzeti hovatartozása stb.) okokból veszélynek lenne kitéve.

Ha az idegenrendészeti hatóság a bíróság által elrendelt kiutasítás kitoloncolással történő végrehajtása iránt intézkedett, kettős jogorvoslati rendszer vehető igénybe a következők szerint:

- a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására hozott határozat ellen végrehajtási kifogás nyújtható be, és mellette
- a kitoloncolással történő végrehajtás ellen végrehajtási kifogás terjeszthető elő a kitoloncolás foganatosításának módja ellen.

A bíróság kiutasítást elrendelő ítéletének felülvizsgálatára vonatkozó szabály csak az Szmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében alkalmazható.

Az előbbieknél megfelelően tehát, ha az Szmtv. hatálya alá tartozó külföldi kiutasítást elrendelő bírósági ítélet végrehajtásáig – a szabadságvesztés-büntetés kivételével – az ítélet meghozatalától számított több mint két év telt el, az idegenrendészeti hatóság kötelessége, hogy kezdeményezze a kiutasítást elrendelő bíróságnál az ítélet felülvizsgálatát.

A felülvizsgálat arra irányul, hogy eljárása során a bíróság megvizsgálja, a kiutasítás elrendelése óta történt-e jelentős változás a kiutasított körülményeiben, illetve, hogy az érintett jelentős és tényleges veszélyt jelent-e a közrendre és közbiztonságra, és ennek alapján dönt a kiutasítás fenntartásáról vagy törléséről (Szmtv. 49. §).

Az idegenrendészeti és a bírói kiutasítás végrehajthatóságának akadályáról összefoglalóan a következők mondhatók el.

A kiutasítás végrehajtására halasztó hatállyal bír

- az első menedékkérelem;
- a kiutasító határozat bírói felülvizsgálatára irányuló kereseti kérelem, ha a külföldi kérte a kiutasítás végrehajtásának felfüggesztését: a kiutasítás nem hajtható végre, amíg a bíróság a végrehajtás felfüggesztésének tárgyában nem döntött, illetve ez után, ha úgy döntött, hogy a kiutasítás végrehajtását felfüggeszti;
- a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott, a kiutasítás tilalmának megállapítására irányuló első kérelem.

Az idegenrendészeti eljárásban alkalmazott személyi szabadságot korlátozó intézkedések

Az idegenrendészeti hatóságok a jogsértő harmadik országbeli állampolgár, illetve a szabad mozgás és tartózkodás jogával felruházott személy személyes

szabadságát az idegenrendészeti hatóság az idegenrendészeti törvényekben meghatározott okokból és időtartamban korlátozhatja. Valamennyi személyes szabadságot korlátozó intézkedés elrendelésére, illetve az őrizetek időtartamának meghosszabbítására *bírói kontroll* mellett kerülhet sor.

A visszatérési irányelv átültetésével az őrizetekre vonatkozó közös szabályok kiegészülnek. Az őrizet a kísérelő nélküli kiskorúval vagy a kiskorú gyermeket nevelő családdal szemben is elrendelhetővé válik a gyermek mindegyik felett álló érdekét szem előtt tartva, ha enyhébb intézkedéssel a kiutasítás végrehajtása nem megoldható, de akkor is csak végső intézkedésként legfeljebb harminc napra rendelhető el. Erre figyelemmel az őrizet végrehajtására vonatkozó szabályok is kiegészülnek, ugyanis a kísérelő nélküli kiskorúak vagy a kiskorú gyermeket nevelő családok elkülönített elhelyezésének alapja megteremtődött, valamint külön rendelkezéseket építettek a jogszabályba annak érdekében, hogy az őrizet időtartama alatt a kiskorúak szabadidős tevékenysége és oktatása biztosított legyen.

A visszatérési irányelv vagylagos rendelkezésének megfelelően megszünt az őrizet elrendelése ellen eddig megszokott jogorvoslat (kifogás), mivel időtartamának meghosszabbításáról eddig is a bíróság döntött, így a bírói kontroll továbbra is megvan.

Ha a kiutasítandó személyek kivételesen nagy száma előre nem látott súlyos terhet ró az őrzött szállások kapacitására, vagy az idegenrendészeti hatóságra (szükséghelyzet), a következő általános szabályoktól lehet eltérni: az őrizet időtartamának 72 órás meghosszabbítása hét napra tolódhat, illetve az őrizetet az annak végrehajtására kijelölt helytől eltérő helyen is lehet teljesíteni.

Az eddigi legfeljebb hat hónapos őrizet időtartama további legfeljebb hat hónappal hosszabbítható meg alkalmanként harminc nappal, ha a harmadik országbeli állampolgár nem működik együtt a hatósággal vagy az okmánybeszerzési eljárás a származási ország hatóságainak eljárása miatt elhúzódik. Az őrizetet elrendelő hatóságnak az őrizet hat hónapon túli időtartama alatt az őrizet meghosszabbítására irányuló indítványához csatolnia kell az érintett harmadik országbeli állampolgár együttműködésének hiányára, vagy a kitaloncoláshoz szükséges okmányok beszerzése vonatkozásában a harmadik országbeli állampolgár származási országa, visszafogadására vagy befogadására köteles állam hatóságai eljárásának elhúzódását alátámasztó tényekre vonatkozó tájékoztatást, amelyet a harmadik országbeli állampolgár jogi képviselőjének is meg kell küldeni.

A harmadik országbeli állampolgárokkal szemben az idegenrendészeti hatóságok személyes szabadságot korlátozó intézkedésként kiutasítást előkészítő őrizetet, idegenrendészeti őrizetet, valamint kijelölt helyen tartózkodást rendelhetnek el.

A szabad mozgás és tartózkodás jogával felruházott személyek vonatkozásában személyes szabadságot korlátozó intézkedésként a BAH regionális igazgatóságai kizárólag kitoloncolási őrizetet rendelnek el.

Valamennyi őrizettípust a megyei rendőr-főkapitányságok által fenntartott őrzött szálláson kell végrehajtani. Őrzött szállás Budapesten a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtéren, a Repülőtéri Rendőr-igazgatóságon, Győrben, Kiskunhalason, Békéscsabán családok részére, és Nyírbátorban működik.

Az őrizet céljára figyelemmel az idegenrendészeti hatóság mérlegelési jogkörben eljárva több okból is őrizetbe veheti azt a harmadik országbeli állampolgárt, aki

1. a hatóság elől elrejtőzött, vagy a kiutasítás végrehajtását, illetve a dublini eljárásban történő átadását vagy visszaadását (a továbbiakban: átadás) más módon akadályozza,
2. a távozást megtagadja, vagy más alapos ok miatt feltehető, hogy a kiutasítás vagy az átadás végrehajtását késlelteti vagy meghiúsítja,
3. a kötelező tartózkodásra kijelölt helyen az előírt magatartási szabályokat súlyosan vagy ismételten megsértette,
4. a számára előírt megjelenési kötelezettségét felszólításra sem teljesítette, és ezzel akadályozza az idegenrendészeti vagy a dublini eljárás lefolytatását,
5. szándékos bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott szabadságvesztésbüntetésből szabadult [Harmtv. 54. § (1) bek.].

A Harmtv. az őrizet időtartamára két garanciális szabályt is meghatároz, hiszen az idegenrendészeti őrizet esetében is személyes szabadság korlátozásáról van szó. Ezek a garanciális szabályok a következők:

1. az idegenrendészeti őrizet időtartamába a kiutasítást előkészítő őrizet időtartama is beleszámítandó, tehát a jogsértő harmadik országbeli állampolgár személyes szabadsága őrizetbe vétellel összesen tizenkét hónap időtartamra korlátozható;
2. az őrizetet elrendelő hatóságnak arra kell törekednie, hogy az őrizet a lehető legrövidebb ideig tartson, ezért a kiutasítás végrehajtása feltételeinek megteremtésére az idegenrendészeti hatóságnak soron kívül intézkednie kell.

A kijelölt helyen tartózkodás, más néven kötelező tartózkodási hely kijelölése lényegében őrizetnek nem minősülő személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés. Célja az olyan, jogsértő harmadik országbeli állampolgárok elhelyezésének megteremtése, akiknek esetében az őrizet elrendelésének eleve nincs helye, illetve, akiknek esetében az őrizet elrendelésének vagy hosszabbításának már nincs helye.

Az idegenrendészeti hatóság a harmadik országbeli állampolgár kijelölt helyen való tartózkodását rendelheti el a következő okok esetén:

1. ha a harmadik országbeli állampolgár visszairányítását vagy kiutasítását a Magyar Köztársaság nemzetközi egyezményben vállalt kötelezettsége miatt nem lehet elrendelni, illetve végrehajtani;
2. ha a harmadik országbeli állampolgár kiskorú, és vele szemben őrizet elrendelésének lenne helye;
3. ha a harmadik országbeli állampolgárral szemben őrizet elrendelésének lenne helye, és vele együtt a Magyar Köztársaság területén tartózkodó kiskorú gyermeke az őrizet elrendelése esetén felügyelet nélkül maradna;
4. ha az őrizet határideje letelt, de az őrizet elrendelésére alapul szolgáló ok továbbra is fennáll;
5. ha a harmadik országbeli állampolgárnak humanitárius célú tartózkodási engedélye van,
6. ha a harmadik országbeli állampolgár kiutasítás hatálya alatt áll, és nincsenek meg a megélhetéséhez szükséges anyagi és lakhatási feltételei;
7. ha a harmadik országbeli állampolgárral szemben a hatóság elől való elrejtőzése, a kitoloncolás vagy az átadás végrehajtása más módon való megakadályozásának veszélye, illetve szökés veszélye miatt idegenrendészeti őrizet elrendelésének lenne helye, és az őrizet rá nézve – különös tekintettel egészségi állapotára, életkorára – aránytalanul súlyos hátránnyal járna [Harmtv. 62. § (1) bek.].

A kijelölt helyen tartózkodás időtartama a Harmtv. rendelkezései alapján csak a közösségi szálláson vagy befogadóállomáson kijelölt kötelező tartózkodási hely esetében korlátozott. Közösségi szálláson, illetve befogadóállomáson ugyanis a kijelölt helyen tartózkodás elrendelésétől számított tizen-nyolc hónapig tartózkodhat a harmadik országbeli állampolgár. Ha az elrendeléstől számított tizennyolc hónap eltelt, de az elrendelés alapjául szolgáló körülmény a harmadik országbeli állampolgárnak fel nem róható okból továbbra is fennáll, a harmadik országbeli állampolgár számára más tartózkodási helyet kell kijelölni.

A szabad mozgás és tartózkodás jogával felruházott személyekkel szemben alkalmazható személyes szabadságot korlátozó intézkedés *a kitoloncolási őrizet*. Az Szmtv. hatálya alá tartozó személyekkel szemben személyes szabadságot korlátozó intézkedésként *kizárólag kitoloncolási őrizetnek* van helye, az Szmtv. ugyanis más őrizettípust, valamint a kijelölt helyen tartózkodás intézményét nem ismeri.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

GULYÁS JÓZSEF

Az eltűnéstől az emberölésig

Sajnos az országban nagyon sok életellenes bűncselekmény történik, ennek ellenére úgy gondoltam, hogy egy olyan ügyet mutatok be, amely valóban eltért a szokványostól. Országos szinten ugyanis csak néhány esetben fordult elő, hogy emberölés elkövetésének megalapozott gyanúja miatt úgy rendelkeztek el nyomozást, hogy nem volt holttest. A feldolgozott ügyben a holttestet megtaláltuk, az elkövetőt sikerült felderíteni, bíróság elé állítani. Az idáig vezető utat szeretném most másokkal megismertetni.

Előzmény

2008. július végén a szabadságomat töltöttem, amikor is a híradásokból értesültem arról, hogy a pécsi Bokor utcai garázsoron felgyújtottak egy személygépkocsit, és annak tulajdonosa eltűnt.

2008. augusztus közepén, az egyik munkanapomon a délelőtti órákban felhívott a kapusszolgálat azzal, hogy egy hölgy beszélni szeretne velem. A hölgy *P. Erika* volt, és elmondta, hogy az élettársa, *H. Vilmos* július 26-án elindult dolgozni, és azóta sem ment haza, a gépkocsiját kiegészve találták meg. Úgy érzi, hogy bűncselekmény áldozata lett.

A következő munkanapomon átmentem a kapitányságra, és áttanulmányoztam a *H. Vilmos* eltűnésével kapcsolatos ügyet. 2008. július 26-án 20.30 körül állampolgári bejelentés érkezett a rendőrség ügyeletére, hogy a Bokor utcai garázsoron felgyújtottak egy személygépkocsit, kéri a rendőrség és a tűzoltóság segítségét. A kiérkező tűzoltók a tüzet megfékezték, és megállapították, hogy szándékos gyújtogatás történt. A rendőrök a gépkocsi rendszáma alapján lekérték a gépkocsi tulajdonosának adatait. Ez után a járőr kiment a gépkocsi tulajdonosának pécsi lakcímére, ahol annak 27 éves lánya, *H. Andrea* tartózkodott. A járőrök beszámoltak az Opel Vectra kiégéséről, majd megkérdezték, mit tud az édesapjáról. Elmondta, hogy az édesapja az élettársával *P. Erikával* él, a nő lakcímén. A délutáni órákban már többször hívta az édesapját telefonon, de nem érte el. Az este folyamán *P. Erika* többször hívta őt telefonon, és érdeklődött, hogy tud-e valamit a férfiről, mert ő nem éri el.

Az elsődleges adatgyűjtésekből kiderült, hogy az ötvenéves H. Vilmos főállásban üveges, másodállásban pedig a Provident Pénzügyi Zrt.-nél dolgozik üzletkötőként és pénzbeszédőként, és szabadidejében hetente néhányszor jár kölcsönöket kihelyezni, illetve a pénzt beszédni. Ilyenkor a gépkocsijával járta végig az ügyfeleket, a munkáját általában este nyolc körül szokta befejezni.

A helyszíni szemlén a kiégett gépkocsi csomagtartójából előkerült H. Vilmos hátizsákja, benne a pénztárcája kétezernégyszáz forinttal, a személyi igazolványa, a jogosítványa, a bankkártyája, a gépkocsi forgalmi engedélye, a kulcsosmói, valamint az utastérből előkerült két összegezt mobiltelefon. A munkájával kapcsolatos papírok is előkerültek, de összegeve. Az ügyfelektől beszédett pénz viszont nem volt a gépkocsiban.

H. Andrea feljelentése alapján a Pécsi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya 2008. július 27-én nyomozást rendelt el ismeretlen tettes ellen a Btk. 324. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés a) pontja szerint minősülő rongálás büntette elkövetésének megalapozott gyanúja miatt.

A nyomozás folyamán kiderült, hogy 2008. július 26-án napközben H. Vilmos több címen is járt, ahol kölcsönöket helyezett ki, illetve ahonnan pénzt szedett be. A beszerzett adatok szerint H. Vilmosnál nagyjából 389 340 forint lehetett. Utoljára a pécsi *Cs. Istvánnál* járt. Cs. elmondta, hogy az életársával él együtt, és összesen hatvanegyezer forint kölcsönük van a Providentnél. H. Vilmos kb. 18.05-kor járt a lakásukban, ők tízezer forintot, kétheti törlesztőrészletet adtak neki, majd a férfi az autójába ült, és elhajtott.

H. Vilmos következő ügyfele *B. Tiborné* volt, 19.00 órára kellett volna oda mennie, de nem érkezett meg.

Kihallgatták a férfi életársát, P. Erikát, akivel 13 éve élnek együtt. H. Vilmos 2008. február 29. óta dolgozott másodállásban a Providentnél ügyintézőként, gyorskölcsönöket kézbesített, illetve törlesztőrészleteket szedett be. E tevékenységét munkanapokon a szabadidejében, míg szombaton reggeltől estig végzi, úgy nagyjából nyolc óráig. Így volt ez 2008. július 26-án, szombaton is. Soha nem volt hiánya. A kérdéses napon este kilenc óra körül próbálta telefonon felhívni Vilmost, de nem vette fel a telefonját. Aggódni kezdett, felhívta a rendőrséget, ahol elmondták neki, hogy a férfi gépkocsija kiégett, őt magát pedig keresik. Elmondása szerint a kapcsolatuk jó, kiegyensúlyozott volt, jól éltek, nem veszekedtek. Kizártnak tartotta, hogy az életársá elhagyta volna.

Ezzel párhuzamosan jelentette be az édesapja eltűnését a Pécsi Rendőrkapitányságon H. Andrea. A kapitányság helyszínelő és akcióosztálya közigazgatási hatósági eljárás keretén belül megtette a szükséges intézkedéseket, de

ezek nem vezettek eredményre. A rongálás büntette, illetve a közigazgatási hatósági eljárás folyamán beszerzett adatok, valamint a megérzésem alapján arra jutottam, „nem zárható ki, hogy H. Vilmos bűncselekmény áldozata lett, majd a holttestét elrejtették, a gépkocsiját felgyújtották”.

Ezekre tekintettel javasoltam az osztályvezetőmnek, hogy rendeljünk el nyomozást a Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a szerint minősülő emberölés büntette elkövetésének megalapozott gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen, H. Vilmos felkutatása, illetve az esetleges elkövető(k) sikeres felderítése érdekében.

2008. augusztus 18-án felvettem a kapcsolatot H. Vilmos élettársával és a lányával, és tájékoztattam őket, hogy megtörtént a nyomozáselrendelés. Elmondtam nekik, hogy a nyomozás alatt mindent elkövetünk annak érdekében, hogy kiderüljön, mi történt. Sajnos azzal is számolni kell, hogy a férfi bűncselekmény áldozata lett. Tudomásul vették, hogy a nyomozás hosszadalmas, aprólékos lesz, és hogy azt sem kizárt, hogy nem járunk eredménnyel. A nyomozás elrendelése után úgy döntöttünk, hogy nem indokolt nyomozó csoport felállítása, jobbnak láttuk, ha csak a társam és én dolgozunk az ügyön. Minden egyes érintettel mi akartunk beszélni, hogy semmilyen információ ne kerülje el a figyelmünket. Fontosnak tartottuk az ügyfelekről kialakított a személyes benyomást.

A nyomozás menete

Az első napokban nagyon részletesen kihallgattuk H. Andreát és P. Erikát. Megtudtuk, hogy a férfi 2008 februárja óta dolgozott a Providentnél. Két mobiltelefonja volt. A kérdéses szombaton reggel nyolckor indult az ügyfeleihez, majd délben hazament ebédelni, és két óraker folytatta a munkáját. Farmernadrágot, sportcipőt és pólót viselt.

Mivel H. Vilmos minden jel szerint a másodállásával kapcsolatosan tünt el vagy vált bűncselekmény áldozatává, így felvettük a kapcsolatot a Provident Pénzügyi Zrt. vezetőjével, és beszereztük a legfontosabb információkat a tevékenységéről és az ügyfélköréről.

A képviselők egyedül dolgoztak, ily módon mindig veszélyben voltak, hiszen az ügyfelek tudták, hogy mindig van náluk készpénz.

H. Pécs délkeleti területén dolgozott, és általában hetven ügyfele volt. A kérdéses napon azonban nem csak a saját ügyfeleit kereste fel, egy munkatársát kellett helyettesítenie, akihez az északkeleti terület tartozott, és neki is nagy-

jából hetven ügyfele volt. A Provident vezetőjétől megkaptuk azoknak az ügyfeleknek a listáját, akikkel H. Vilmos aktuálisan kapcsolatban állt.

Ezek után megkezdttük az ügyfelek egyenkénti kihallgatását, feltérképezését. E feladattal párhuzamosan megkértük a H. által használt két mobiltelefon híváslistáját az eltűnése napjára, illetve az az előtti egy hétre.

Az ügyfelek körében végzett adatgyűjtésekben, kihallgatásokban nem bízunk, de fontosnak, szükségesnek tartottuk, hogy lássuk az ügyfelek viselkedését, és hogy ki milyen környezetben lakik. Bízunk abban, hogy az elkövető közel lakik a gépkocsi felgyűjtésének helyszínéhez, hiszen nem kockázathatta, hogy idegen autóval hosszabb utat tegyen meg, ezáltal növelve a lebukás veszélyét. A gépkocsit a város északkeleti részén gyűjtötték fel, azon a környéken, ahol H. Vilmos helyettesített. Mivel holtest nem volt a kiegészített járműben, illetve annak környezetében, arra gondoltunk, hogy ha a férfi bűncselekmény áldozata lett, akkor az az ügyfél lakókörnyezetében történt, tehát annak a közelében kellett elrejtteni. Ezért volt fontos, hogy minden ügyfél lakókörnyezetét lássuk. Sajnos a nyolcvan százalékuk családi házban élt, amelyhez udvar, kert is tartozott.

A kihallgatások folyamatosan zajlottak, közben megkaptuk H. két telefonjának híváslistáját. A kiértékelésekor kiderült, hogy a férfi a saját készülékén csak a hozzátartozóival és a barátaival beszélt, nekik azonban nem lehetett szerepük a bűncselekmény elkövetésében. A szolgálati telefonján lebonyolított hívások adatai alapján a férfi csak az ügyfelekkel tartott kapcsolatot. H. Vilmos az eltűnésének napján huszonhárom ügyféllel beszélt telefonon. Kihallgatásukkor elmondták, hogy telefonon egyeztettek az időpontot, mikor menjen hozzájuk a törlesztőrészletért. Olyan ügyfél is volt, aki elmondta, ő azt beszélte meg a férfival, hogy a kérdéses napon ne menjen hozzá a törlesztőrészletért, mert nem tud fizetni.

H. Vilmos utoljára *A. Istvánnét* hívta 18.30-kor, azután már nem beszélt senkivel. Utoljára *Cs. Istvánnál* járt 18.00-kor, a következő ügyfele *B. Tiborné* volt, de a megbeszélte 19.00 órai időpontra nem érkezett meg.

A kihallgatások és a híváslisták kiértékelésekor sikerült feltérképeznünk, hogy a kérdéses napon a férfi mely ügyfeleknél járt, és mikor: 18.15-kor eljött *Cs. Istvántól*, majd 18.30-kor *A. Istvánnét* hívta telefonon, és nem érkezett meg *B. Tiborné* lakására, aki 19.00 órára várta.

Az elsődlegesen beszerzett adatok alapján két ügyfél került látókörbe, akiknek közül lehetett H. Vilmos eltűnéséhez. Az egyikük *H. Ivett*, a másik *A. Istvánné*.

H. Ivett a tanúvallomása szerint 2008. július 5-én százhatvanezer forint gyorskölcsönt vett fel H. Vilmostól. A szerződéskötésre és készpénzátadásra H. Ivett házában került sor. A házban tartózkodott a nő akkori barátja, *T. József* is. Július 12-én, majd 19-én rendben lezajlott a heti részletfizetés. A július 26-án esedékes részletfizetés tekintetében H. Ivett abban egyezett meg H. Vilmossal, hogy kilenc órakor találkoznak. A jelzett napon azonban reggel nyolc óra körül küldött egy sms-t a férfinak, azzal, hogy a délután négy óra alkalmasabb lenne neki. A tanúvallomásában H. Ivett azzal indokolta a megbeszélte reggeli találkozó lemondását, hogy egy elfelejtett programja miatt el kellett mennie otthonról.

Noha H. Ivett mindvégig tagadta, hogy köze lenne H. Vilmos eltűnéséhez, szükségesnek tartottuk a poligráfus vizsgálatot. Erre szeptember 17-én került sor. A szaktanácsadói vélemény alapján a nő az inkriminált kérdésekre igazat választott, szavahihetősége nem volt megkérdőjelezhető. Tehát a H. Ivett kapcsán felmerülő gyanút nem sikerült megalapozottá tenni.

A. Istvánné az egészségügyben dolgozik, elvált és egyedül neveli a gyermekeit. Egy emeletes családi házban laknak, amelyhez kert is tartozik. Az épület néhány utcára van attól a garázsortól, ahol H. Vilmos gépkocsiját felgyújtották. A. Istvánné tanúkihallgatására augusztus 28-án került sor.

Sokat mesélt a családjáról, megemlítette, hogy van egy 19 éves fia, *A. István*, aki jelenleg nem dolgozik, de rendőr szeretne lenni. Kérdésre elmondta, hogy nehéz anyagi helyzetben vannak, mivel a házon hárommillió forintos jelzáloghitel van, és ezenkívül további három hitelt vett fel a közelmúltban a Providenttől. Utóbbi 420 ezer forint, hetente tízezer forinttal törleszti. A hiteleket *Cs. Eszter*től vette fel. Többször előfordult, hogy A. Istvánné nem tudott fizetni. A képviselők nem szerették, ha egy ügyfél haladékat kér. *Cs. Eszter* július közepén tájékoztatta A. Istvánnét, hogy a kéthetes szabadsága alatt a kollégája, H. Vilmos helyettesíti. A. Istvánné elmondta továbbá, hogy július 26-án úgy 15 és 16 óra között H. Vilmos felhívta őt, hogy mikor lehet a pénzért. Mondta neki, hogy ne menjen, mert a héten nem tud fizetni. Pontosabban arra kérte a férfit, hogy hívja később, addig megpróbál valakitől kölcsönkérni. Elmondása szerint a férfi ezt tudomásul vette. Átment a szomszédjához, *K. Krisztinához*, de ő nem tudott neki tízezer forintot adni. Este fél hétkor, amikor H. Vilmos felhívta, mondta neki, hogy nem tud fizetni, egy hét múlva kifizeti a részletet az elmaradással együtt. A telefonbeszélgetés után egy ismerőséhez ment, tehát több óráig nem volt otthon. Kérdésre elmondta, hogy H. Vilmos eltűnéséről akkor értesült, amikor a Pécsi Rendőr-

kapitányság munkatársai beszéltek vele. Az esetről, illetve az autó felgyűjtéséről semmiféle információval nem tudott szolgálni.

Arra kértem, hogy másnap küldje be a fiát, mivel őt is ki kell hallgatnom az ügyben. A. István a megbeszélte időpontra bejött, majd elmondta, hogy H. Vilmost látásból ismeri, egyszer látta július közepén, amikor a férfi Cs. Esztert helyettesítette, és ment hozzájuk a pénzért. Elmondta továbbá, hogy nincs barátnője, de közelebbi kapcsolatban áll a szomszédjukkal, K. Krisztinával, erről az édesanyja nem tud. Július 26-án délelőtt otthon volt. Arról tudott, hogy H. Vilmos a délutáni órákban megy hozzájuk a pénzért. Délután átment a szomszédba K. Krisztinához, és este tízig ott maradt. Szükségesnek tartottuk A. Istvánné és A. István poligráfos vizsgálatát. A. Istvánné vállalta, A. István azonban úgy vélte, hogy már mindent elmondott az ügyről, amiben tudott, abban segített, nem kíván tovább ezzel foglalkozni, a poligráfos vizsgálatot *nem vállalja*.

A. Istvánné poligráfos vizsgálatára október 1-jén került sor. A szakértő a szaktanácsadói véleményében leírta, hogy A. Istvánné a vizsgálat alatt együttműködő volt, de a fennálló betegsége miatt a vizsgálatot félbe kellett szakítani. A vizsgálat folytatása, illetve a kontrollvizsgálat nevezett gyógyulása után lehetséges. Meglepett bennünket, hogy a szakértő nem tudta befejezni a vizsgálatot, A. Istvánné ugyanis semmiféle betegséget nem említett a vizsgálat előtt. A kontrollvizsgálat időpontját október 31-re tettük, ez A. Istvánnénak is megfelelt.

A vizsgálat után a szakértő a véleményében leírta megjegyzésként, hogy *„A. Istvánné a vizsgálaton szóban együttműködő volt, állítása szerint nem vett be gyógyszert. A vizsgáló megfigyelése alapján pszichés tempója az előző vizsgálathoz képest lassabb volt, illetve a vizsgálat végére jelentősen meglassult. A vizsgálat során többször meg kellett kérni, hogy tartsa nyitva a szemét, illetve egy esetben két kérdéssor felvétele között (egy-két perc) elszundított. A vizsgálat végétével a vizsgálószékből felállva megtántorodott, majd az épületből kifelé menet is többször megtántorodott. A fenti tünetek a központi idegrendszerre ható gyógyszer pl. nyugtató bevitelére utalnak, mely hatását döntően a vizsgálat végére fejtette ki. Ez a körülmény megkérdőjelezi a vizsgálatot kapcsolatos együttműködési szándékát, illetve jelentős mértékben csökkentheti a vizsgálati lelet értékelésének pontosságát.”*

Az adatok alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy köze lehet H. Vilmos eltűnéséhez, illetve a bűncselekményt a fiával együtt követhették el.

Az egyik nap elmentünk A. Istvánné szomszédjához, K. Krisztinához. Az udvaron beszélgettünk, onnan ráláttunk A. Istvánék kertjére is. Az volt a cé-

lunk, hogy szemrevételezzük a területet. K. Krisztinával beszélgettünk A.-ék kertjéről, hogy milyen szépen művelt. Abban bízunk, hogy a nő megemlíti a látogatásunkat a barátjának, illetve A.-nének.

2009. január közepén megjelentem A. Istvánné házánál, és közöltem, hogy a fiával együtt keressenek fel a főkapitányságon 20-án. Nem igazán tetszett neki, de azt mondta, hogy ott lesznek a megbeszélte időpontban.

A. Istvánné és a fia 2009. január 20-án délelőtt kilenckor megjelent a főkapitányságon. Megtettük az előkészületeket, hogy az ott-tartózkodásuk idején a kertjüket hullakereső kutya segítségével átvizsgáljuk, valamint elvégezzük a házkutatást. A. Istvánnét az udvarra néző ablakhoz kísértem, és megmutattam neki, mekkora erővel vonulunk ki hozzájuk. Közöltem vele, hogy ha megtaláljuk H. Vilmos holttestét, emberöléssel fogjuk őket gyanúsítani. A. Istvánné elgondolkodott, majd kérte, hogy beszélhessen a fiával. Erre természetesen nem adtam lehetőséget.

A szomszédos irodában A. Istvánnal is közöltem a házkutatás, illetve a kert átvizsgálásának tényét, majd neki is megmutattam, hogy mekkora erővel indulunk a házukhoz.

Röviddel ez után A. István megtört, és beszélni kezdett. Elmondta, hogy a házuk északi részénél lévő kertben, egy tuja közelében van elásva H. Vilmos holtteste. Egy zöld ponyvába tekerte be, nagyjából hatvan centi mélyre elásta, majd a test fölötti részt lebetonozta. Az elkövetés eszköze, egy vascső is a holttest mellett van.

A helyszíni szemlét kiterjesztettük a családi ház helyiségeire, de a szemlebizottság nem észlelt a bűncselekménnyel összefüggésbe hozható nyomot, elváltozást.

A gyanúsított őrizetbe vétele

A holttest megtalálása után sor került A. István előállítására, 14.40-kor emberölés büntette elkövetésének megalapozott gyanúja miatt megkezdődött a kihallgatása a kirendelt védő jelenlétében. A kihallgatás csaknem négy órán keresztül tartott, A. István részletes beismerő vallomást tett.

Gyanúsított ki hallgatása után őrizetbe vettük, majd a bíróság elrendelte az előzetes letartóztatását.

2009. január 22-én elrendeltük a holttest két szakértős boncolását, amely megállapította a halál időpontját. A boncoláskor mintát vettek a későbbi DNS-vizsgálathoz.

2009. január 29-én igazságügyi orvos szakértőt rendeltünk ki annak megállapítása céljából, hogy a helyszíni szemlén lefoglalt vascsővel okozhatták-e a sérüléseket a gyanúsított által elmondottak szerint, illetve megállapítható-e a különös kegyetlenség. Az orvos szakértői vélemény szerint a gyanúsított vallomása nem támasztható alá, mivel a holttesten több sérülés volt. A sérülések keletkezettek a vascsőtől. A sérülések elhelyezkedése és jellege alapján orvos szakértői szempontból különös kegyetlenség nem állapítható meg.

A nyomozás idején H. Vilmos hozzátartozóitól beszereztük a férfi fogkefjét, illetve borotváját.

Hemogenetikus szakértővel DNS-t izoláltattunk a borotvából, fogkeféből, majd a mintákat összehasonlítottuk a boncoláskor rögzített mintával. A szakértő véleményében leírta, hogy a test H. Vilmos holtteste.

2009. február 4-én A. István gyanúsítottat folytatólagosan hallgattuk ki. Közlöttük vele, hogy a beszerzett adatok alapján a terhére rótt cselekmény minősítése megváltozott, és megalapozottan gyanúsítható egyrendbeli, a Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés a) és b) pontja szerint minősülő, előre kitervelten, nyereségvágyból elkövetett emberölés büntettének elkövetésével, valamint egyrendbeli, a Btk. 324. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés a) pontja szerint minősülő rongálás büntettének elkövetésével. Kihallgatásakor a vallomástételt megtagadta, és a későbbiekben sem tett érdemi vallomást.

Közben folytatólagosan hallgattuk ki a gyanúsított édesanyját, mivel szeretnénk volna tisztázni a szerepét, de a fia gyanúsítása után nem tett vallomást.

A holttest megtalálása után felkerestem H. Vilmos lányát és az élettársát. Azt akartam, hogy tőlem, ne pedig a médiából tudják meg, hogy megtaláltuk a szerettük holttestét, és van gyanúsított is.

A nyomozást 2009. május 12-én fejeztük be, a keletkezett iratokat vádemelési javaslattal megküldtük a Baranya Megyei Főügyészségnek, amely július 1-jén elkészítette a vádiratot, majd a Baranya Megyei Bíróságon megkezdődtek a tárgyalások.

Az ítélet

A bíróság a 2010. január 5-én kelt és a Pécsi Ítéletábla végzése nyomán 2010. július 7-én jogerössé váló ítéletével A. Istvánt bűnösnek mondta ki egyrendbeli nyereségvágyból elkövetett emberölés büntettében és egyrendbeli rongálás büntettében, ezért öt halmazati büntetésül tizenhat évi fegyházra ítélte, és tíz évre eltöltötte a közügyektől.

Összegzés

A bemutatott eset eredményes felderítése több, a kriminalisztikai szakirodalomban ismert tényező együttes meglétének és alkalmazásának tulajdonítható. Fontos szerepe volt a nyomozás során végzett lelkiismeretes, kitartó, alapos munkának, de a szerencse is mellénk szegődött. A közigazgatási hatósági eljárás (eltűnés) és a kisebb súlyú bűncselekmény (rongálás) logikai egységére, a közös pontok meglétére már korán felfigyeltek a kollégáim, de az emberölésben történő nyomozás elrendelésére csak az eltűnt férfi hozzátartozóival történő személyes jellegű beszélgetésem után került sor. Az emberölés nyomozásának elrendelése is ritkaság számba megy a hazai – és nemzetközi – rendőrségi gyakorlatban, hiszen nem volt holttest, csupán a megérzésünkre hagyatkozhattunk. A holttest hiánya értelemszerűen nehezítette munkánkat, emellett egy viszonylag széles gyanúsítottai kört kellett alapos vizsgálat alá vonnunk.

A sikert egy klasszikus krimináltaktikai fogás, a blöff hozta meg számunkra, az addig tanúként fellépők körüli egyre szorosabb pszichikai nyomással.

Úgy vélem, hogy a bemutatott nyomozati munka többek érdeklődésére is számot tarthat.

Irk Ferenc: Kétkedő kriminológia.
A rizikótársadalom kriminálszociológiája
Bíbor Kiadó, Miskolc, 2012

A szerző ezzel a könyvvel édesapja emléke előtt tisztelig. Az 1952-ben elhunyt pécsi jogászprofesszor, *Irk Albert*, a magyar kriminológiai kutatások egyik alapítója, éppen száz esztendővel ezelőtt, 1912-ben jelentette meg *Kriminológia I. Krimináletológia* című monográfiáját, amelyet joggal tekinthetünk a XX. század hajnalán bontakozó kriminológiai iskolák első magyar nyelvű összefoglalásának.

A fiú, *Irk Ferenc* egyetemi tanár, aki maga is a kriminológia területén végzett kutatásaival szerzett MTA doktori címet, ezúttal a rizikótársadalom kriminálszociológiájának megírására vállalkozott. A témaválasztás jelzi, mekkorát fordult a világ az apa 1912-es színrelépése óta, aki még leírhatta a következő gondolatot: „*Újabban az alkohol mellett még más élvezeti eszközöknél is igyekeztek krimináletológiai jelentőséget felfedezni. Így a dohányynál, ópiumnál, morfiumnál, éternél és kokainnál. Ezek azonban tekintettel a/ aránylag elenyésző kis körben való elterjedésükre (Európát véve különös figyelembe), b/ az alkohollal ellenkező pszicho-fiziológiai hatásukra, sokkal színtelembek, mintsem a bűnözés tényezőinek külön kategóriáját képezhetnék.*”¹ Napjainkban a kábítószeres illegális forgalma és maga a droghasználat az egyik legaggasztóbb kockázatonövelő tényező, ami nem megoldása, hanem egyik oka a társadalmi bajoknak. Minderre az ifjabb Irk 2012-es látásmódja szerint a társadalom válasza inkább a tolerancia és a függőség gyógyítása lehet. (Azt is mondhatjuk, hogy az apa a tudatmódosítás ártó szokásaival szemben a büntetőjogi üldözést még nem tartotta indokoltnak, a fia pedig már nem tartja hatékonynak.)

Korunk félelmei messze bonyolultabb mintázatban jelennek meg, mint a példaként említett romboló szenvedélyek. Ez a monográfia a veszélyek teljes spektrumát vizsgálja, de nem az általános biztonságelmélet kínálta módon, hanem a büntetőtudományok módszereivel. Ez a probléma redukálását jelenti, ami azonban a megoldások esélyeit illetően inkább előny, mint hátrány.

A büntetőjog alkalmatlan a természet rendjének kordában tartására, de önmagában a társadalom nagy komplexumait meghatározó jelenségek többsé-

¹ Irk Ferenc (szerk.): *Irk Albert emlékkötet*. MTA Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1991, 183. o. [Kriminológiai Közlemények 37.]

gének befolyásolására sem képes. Hatni kizárólag az egyedi, egyszeri és megismételhetetlen jogsértő személyes cselekvésre tud, mégpedig nem is reparációval, hanem a jövőre nézve a büntetés fenyegetésével, a múltra reagálva pedig a tényleges represszióval (ami rendszerint maga a bűnösnek ítélt individuális magatartást sújtó büntetés).

Irk Ferenc a kriminológia professzora, ezért az általa elvégzett kriminál-szociológiai analízis, amit ennek a könyvnek a címe is megígér, az összefüggések jóval szélesebb körét tekinti át, mint amelyre a büntetőkódex a tilalmaival, az igazságszolgáltatás pedig az állami büntetőigény érvényesítésével hatni képes. A kriminológia küldetése éppen az, hogy a legsúlyosabb jogsértéseknek azokat a társadalmi gyökereit kutassa, amelyek az egyes büntetőtilalmakban csakúgy, mint az azokat megsértő jogesetekben rendszerint rejtve maradnak. Igaz viszont az is, hogy a mélyen fekvő, és a bűn felé taszító ok-sági háttér megismerése még nem jelenti azt, hogy hatalmat vagy jogosultságot szerezhetünk az okok megszüntetésére. Ezek az összefüggések abban a három tárgykörben válnak nyilvánvalóvá, amelyeket Irk monográfiája különös gonddal elemez. Nézzük ezeket sorrendben!

Az első rész magának a kockázatnak a társadalomban játszott szerepét tárgyalja, azt vizsgálva, hogy a XXI. század elejének világa ténylegesen a veszélyeknek egy olyan elviselhetetlen szintjével kénytelen-e szembenézni, amelyre nincs példa az emberiség eddigi történelmében. A szerző aggódik, de mértéktartó. Hajlik arra, hogy ne becsülje le a múltban megélt fenyegetéseket sem, sőt elismeri azt is, hogy a veszélyvállalás az emberi nem lényegi tulajdonsága. (A filozófusok azt mondanák, hogy „az ember nembeli lényegéhez” tartozó vonásról van szó.) Ez a gondolat tükröződik vissza a szerző következő megállapításában: *„Amennyiben az ősemberben nem lett volna elegendő kockázatvállalási készség és (mai fogalmainkkal élve) józan elszántság, mai leszármazottjai sem lennének, s már rég a korábban kihalt fajok sorsában osztozott volna”* (34. o.). Az egy másik kérdés, hogy a modernitásban egyre gyengül a társadalom önvédelmi és önszabályozó képessége. Magam is rámutattam a kriminológia tanításait összefoglaló munkámban, hogy a *„fegyelmezés szükségességének felismerése és eszköztárának minden korábbinál erőteljesebb fejlesztése, a közhatalomnak az elkövetett bűncselekményektől és bekövetkezett katasztrófáktól a veszélyek és kockázatok felé fordulása új helyzetet teremtett egyebek mellett a kriminológiának a megelőzésről való gondolkodásában is.”*² Irk Ferenc most méltatott könyvében a hazai szakirodalomban elsőként

² Korinek László: Kriminológia I. kötet. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 466. o.

fedezte fel a veszélyeknek és kockázatoknak azt a megváltozott minőségét, amely a bűnmegelőzés stratégiájának módosítására kötelez.

A másik nagy tematika a globalizáció értelmezése. Minthogy a szerző azt állítja, hogy ezt a jelenséget „*a legjobban a gazdasági szempontok alapján*” közelíthetjük meg, fogalmazhatok úgy, hogy a globalizáció a társadalmi reprodukciók világméretű hatásainak összessége, amelyek eddig nem remélt lehetőségeket nyitnak, de ezzel együtt olyan veszélyek, kockázatok és társadalmi ellentmondások forrásai, amelyek kezelésére a jelenleg ismert védelmi technikák és megoldási képletek elégtelennek bizonyulnak. Minthogy a reprodukció fő színtere a termelés és a piac, könnyen kész az ítélet, miszerint a működési zavarok felelősei a multinacionális cégek és a bankvilág szereplői. Irk Ferenc ezekkel a „bűnösökkel” nem bánik kesztyűs kézzel, de azért arról sem feledkezik meg, hogy a tulajdon szentsége, a szerződéses szabadság és a törvény előtti egyenlőség a mai napig a szabad civil társadalom legbiztosabb fundamentuma. Ezek olyan alapok, amelyek a humán értékek soha nem látott bőségét hozták létre, és mindaddig képesek voltak az ismétlődő válságok megoldására, a jólét és a biztonság korábban nem tapasztalt szintjének elérésére. Azok a mozgalmak viszont, amelyek az egyén szabadságának tagadására esküdtek, csúfosan megbuktak, mert az ígért földje helyett milliókra hoztak mérhetetlen szenvedést. A károk helyreállítása ismét arra a kapitalista üzemmódra maradt, amelyiket most ismételten sokan szeretnének a vádlottak padján látni. A tőkés termelés nem hibátlan, de a történelem tapasztalatai arra intenek, valamennyien jobban járunk, ha a hibáink és az ellenmondásainak orvoslását az azokat előidéző termelési módra bizzuk. Eddig ez bevált!

Irk Ferenc könyvének harmadik vizsgálati tárgya maga a demokrácia. A demokratikus jogállam a kapitalista termelés politikai feltétele. Szabad piacgazdaság nem létezik a jog uralma, a hatalom megosztása és az emberi jogok tisztelete nélkül. A törvény előtti egyenlőség garanciája a független igazságszolgáltatás. A politikai demokráciának a pillérei ezek, amelyek lehetővé teszik az igazság keresését, de azt nem, hogy bárki az igazság egyedüli ismerőjének rangjára pályázzon. Földi hatalomnak erre nincs jogosítványa. A könyv figyelmeztetés az antiglobalizációs mozgalmak híveinek, nagy buzgalomban nehogy az önkénynek nyissanak utat, ami majd közéjük lövet.

Amint azt már említettem, Irk Ferenc jelen munkája kriminológiai tanulmánykötet. Az olvasó a büntetőtudománynak ettől az ágától ne várjon sem dogmatikai alapvetést, amely az intelligens jogalkotó számára jelent segítséget, sem eljárás elemzést, amely a felkészült jogalkalmazóknak szolgál tanulságokkal.

Látva a magyar parlamentnek a 2010-es választások utáni kétharmados többsége lendületét a büntetőjog-alkotásban és az igazságszolgáltatás átalakításában, nem tartom feleslegesnek a globális problémákért aggódó tudósoknak a felelős politikusokhoz címzett figyelmeztetését az alkotmányos büntetőjog értékeinek megóvására. Ezek az eszmék nem korszerűtlenek, amennyiben hisszük, hogy a humánus soha nem fog kimenni a divatból.

Ajánlom a könyvet a büntetőjog minden elméleti és gyakorlati művelőjének, mindazoknak, akik a kriminológia legújabb áramlataival kívánnak megismerkedni, de olvasmánya lehet mindazoknak is, akik a jövőért aggódva részt akarnak vállalni szűkebb hazánk és a nagyvilág gondjainak enyhítésében.

Készítette: Korinek László

EURÓPAI UNIÓ

A hónap eseményei
az EU belügyi együttműködése terén
(október)

AZ UTÁN, HOGY SZEPTEMBERBEN TÖRÖLTE A TANÁCSÜLÉST, A CIPRUSI ELNÖKSÉG SŰRŰ NAPIRENDDDEL VÁRTA A MINISZTEREKET LUXEMBURGBA. A vita nélküli napirendi pontok között is volt néhány kiemelésre méltó. A közös európai menekültügyi rendszer megvalósítása irányába tett újabb jelentős lépésként a tanács első olvasatban elfogadta a befogadási irányelvet. A következő többéves pénzügyi keret szempontjából igen jelentős pénzügyi rendelet is a vita nélküli napirendek között került a tanács napirendjére.

A TANÁCSÜLÉSEN ORIENTÁCIÓS VITÁT FOLYTATTAK AZ EU POLGÁRI VÉDELMI MECHANIZMUSÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATTERVEZET EGYES ELEMEIRŐL. A bizottság az úgynevezett 2006-os Barnier-jelentéstől inspirálva dolgozta ki a reakálási közleményt, amely egy uniós katasztrófavédelmi kapacitást vázol, amely egyesíti a polgári védelmet és a humanitárius segítségnyújtást. 2010-ben a bizottság összevonta a polgári védelmi és a humanitárius segítségnyújtási szervezeti egységeket, megteremtve a koncentráltabb, hatékonyabb uniós katasztrófareagálási fellépés keretét, az uniós humanitárius és polgári védelmi főigazgatóságát, és ezzel összhangban kiadta az említett közleményt. A határozattervezet is az előbbi irányvonalhoz illeszkedik.

A MINISZTEREK TANÁCSI KÖVETKEZTETÉSEKET FOGADTAK EL AZ ÚGYNEVEZETT „SEBEZHETŐ CÉLPONTOK” TERRORTÁMADÁSOKKAL SZEMBENI VÉDELME VONATKOZÁSÁBAN. A témának szomorú aktualitást adott a 2012. július 18-án elkövetett, hét ember halálát okozó burgaszi merénylet. Az uniós terrorizmus elleni stratégiája felkéri a tagállamokat, hogy járuljanak hozzá a zsúfolt helyek és más sebezhető célpontok támadásokkal szembeni védelmére vonatkozó módszerek kidolgozásához. Erre azonban eddig nem került sor, a terrorizmus elleni küzdelem ezen aspektusa a ciprusi elnökség álláspontja szerint nem kapott elég figyelmet, ezért kezdeményezte a következtetések elfogadását. A most elfogadott dokumentumban arra kéri fel a tagállamokat, hogy hozzanak létre egy nemzeti szövet annak érdekében, hogy el lehessen végezni a tagállami célokra szolgáló terrorfenyegetés-értékelést, mérlegeljék,

hogy a tagállami célokra készített nemzeti fenyegetésértékelést kiegészítik egy olyan értékeléssel, amely egy esetleges terrortámadás veszélyét, valamint a sebezhető célpontok veszélyeztetettségét vizsgálja, illetve határozza meg. Ezen értékelések alapján pedig arányos módon tegyék lehetővé a sebezhető célpontok védelmét. Természetesen a tanács ebben a tekintetben is hangsúlyozza a magánszférával való együttműködés és a jó tapasztalatok kölcsönös hasznosításának szükségességét. A képzés és a gyakorlatok is elengedhetetlen elemei a hatékony felkészülésnek.

Az ülés keretében elfogadták az unió radikalizáció és toborzás akciótervének végrehajtására; a terrorizmus elleni küzdelem belső és külső vetületei közötti kapcsolatok szorosabbá tételéről szóló tanácsi következtetés első felülvizsgálatára vonatkozó jelentéseket is.

BÁR ROMÁNIA ÉS BULGÁRIA TOVÁBBRA IS SÜRGETI A MEGOLDÁS MEGTALÁLÁSÁT, SCHENGENI CSATLAKOZÁSUK ÉREZHETŐEN TÁVOLABB KERÜLT. A mostani tanácsülésen sem a döntés, csak a helyzet áttekintése szerepelt a napirenden. A tanácsülés előkészítésekor lefolytatott egyeztetőkön ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy továbbra sem várható a két ország schengeni csatlakozásához szükséges egyhangú támogató döntés. A ciprusi elnökség azonban továbbra is folyamatosan napirenden tartja a kérdést annak érdekében, hogy mihamarabb döntés születhessen a két ország csatlakozásáról.

A BELÜGYI TANÁCSÜLÉSEN AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG BEMUTATTA A HARMADIK JELENTÉSÉT, AMELY A NYUGAT-BALKÁNI ORSZÁGOK VÍZUMLIBERALIZÁCIÓJÁNAK HATÁSAIT ELEMZI. A jelentés szerint az összkép megfelelő, a legtöbb utazó jóhiszemű, a korábbi anomáliák miatt bevezetett ellenőrzési mechanizmus pedig hatékony eszközként funkcionál a nyugat-balkáni illegális migrációs folyamatok kezelésénél. A legfrissebb, 2012. őszi tendenciák azonban ismét a megalapozatlan menedékkérelmek emelkedését mutatják. Franciaország, Németország, Svédország, Hollandia és Luxemburg a Macedónia, valamint Szerbia felől érkező menedékkérők növekvő számának okán kérte a kérdés megvitatását a tanácsülésen. A bizottság a negatív tendenciák mellett arról is beszámolt, hogy a visszatérések száma utolérte és valamelyest meg is haladta az új kérelmekét, a visszafogadási megállapodások tehát hatékonyan működnek. A megelőzés és a kezelés érdekében jobb információcsere és együttműködés kell, fel kell lépni a szervezőkkel szemben, erősíteni kell az ellenőrzést a határ mindkét oldalán, információs kampányokat kell folytatni.

Mindazonáltal a tagállamok egy része továbbra is szkeptikus ebben a kérdésben, és határozottabb lépések iránti igényének ad hangot.

A VITA NÉLKÜLI NAPIRENDI ELEMEK KÖZÖTT A TANÁCS DÖNTÖTT A KULTURÁLIS JAVAK TERÜLETÉN ILLETÉKES BÜNYÜLDÖZÉSI HATÓSÁGOK ÉS SZAKÉRTŐK INFORMÁLIS HÁLÓZATÁNAK (EU CULTNET) LÉTREHOZÁSÁRÓL IS. Elismerve az eddigi eredményeket a tanács úgy véli, hogy további intézkedésekre van szükség, amelyek javítják a kulturális javakkal kapcsolatos bűncselekmények elleni küzdelemnek, illetve az ilyen bűncselekmények megelőzésének hatékonyságát. Ezt egy a nem művelati vonatkozású információk, tapasztalatok és a legjobb gyakorlat uniós szintű cseréjére és a tagállamok illetékes bünyüldözési hatóságai közötti kapcsolattartás elősegítésére szolgáló fórum létrehozása révén tervezi elérni. A bünyüldözési hatóságok és a kulturális hatóságok, valamint a magánszervezetek (például régiségüzletek, aukciós házak, online árverésszervezők) közötti nemzeti szintű koordináció megerősítése céljából már kijelölt kapcsolattartó pontokra építve jön létre ez a hálózat, amelynek feladata a kulturális javakkal kapcsolatos bűncselekmények megelőzésének és az ellenük való fellépésnek az elősegítése. A hálózatnak kerülnie kell a meglévő munkacsoportok tevékenységével párhuzamos munkavégzést, és nem zavarhatja meg a folyamatban lévő bünyüldözési eljárásokat, illetve igazságügyi együttműködési eszközöket és eljárásokat. A nyomozati eljáráshoz kapcsolódó személyes adatok, információk és eredmények cseréjére csak akkor kerülhet sor, ha azt az érintett tagállam nemzeti joga lehetővé teszi, a megfelelő szervezetek jóváhagyják, és e célra olyan, a biztonságos hivatalos információcserre céljára szolgáló, már meglévő csatornákat vesznek igénybe, mint például az Europol SIENA rendszere vagy az Interpol lopottműtárgy-adatbázisa. A tagállamok közötti bünyüldözési és igazságügyi együttműködést a meglévő vonatkozó jogi eszközök szabályozzák, és hogy az informális hálózat létrehozása nem sérti az említett a rendelkezéseket.

EBBEN A FÉLÉVBEN MAGYARORSZÁG ADJA A SALZBURG FÓRUM ELNÖKSÉGÉT, AMELY AZ EGYIK LEGJELENTŐSEBB REGIONÁLIS BELÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉSI FÓRUM. Minden elnökség szervez a tagok és a partnerországok számára miniszteri konferenciát. A magyar elnökség keretében erre október 10–11-én került sor Mátraházán, a tanulságait a tagországok közös nyilatkozatban rögzítették. Cecilia Malmström biztos asszony jelenlétében a délelőtti folyamán olyan kiemelt, napirenden lévő uniós témákat vitattak meg a résztvevők, mint a schengeni térség reformja, vagy a következő többéves uniós pénzügyi ke-

ret belügyi vonatkozásai. A belügyi területen újonnan létrejövő két pénzügyi alap, a belbiztonsági alap és a menekültügyi és migrációs alap vonatkozásában a vitán megkísérelték azonosítani azokat a pontokat, amelyekben közös álláspontokat fogalmazhatnak meg. Vitát folytattak az unión belül jelen lévő emberkereskedelem jelenségéről és ugyanebben a témakörben a nyugat-balkáni országokkal való együttműködés fontosságáról, az érintettek bevonásával. A szervezett bűnözés elleni küzdelem kapcsán az ülésen egy horizontális kérdéssel, a bűnös vagyon elvonásával kapcsolatban egyeztettek az egyes országok helyzetképéről, a belügyi vonatkozású uniós fejleményekre reagálva. A nyugat-balkáni országok és Moldova részvételével széles körű vitát folytattak a régiót sújtó illegális migráció elleni hatékonyabb fellépésről. A Salzburg Fórum országai konkrét kérések és szükségletek azonosítására bátorították a nyugat-balkáni és moldovai barátait annak érdekében, hogy tovább fejlesszék migrációs és menekültügyi rendszereiket, valamint erősítsék határ-ellenőrzésüket.

A TAVALY NOVEMBERI LONDONI KONFERENCIA FOLYTATÁSAKÉNT GLOBÁLIS KIBERTÉR-KONFERENCIÁRA KERÜLT SOR OKTÓBER 4–5-ÉN A MILLENÁRISON. A nagyszabású eseményen több mint hatvan ország, számos nemzetközi szervezet és nem kormányzati szerv képviseltette magát. A rendezvényelemek közül számos belügyi vonatkozású esemény kapcsán is tájékozódhatnak a konferencia hivatalos honlapján (<http://www.cyberbudapest2012.hu/>), amelyen néhány előkészítő rendezvény tanulságai is megtalálhatók.

Összeállította: Szabó Adrienn

Ára: 500 Ft

